

**ПРАКТИКУМ
З ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ»**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ І КURСУ
ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ
ВСІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРАКТИКУМ З ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ І КУРСУ
ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ ВСІХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Київ
«Центр учбової літератури»
2017

УДК 1(075.8)
ББК 87я73
П 69

*Затверджено на засіданні кафедри філософії, історії та політології
Одеського національного економічного університету
(протокол №9 від 26.04.2016)*

Рецензенти:

Цибра Микола Федорович, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південно-український національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»;
Акимович Євген Олександрович, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету;
Балута Тетяна Павлівна, кандидат політичних наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету.

Укладачі:

С. П. Симоненко, канд. філос. наук, доцент;
О. В. Сулим, канд. філос. наук, доцент;
М. Ф. Шмиголь, канд. філос. наук, доцент;
Н. В. Щубелка, канд. філос. наук, доцент;
Ю. С. Юшкевич, канд. філос. наук, ст. викладач.

Відповідальний за випуск:

М. Ф. Шмиголь, канд. філос. наук, доцент

П 69 **Практикум з дисципліни «Філософія» для студентів I курсу всіх форм навчання всіх спеціальностей:** навч. посіб. / С. П. Симоненко, О. В. Сулим, М. Ф. Шмиголь, Н. В. Щубелка, Ю. С. Юшкевич. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 184 с.

ISBN 978-617-673-505-2

Практикум являє собою тестовий комплекс, який дозволяє виявити як рівень знань студентів, так і їх аналітичні та творчі можливості. Він містить значну кількість тестів з усіх тем курсу, що охоплюють теоретичні та методологічні проблеми філософії, а також тести і вправи з логіки.

Зміст і форма тестів різноманітні, вони скомпоновані залежно від своєї складності на три рівні.

Підготовлений практикум дає можливість ефективно контролювати поточну й підсумкову роботу студентів з вивчення матеріалу дисципліни, а також виявляти їх творчий потенціал у ході засвоєння курсу.

ISBN 978-617-673-505-2

© С. П. Симоненко, О. В. Сулим, М. Ф. Шмиголь, Н. В. Щубелка, Ю. С. Юшкевич., 2017.
© Центр учбової літератури, 2017.

Передмова

Тестові технології контролю знань виявили свою ефективність і продемонстрували, що за їх допомогою можна оперативно визначити рівень знань студентів, уникнувши при цьому суб'єктивності їх оцінки. Але ці риси методу тестування проявляються лише за умови ретельного підходу до підбору тестового матеріалу та урізноманітнення форм тестів.

Практикум з курсу «Філософія» для студентів I курсу всіх форм навчання всіх спеціальностей розроблений членами кафедри філософії, історії та політології відповідно до навчальної програми і являє собою спробу створити тестовий комплекс, який би дозволив виявити як рівень знань студентів, так і їх аналітичні та творчі можливості. Він містить значну кількість тестів з усіх тем курсу, що охоплюють теоретичні та методологічні проблеми філософії, а також тести і вправи з логіки.

Зміст і форма тестів різноманітні, вони скомпоновані залежно від своєї складності на три рівні. Перший рівень – найпростіший; це тести закритого типу, що мають варіанти відповідей, серед яких необхідно вибрати один правильний. Виконання цих тестових завдань потребує від студентів знайомства з іменами, термінами, поняттями курсу, хоча й без глибокого проникнення в їх зміст.

Усі інші рівні включають тести відкритого типу, що відрізняються різним ступенем складності. Virішення тестових завдань другого рівня потребує встановлення відповідності між рядами у вигляді комбінації цифр і літер, відтворення правильної послідовності або ж продовження логічного ряду; виконуючи ці завдання, студент демонструє знання структури матеріалу, логічних зв'язків між його частинами. Тести третього рівня використовуються для виявлення знань термінів, понять, категорій; у цих тестах слід вписати пропущене слово або словосполучення; це своєрідний глосарій, і правильні відповіді потребують ґрунтового знання змісту основних категорій курсу.

Virіоблення правильного логічного мислення означає вміння застосовувати теоретичні положення, закони, прийоми та операції на практиці. Тому підвищення культури мислення і спілкування неможливо без активної дії, без набуття реальних самостійних навичок, котрі виробляються лише в ході виконання логічних вправ. У зв'язку з цим у Практикумі наведено комплекси вправ до всіх основних розділів логіки. До значної частини вправ наводяться зразки їх virішення. Ураховуючи профіль економічного ВНЗ, при складанні вправ було використано багато прикладів зі сфери економіки.

Таким чином, підготовлений Практикум дає можливість ефективно контролювати поточну й підсумкову роботу студентів з вивчення матеріалу дисципліни, а також виявляти їх творчий потенціал у ході засвоєння курсу.

Тестові завдання

РОЗДІЛ І ІСТОРИЧНІ ТИПИ ФІЛОСОФІЇ І РІВЕНЬ

Завдання 1-286 мають варіанти відповідей, серед яких необхідно обрати ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ.

1. Зміст світогляду визначають:

- а) знання про світ, вироблені природознавством;
- б) знання, принципи, переконання, що виконують функцію життєвого орієнтування;
- в) політичні, економічні, соціальні програми;
- г) ті уявлення про дійсність, які є виключно індивідуальним надбанням людини.

2. Зміст світогляду групується довкола відношення:

- а) природне – соціальне;
- б) природні речі – штучні речі;
- в) людина – світ.

3. Філософія – це:

- а) наука про мудрість;
- б) прагнення до мудрості;
- в) володіння мудрістю;
- г) мудрість.

4. Вперше поняття «філософія» використав:

- а) Конфуцій;
- б) Піфагор;
- в) Сократ;
- г) Демокріт.

5. Міфологічний світогляд передбачає:

- а) поділ усього сущого на матеріальне і духовне;
- б) раціональне пояснення своїх тверджень;
- в) виділення людини із природи;
- г) синкретизм.

6. Філософський світогляд:

- а) формується і функціонує стихійно;
- б) характеризується наявністю догматів та священних текстів;
- в) знаменує виділення людини із природи;
- г) пояснює свої твердження раціонально.

7. Філософія як вищий тип світогляду зароджується в:

- а) Давньому Єгипті;
- б) Давній Греції;
- в) Давньому Китаї;
- г) Давній Індії.

8. Из наведених питань філософським є:

- а) Які шляхи вирішення екологічної кризи?
- б) У чому сенс існування людини?
- в) Чи можливі небілкові форми життя?
- г) Як вирішити продовольчу проблему людства?

9. Судження, що є філософським:

- а) Вічний двигун неможливий.
- б) Кількість енергії в замкнутій системі зберігається.
- в) Основою світу є світовий розум.
- г) Обмін – це процес руху матеріальних благ та послуг.

10. Представнику матеріалізму належить судження:

- а) Закони природи створюються мисленням людини.
- б) Свідомість є первинною.
- в) Основою світу є світовий розум.
- г) Матерія існує незалежно від якої б то не було свідомості.

11. Представнику ідеалізму належить судження:

- а) Матерія – первинна, свідомість – вторинна.
- б) Свідомість – властивість, продукт матерії.
- в) Основа світу – світовий розум.
- г) Матерія існує незалежно від свідомості.

12. Основне питання філософії за Фрідріхом Енгельсом:

- а) про буття суцього;
- б) про сенс життя;
- в) про основні закони суспільства, природи і мислення;
- г) про відношення мислення до буття.

13. Питання, у якому, за Фрідріхом Енгельсом, розкривається сутність другої сторони основного питання філософії:

- а) Чи здатне людство пізнати абсолютно все у світі?
- б) Чи може людство досягнути повного і вичерпного знання про все матеріальне у світі?
- в) Чи всі об'єкти дійсності стануть предметами нашого пізнання?
- г) Чи здатна людська свідомість пізнати сутність речей, закони об'єктивного світу?

14. Давньогрецький філософ, якому належать слова: «...займатися філософією слід і молодому, й старому: першому для того, щоб він і до старості залишався молодим, залишаючи добру пам'ять про минуле, другому—щоб він був і молодим, і старим, не відчувачи страху за майбутнє»:

- а) Платон;
- б) Арістотель;
- в) Епікур;
- г) Сенека.

15. Філософ Нового часу, якому належать слова: «...Філософія...одна тільки відрізняє нас від дикунів і варварів і що кожний народ характеризується більшою громадськістю і освіченістю, чим краще в ньому філософствують; тому немає для держави більшого блага, ніж мати справжніх філософів»:

- а) Рене Декарт;
- б) Бенедикт Спіноза;
- в) Жан-Жак Руссо;
- г) Імануїл Кант.

16. Філософ Нового часу, якому належать слова: «Філософія є наука про граничні цілі людського розуму. Це високе поняття надає філософії гідності, тобто абсолютної цінності»:

- а) Рене Декарт;
- б) Френсіс Бекон;
- в) Жан-Жак Руссо;
- г) Імануїл Кант.

17. Філософ Нового часу, якому належить цей вислів: «Філософія є вищий цвіт, вона є поняття усього образу духу, свідомість і духовна сутність усього стану народу, дух часу як мислячий себе дух... вона цілком тотожна зі своєю епохою»:

- а) Рене Декарт;
- б) Готфрід Лейбніц;
- в) Георг Гегель;
- г) Імануїл Кант.

18. Філософ, який вважав, що справжня філософія є не та, що досліджує об'єкти, а та, що боліє сенсом життя та особистою долею:

- а) Артур Шопенгауер;
- б) Микола Бердяєв;
- в) Імануїл Кант;
- г) Альбер Камю.

19. Німецький філософ, який вважав, що філософія – це «знання заради спасіння» на противагу «знання заради панування»:

- а) Імануїл Кант;
- б) Георг Гегель;
- в) Макс Шелер;
- г) Карл Ясперс.

20. Метафорична характеристика філософії як «Нічийної Землі» належить:

- а) Еріху Фромму;
- б) Жан-Полу Сартру;
- в) Миколі Бердяєву;
- г) Бертрану Расселу.

21. Такі важливі філософські терміни як «філософія», «космос», «гармонія» були запроваджені:

- а) Гераклітом;
- б) Піфагором;
- в) Арістотелем;
- г) Томою Аквінським.

22. Соціальний фактор, що сприяв виробленню у давніх греків передумов раціонального філософського мислення:

- а) полісна демократія;
- б) рабовласницький уклад;
- в) релігійна ідеологія;
- г) міфологічна свідомість.

23. Слово «космос» у давніх греків означало:

- а) безповітряний простір;
- б) безконечність;
- в) нерухомі зірки;
- г) порядок.

24. Представник мілетської школи:

- а) Діоген;
- б) Піфагор;
- в) Парменід;
- г) Фалес.

25. Першооснова світу, згідно з Фалесом, – це:

- а) атоми;
- б) повітря;
- в) вода;
- г) вогонь.

26. Згідно з вченням Анаксімандра, началом нашого світу є:

- а) повітря;
- б) вогонь;
- в) матерія;
- г) апейрон.

27. Першооснова світу, на думку Анаксімена:

- а) ефір;
- б) вогонь;
- в) повітря;
- г) безкінечність.

28. Усі речі, на думку Піфагора, узгоджуються з:

- а) душею;
- б) космосом;
- в) простором;
- г) числом.

29. Піфагор вважав, що після смерті душа ...

- а) переселяється в інше тіло;
- б) припиняє існування;
- в) розчиняється у світовому дусі;
- г) існує окремо від тіла.

30. Слова: «Цей космос, один і той же для всіх, не створив ніхто з богів, ніхто з людей, але він завжди був, є і буде вічно живим вогнем, що рівномірно спалахує, рівномірно згасає» – належать:

- а) Геракліту;
- б) Анаксімену;
- в) Фалесу;
- г) Парменіду.

31. Згідно з Гераклітом, керує усіма речами та існує вічно:

- а) апейрон;
- б) космос;
- в) логос;
- г) квінтесенція.

32. Першим в історії філософії питання про буття поставив:

- а) Геракліт;
- б) Парменід;
- в) Сократ;
- г) Фалес.

33. Суть «закону збереження буття» – головного пункту вчення елейців, що було сформульовано Меліссом:

- а) із небуття виникає буття;
- б) буття єдине й однорідне;
- в) із нічого ніколи не може виникнути щось;
- г) буття вічне в часі: воно було, є і буде.

34. Автор тези: «...є буття, а небуття не існує»:

- а) Горгій;
- б) Демокріт;
- в) Ксенофан;
- г) Парменід.

35. Суть думки Парменіда: «Мислення та буття – одне і те ж»:

- а) існує світ, який чуттєво сприймається;
- б) буття є, а небуття немає;
- в) існує лише те, що можна мислити;
- г) будь-яка думка є думкою про щось таке, що існує, і таке, що не існує.

36. Судження, що розробив Зенон Елейський на підтримку вчення Парменіда:

- а) апорії;
- б) афоризми;
- в) софізми;
- г) трюїзми.

37. Апорії Зенона пояснюють, що:

- а) рух взагалі не існує;
- б) не те, що руху немає, а лише те, що він немислимий;
- в) руху немає, але не в чуттєвому, а в мисленому світі;
- г) суттєвим є не те, чи є рух, чи його немає, а те, як його висловити в логіці поняття.

38. Поняття «світового розуму» («нусу») для пояснення походження речей застосовував:

- а) Анаксимандр;
- б) Анаксагор;
- в) Демокріт;
- г) Емпедокл.

39. Неможливість поділу речей до безкінечності обґрунтував:

- а) Анаксагор;
- б) Демокріт;
- в) Зенон Елейський;
- г) Парменід.

40. Згідно з Демокрітом, «справжнім» знанням є:

- а) інтуїтивне;
- б) містичне;
- в) раціональне;
- г) чуттєве.

41. Вищим благом для людини Демокріт вважав:

- а) багатство;
- б) знання;
- в) задоволення;
- г) добрий настрій.

42. Античний філософ, що вважав вірогідним існування множини речей із чотирьох начал – вогню, повітря, води та землі:

- а) Парменід;
- б) Зенон;
- в) Анаксагор;
- г) Емпедокл.

43. Філософом досократичного періоду античної філософії є:

- а) Арістотель;
- б) Геракліт;
- в) Епікур;
- г) Зенон з Кітія.

44. Протагору належить вислів:

- а) «В одну і ту ж річку не можна увійти двічі»;
- б) «Я знаю, що я нічого не знаю»;
- в) «Людина є міра усіх речей»;
- г) «Знання – сила».

45. Діоген із запаленим ліхтарем вдень шукав:

- а) мудрість;
- б) справедливість;
- в) щастя;
- г) людину.

46. Сократ основну увагу у своїх міркуваннях приділяв:

- а) космосу та закону його розвитку;
- б) політичному устрою держави;
- в) людині та внутрішнім чинникам її дій;
- г) співвідношенню світу ідей та світу речей.

47. Наполягання на тому, що справжнє знання є основою правильних моральних вчинків було характерним для:

- а) Геракліта;
- б) Сократа;
- в) Марка Аврелія;
- г) Сенеки.

48. Вислів: «Заговори, щоб я побачив тебе» – належить:

- а) Діогену;
- б) Геракліту;
- в) Платону;
- г) Сократу.

49. Поділ філософії на практичну й теоретичну здійснив:

- а) Піфагор;
- б) Геракліт;
- в) Платон;
- г) Арістотель.

50. Представник школи софістів:

- а) Епікур;
- б) Протагор;
- в) Парменід;
- г) Діоген.

51. Автор вислову: «Я знаю, що нічого не знаю»:

- а) Арістотель;
- б) Епікур;
- в) Платон;
- г) Сократ.

52. Сократівське поняття «майєвтика» означає:

- а) мистецтво суперечки;
- б) пізнання;
- в) міркування;
- г) сповивальне мистецтво.

53. Образ бранців у печері для ілюстрації сутності процесу пізнання використовує:

- а) Демокріт;
- б) Зенон з Елеї;
- в) Платон;
- г) Арістотель.

54. Платон віддавав перевагу:

- а) наївному стихійному матеріалізму;
- б) об'єктивному ідеалізму;
- в) скептицизму;
- г) суб'єктивному ідеалізму.

55. Згідно з Платоном, найважливішою є ідея:

- а) блага;
- б) істини;
- в) краси;
- г) справедливості.

56. Основоположник «лінії матеріалізму» у філософії:

- а) Сократ;
- б) Демокріт;
- в) Сенека;
- г) Арістотель.

57. Основоположник «лінії ідеалізму» у філософії:

- а) Епікур;
- б) Демокріт;
- в) Геракліт;
- г) Платон.

58. Згідно з Платоном, ідеям притаманна:

- а) недосконалість;
- б) первинність;
- в) тілесність;
- г) мінливість.

59. Пізнання, згідно з Платоном – це:

- а) конституювання світу у свідомості суб'єкта;
- б) відображення об'єктивної реальності;
- в) пригадування того, що відомо ще до народження;
- г) формування ейдосів у самосвідомості.

60. Знання ідей, згідно з Платоном, виникає внаслідок:

- а) споглядання ідей у період безтілесного існування;
- б) узагальнення чуттєвого досвіду;
- в) осягнення містичною інтуїцією;
- г) осягнення раціональною інтуїцією.

61. Автор концепції ідеальної держави:

- а) Демокрит;
- б) Платон;
- в) Арістотель;
- г) Сократ.

62. Перипатетичну школу в Афінах заснував:

- а) Сократ;
- б) Платон;
- в) Арістотель;
- г) Протагор.

63. Перша філософія у Арістотеля:

- а) діалектика;
- б) аналітика;
- в) логіка;
- г) метафізика.

64. Карл Маркс назвав Олександром Македонським грецької філософії:

- а) Сократа;
- б) Платона;
- в) Арістотеля;
- г) Епікура.

65. Благо людини, за Арістотелем, полягає в:

- а) апатії, відсутності страждань і незворушності духу;
- б) діяльності душі відповідно до добродетельності;
- в) любові до вищих неземних цінностей;
- г) задоволенні.

66. За визначенням Арістотеля людина є:

- а) міра всіх речей;
- б) мікрокосмос;
- в) суспільна істота;
- г) боже творіння.

67. Згідно з Арістотелем, загальне благо реалізує:

- а) тиранія;
- б) демократія;
- в) монархія;
- г) олігархія.

68. До класичного періоду античної філософії відноситься:

- а) Епікур;
- б) Геракліт;
- в) Платон;
- г) Діоген.

69. До пізньоантичного періоду античної філософії відноситься:

- а) Арістотель;
- б) Епікур;
- в) Піфагор;
- г) Фалес.

70. Філософські школи пізньої античності:

- а) опікувалися докладним удосконаленням античної натурфілософії;
- б) розробляли вчення про найкращу державу;
- в) намагалися надати кожному окремому індивіду засоби життєвого самоствердження;
- г) прагнули підпорядкувати філософію теології.

71. З точки зору Епікура, основна мета розсудливої людини:

- а) апатія, безпристрасність;
- б) безтурботність духу;
- в) очищення душі;
- г) задоволення.

72. Теза про бездіяльність богів внаслідок того, що вони безсмертні й блаженні, тому ніяк не впливають на людське життя, належить:

- а) Емпедоклу;
- б) Епікету;
- в) Епікуру;
- г) Арістотелю.

73. Наукові знання, з точки зору Епікура, потрібні для:

- а) незворушності духу;
- б) підкорення природи;
- в) дотримання істини;
- г) справедливого облаштування суспільства.

74. Вчення про три види бажань належить:

- а) Епікету;
- б) Епікуру;
- в) Піррону;
- г) Сократу.

75. Доля в розумінні стоїків:

- а) бездушний, закономірний хід механізму природи;
- б) дія розуму природи як одушевленої істоти;
- в) здійснення замислу трансцендентного божества;
- г) випадковий збіг обставин.

76. Вислів: «Того, хто бажає, доля приваблює, того, хто не бажає, – штовхає» – належить:

- а) Епікуру;
- б) Сенеці;
- в) Сократу;
- г) Протагору.

77. Головним принципом та ознакою скептицизму є:

- а) утримання від суджень;
- б) заперечення всього;
- в) релятивізм;
- г) сумнів в усьому.

87. Автор трактату «Про град Божий»:

- а) Аврелій Августин;
- б) Ансельм Кентерберійський;
- в) Василій Великий;
- г) Григорій Нисський.

88. Згідно з Аврелієм Августиним, «Град Божий» – це:

- а) ідеальне, неіснуюче місто блаженних;
- б) люди, що живуть любов'ю до Бога;
- в) потойбічний рай;
- г) теократична держава.

89. Згідно з Аврелієм Августиним, відношення небесного Граду до земного:

- а) відокремлюється, ізолюється від земного граду;
- б) заперечує і руйнує земний град;
- в) підкоряється законам земного граду;
- г) зберігає земний град і веде його до небесної мети.

90. Термін, що характеризує погляд Аврелія Августина на історію:

- а) есхатологія;
- б) песимізм;
- в) провіденціалізм;
- г) холізм.

91. Автор книги «Розрада філософією»:

- а) Аврелій Августин;
- б) Северин Боецій;
- в) Квінт Тертулліан;
- г) Адамант Оріген.

92. Філософія, з точки зору схоластики, по відношенню до інших наук:

- а) головна серед наук;
- б) методологія наук;
- в) служниця богослов'я;
- г) сукупність усіх наук.

93. Головний критерій істини в схоластичній філософії – це:

- а) апіорні знання;
- б) містична інтуїція;
- в) Священне писання;
- г) чуттєвий досвід.

94. Розмежування середньовічної схоластики на два напрямки – реалізм і номіналізм – відбулося через питання про...

- а) методи доказу буття Бога;
- б) природу загальних понять (універсалій);
- в) свободу волі людини;
- г) термін другого пришествя Христа.

95. Прихильники крайнього реалізму стверджували, що універсалії існують...

- а) до речей;
- б) до речей і в речах;
- в) у речах і після речей;
- г) після речей.

96. Прихильники крайнього номіналізму стверджували, що універсалії існують...

- а) до речей;
- б) до речей і в речах;
- в) у речах і після речей;
- г) після речей.

97. Один із засновників крайнього реалізму в середньовічній схоластиці:

- а) Аврелій Августин;
- б) Іоанн Росцелін;
- в) Квінт Тертулліан;
- г) Іоанн Скот Еріугена.

98. Засновник крайнього номіналізму:

- а) П'єр Абеляр;
- б) Ансельм Кентерберійський;
- в) Іоанн Росцелін;
- г) Іоанн Скот Еріугена.

99. Засновник концептуалізму (помірного номіналізму):

- а) П'єр Абеляр;
- б) Іоанн Росцелін;
- в) Тома Аквінський;
- г) Іоанн Скот Еріугена.

100. Автор формули «розумію, щоб вірити»:

- а) П'єр Абеляр;
- б) Ансельм Кентерберійський;
- в) Іоанн Росцелін;
- г) Іоанн Скот Еріугена.

101. Засновник томізму:

- а) Томас Мор;
- б) Томас Мюнцер;
- в) Тома Аквінський;
- г) П'єр Абеляр.

102. Доступним для раціонального розуміння, на думку Томи Аквінського, є догмат про:

- а) первородний гріх людини;
- б) існування Бога;
- в) творіння світу Богом з нічого;
- г) триєдність Бога.

103. Тома Аквінський поклав в основу свого вчення погляди:

- а) Платона;
- б) Арістотеля;
- в) Сократа;
- г) Епікура.

104. Представник схоластики:

- а) Квінт Тертулліан;
- б) Августин Блаженний;
- в) Тома Аквінський;
- г) Василій Великий.

105. Точка зору, що загальне існує реально в самих речах, належить:

- а) номіналізму;
- б) реалізму;
- в) поміркованому реалізму;
- г) крайньому номіналізму.

106. Концепція, згідно з якою Бог – це безособове начало, злите з усією світобудовою, називається:

- а) деїзмом;
- б) пантеїзмом;
- в) раціоналізмом;
- г) матеріалізмом.

107. Першим п'ять доказів існування Бога сформулював:

- а) Аврелій Августин;
- б) Альберт Великий;
- в) П'єр Абеляр;
- г) Тома Аквінський.

108. Епоха Ренесансу відроджує:

- а) політеїзм давніх греків;
- б) гармонійну людину доби античності;
- в) агональність;
- г) споглядальність.

109. Провідна риса філософії епохи Відродження:

- а) антропоцентризм;
- б) космоцентризм;
- в) теоцентризм;
- г) раціоналізм.

110. Представник філософії Відродження:

- а) Піко делла Мірандола;
- б) Тома Аквінський;
- в) Томас Гоббс;
- г) Франсуа Марі Вольтер.

111. Представник натурфілософського напрямку у філософії Відродження:

- а) Піко делла Мірандола;
- б) Микола Кузанський;
- в) Еразм Роттердамський;
- г) Ніколо Макіавеллі.

112. Натурфілософія Джордано Бруно була сформована під впливом:

- а) космоцентричної системи;
- б) геоцентричної системи;
- в) теоцентричної системи;
- г) геліоцентричної системи.

113. Ніколо Макіавеллі вважав, що государ при управлінні підданими повинен...

- а) виходити з принципу християнської моралі;
- б) по можливості триматися добра, але могли ступити на шлях зла;
- в) зневажати всі моральні норми;
- г) строго дотримуватись установлених законів.

114. Родоначальник філософії Нового часу:

а) Джон Локк;	в) Рене Декарт;
б) Френсіс Бекон;	г) Франсуа Марі Вольтер.

115. Центральна філософська проблема Нового часу:

а) антропологія;	в) онтологія;
б) гносеологія;	г) аксіологія.

116. Емпіризм вважає основою наукового знання:

а) апріорні принципи розуму;	в) логіку та математику;
б) інтуїцію;	г) чуттєвий досвід.

117. Представник емпіризму:

а) Рене Декарт;	в) Френсіс Бекон;
б) Бенедикт Спіноза;	г) Готфрід Лейбніц.

118. Представник раціоналізму:

а) Джон Локк;	в) Френсіс Бекон;
б) Рене Декарт;	г) Томас Гоббс.

119. Успішному пізнанню природи, на думку Френсіса Бекона, перешкоджають примари:

а) роду;	в) печери;
б) сім'ї;	г) ринку.

120. Омани, що виникають внаслідок безумовного підпорядкування авторитету – це:

а) ідоли роду;	в) ідоли ринку;
б) ідоли печери;	г) ідоли театру.

121. Справжній учений, згідно з образним порівнянням Френсіса Бекона, повинен бути схожим на:

а) мурашку;	в) бджолу;
б) метелика;	г) павука.

122. Вислів «Мислю, отже, існую» – належить:

а) Френсісу Бекону;	в) Франсуа Марі Вольтеру;
б) Томасу Гоббсу;	г) Рене Декарту.

123. Гасло: «Знання – сила» – належить:

а) Франсуа Марі Вольтеру;	в) Френсісу Бекону;
б) Джону Локку;	г) Рене Декарту.

124. Родоначальник дедуктивного методу:

- а) Френсіс Бекон;
- б) Джон Локк;
- в) Бенедікт Спіноза;
- г) Рене Декарт.

125. Родоначальник індуктивного методу:

- а) Френсіс Бекон;
- б) Джон Локк;
- в) Бенедікт Спіноза;
- г) Рене Декарт.

126. Для досягнення дійсного знання, яке дозволяє розпоряджатися силами природи, згідно з Рене Декартом, необхідним є:

- а) життєвий досвід;
- б) вивчення мудрості древніх;
- в) науковий метод;
- г) проникливість, прозорливість.

127. Згідно з Рене Декартом, модусом мислення є:

- а) положення;
- б) уява;
- в) рух;
- г) сумнів.

128. Першим із п'яти етапів дослідження, згідно з Френсісом Беконом, виступає:

- а) співставлення кількості та якості ознак;
- б) перелік усіх проявів явища;
- в) відкидання окремих випадків;
- г) формування висновків;
- д) випадки відсутності ознак.

129. Онтологічний дуалізм Рене Декарта подолав:

- а) Бенедікт Спіноза;
- б) Френсіс Бекон;
- в) Джон Локк;
- г) Томас Гоббс.

130. З точки зору Бенедикта Спінози, природа не є:

- а) вічною і безкінечною субстанцією;
- б) такою, що потребує ідеальної причини для свого виникнення;
- в) causa sui (причиною самої себе);
- г) першоосновою світу.

131. Субстанція, на думку Бенедикта Спінози, – це:

- а) матерія;
- б) об'єктивна реальність;
- в) причина самої себе;
- г) те, з чого складаються усі речі.

132. За Бенедиктом Спінозою, свобода – це:

- а) довільне визначення людиною своєї поведінки;
- б) повна свобода волі, котра панує над природою;
- в) пізнана необхідність;
- г) свідома реалізація своєї мети відповідно до дії природних законів.

133. Ідея прогресу – лейтмотив епохи:

- а) Античності;
- б) Середньовіччя;
- в) Відродження;
- г) Просвітництва.

134. Погляд, згідно з яким, Бог, створивши світ, більше не втручається в природний хід його подій:

- а) атеїзм;
- б) деїзм;
- в) пантеїзм;
- г) теїзм.

135. Імануїл Кант, даючи визначення епосі Просвітництва, під словом «неповноліття» мав на увазі:

- а) невихованість;
- б) неосвіченість;
- в) нездатність користуватися своїм розсудком без стороннього керівництва;
- г) соціальну, моральну незрілість.

136. Томас Гоббс порівняв з біблійним чудовиськом Левіафаном:

- а) армію;
- б) державу;
- в) промисловість;
- г) церкву.

137. Основним у філософській концепції Готфріда Лейбніца є поняття:

- а) безкінечність;
- б) матерія;
- в) ідея;
- г) монада.

138. Найбільш відомий філософ епохи Просвітництва:

- а) Піко делла Мірандолла;
- б) Джон Локк;
- в) Франсуа Вольтер;
- г) Мішель Монтень.

139. Представник французького Просвітництва XVIII ст.:

- а) Джон Локк;
- б) Йоганн Гердер;
- в) Блез Паскаль;
- г) Жан-Жак Руссо.

140. Філософія Просвітництва характеризується:

- а) теоцентризмом;
- б) ірраціоналізмом;
- в) раціоналізмом;
- г) антропоцентризмом.

141. Вислів: «При отсутствии гражданского состояния всегда имеется война всех против всех» – **належить:**

- а) Дені Дідро;
- б) Томасу Гоббсу;
- в) Імануїлу Канту;
- г) Бенедикту Спінозі.

142. Родоначальник німецької класичної філософії:

- а) Георг Гегель;
- б) Імануїл Кант;
- в) Йоганн Фіхте;
- г) Фрідріх Шеллінг.

143. Основні етапи в діяльності Імануїла Канта:

- а) доантропологічний та антропологічний;
- б) етичний та післяетичний;
- в) докритичний та критичний;
- г) природничий та антропологічний.

144. Вислів: «Зоряне небо наді мною і моральний закон у мені» – **належить:**

- а) Йоганну Фіхте;
- б) Фрідріху Шеллінгу;
- в) Імануїлу Канту;
- г) Георгу Гегелю.

145. Матеріалістичну традицію в німецькій класичній філософії відновив:

- а) Фрідріх Ніцше;
- б) Імануїл Кант;
- в) Людвіг Фейербах;
- г) Карл Маркс.

146. Знання, які, на думку Імануїла Канта, «безумовно незалежні від усякого досвіду»:

- а) апостеріорні;
- б) апріорні;
- в) аналітичні;
- г) синтетичні.

147. Згідно з Імануїлом Кантом, ознаки апріорного знання:

- а) інтуїтивна очевидність;
- б) логічна несуперечливість;
- в) залежність від досвіду;
- г) необхідність і всезагальність.

148. Імануїл Кант у межах своєї гносеологічної концепції:

- а) висуває космогонічну гіпотезу про виникнення та розвиток Всесвіту;
- б) відокремлює апріорні та апостеріорні форми пізнання;
- в) обґрунтовує автономію моралі;
- г) формулює категоричний імператив як моральний закон.

149. Пізнавальна здібність, яка, на думку Імануїла Канта, притаманна людині:

- а) інстинкт;
- б) абстрагування;
- в) розсудок;
- г) воля.

150. Твердження, що виражає агностицизм Імануїла Канта:

- а) між явищами – «речами для нас» та «речами у собі» існує єдність;
- б) «речі у собі» – це не тільки дані досвіду, а й форми пізнання, які організують наш досвід;
- в) між цими двома світами – «речами для нас» та «речами у собі» – лежить прірва, котру суб'єкту пізнання подолати не під силу.

151. Згідно із твердженням Імануїла Канта предмет та річ-в-собі співвідносяться таким чином:

- а) вони є тотожними;
- б) предмет постає синтезом відчуттів, викликаних речами-в-собі, та форм розсудку;
- в) предмет непізнаваний, а річ-в-собі сприймається відчуттями;
- г) у сфері речей-в-собі діє принцип причинності, а в предметній сфері панує свобода.

152. Згідно з Імануїлом Кантом, предметом наукового пізнання є:

- а) речі самі по собі (речі у собі);
- б) ноумени;
- в) судження про речі;
- г) чуттєві образи речей (явища, феномени).

153. Сформульована Імануїлом Кантом антиномія, у якій ідеться про людину:

- а) *Теза:* Світ має початок (межу) у часі і просторі. *Антитеза:* Світ нескінченний у часі і просторі.
- б) *Теза:* Усе у світі складається з простого. *Антитеза:* Немає нічого простого, все є складним.
- в) *Теза:* У світі існує свобода. *Антитеза:* Немає ніякої свободи, усе здійснюється лише за законами природи.
- г) *Теза:* У ряді причин світу є певна необхідна сутність. *Антитеза:* У цьому ряді немає нічого необхідного, усе в ньому випадкове.

154. Імануїл Кант писав, що йому прийшлося обмежити знання, щоб звільнити місце для:

- а) абсурду;
- б) віри;
- в) любові;
- г) надії.

155. Основною умовою морального закону Імануїл Кант вважав:

- а) божественну заповідь;
- б) природний порядок речей;
- в) суспільство;
- г) свободу.

156. Згідно з Імануїлом Кантом, усвідомлення свободної волі людиною можливе завдяки:

- а) божественному одкровенню;
- б) інтроспекції;
- в) моральному закону;
- г) правильному вихованню.

157. Слід ставитися як до мети, а не як до засобу, згідно з Імануїлом Кантом, до:

- а) бога;
- б) живої істоти;
- в) прогресу людства;
- г) людини.

158. Вчинок, який, на думку Імануїла Канта, здійснюється згідно з обов'язком, проте без відчуття обов'язку, а виходячи з якихось інших спонукань:

- а) аморальний;
- б) легальний;
- в) моральний;
- г) доцільний.

159. Основне питання філософії як питання: «Що таке людина?» – визначав:

- а) Френсіс Бекон;
- б) Рене Декарт;
- в) Імануїл Кант;
- г) Людвіг Фейєрбах.

160. Георг Гегель сформулював закони:

- а) природи;
- б) пізнання;
- в) діалектики;
- г) моралі.

161. Принцип розвитку (як і теорія розвитку) був найбільш продуктивно розроблений:

- а) Імануїлом Кантом;
- б) Йоганном Фіхте;
- в) Георгом Гегелем;
- г) Людвігом Фейєрбахом.

162. Метод, яким користувався Георг Гегель при побудові своєї філософської системи:

- а) аксіоматичний;
- б) гіпотетико-дедуктивний;
- в) діалектичний;
- г) індуктивний.

163. Вихідні поняття філософської системи Георга Гегеля:

- а) буття;
- б) ідея;
- в) субстанція;
- г) сутність.

164. Філософська система Георга Гегеля розгортається в напрямку від:

- а) абсолютного до відносного;
- б) абстрактного до конкретного;
- в) складного до простого;
- г) явища до сутності.

165. Принцип, на якому базується діалектика:

- а) підпорядкованості;
- б) розвитку;
- в) випадковості;
- г) гармонії.

166. Автор вислову: «Філософія – це епоха, схоплена думкою»:

- а) Георг Гегель;
- б) Фрідріх Енгельс;
- в) Карл Маркс;
- г) Імануїл Кант.

167. Принцип, що лежить в основі філософії Людвіга Фейєрбаха:

- а) антропологічний;
- б) теологічний;
- в) атеїстичний;
- г) феноменологічний.

168. Згідно з Людвігом Фейєрбахом, основний недолік філософії Георга Гегеля:

- а) її зайва деталізація;
- б) вона являє собою логізовану теологію;
- в) її зв'язки з політикою;
- г) її складність.

169. Згідно з Людвігом Фейєрбахом, сутність Бога – відчужена сутність:

- а) держави;
- б) світу;
- в) суспільних відносин;
- г) людини.

170. «Нова філософія» Людвіга Фейєрбаха передбачає любов до:

- а) прогресу;
- б) розуму;
- в) усього живого;
- г) людини.

171. Вислів, що належить Людвігу Фейєрбаху:

- а) людина людині вовк;
- б) людина – машина;
- в) людина людині бог;
- г) людина – це канат, натягнений між твариною і надлюдиною.

172. Критикуючи гегелівський ідеалізм, Людвіг Фейєрбах у той же час недооцінив його:

а) онтологію;	в) діалектику;
б) антропологію;	г) раціоналізм.

173. Слова: «Моєю найпершою думкою був бог, другою – розум, третьою й останньою – людина» – належать:

а) Імануїлу Канту;	в) Карлу Марксу;
б) Георгу Гегелю;	г) Людвігу Фейєрбаху.

174. Суть перевороту, зробленого Карлом Марксом у філософії, полягає в розробці:

- а) матеріалістичного розуміння історії;
- б) концепції практики;
- в) теорії істини;
- г) теорії прогресу.

175. Сутність людини, за визначенням Карла Маркса:

- а) чуттєвість;
- б) сукупність усіх суспільних відносин;
- в) здатність до активності;
- г) здатність до адаптації.

176. Згідно з Карлом Марксом, головний недолік усього попереднього матеріалізму:

а) абстрактність;	в) споглядальність;
б) необ'єктивність;	г) утилітарність.

177. Найбільший вплив на формування марксистської філософії мали погляди:

а) Френсіса Бекона;	в) Георга Гегеля;
б) Дені Дідро;	г) Бенедикта Спінози.

178. Одна з основних філософських ідей марксистського світогляду:

- а) матеріалістична ідея практики;
- б) проблема ірраціонального;
- в) проблема людини як суб'єкта історії;
- г) проблема свободи людини.

179. Автор висловлювання: «Спосіб виробництва матеріального життя обумовлює соціальний, політичний і духовний процеси життя взагалі. Не свідомість людей визначає їхнє буття, а, навпаки, їхнє суспільне буття визначає їхню свідомість»:

- а) Георг Гегель;
- б) Людвіг Фейєрбах;
- в) Карл Маркс;
- г) Жан-Жак Руссо.

180. Основа розвитку, згідно з Карлом Марксом, соціально-економічного життя:

- а) класові суперечності;
- б) виробничі сили;
- в) виробничі відносини;
- г) товарно-грошові відносини.

181. Одна з основних категорій марксистської філософії:

- а) прогрес;
- б) розвиток;
- в) суспільно-економічна формація;
- г) субстанція.

182. Спосіб подолання, згідно з Карлом Марксом, відчуження людини від її сутності:

- а) виховання людей у дусі колективізму;
- б) знищення експлуататорів;
- в) скасування християнської релігії;
- г) скасування приватної власності на засоби виробництва.

183. Найважливіший критерій істини в марксистській теорії пізнання:

- а) логічна узгодженість знань;
- б) очевидність вихідних принципів;
- в) практика;
- г) чуттєвий досвід.

184. Представник неомарксизму:

- а) Зігмунд Фрейд
- б) Мартін Хайдеггер;
- в) Жан-Поль Сартр;
- г) Еріх Фромм.

185. Характерна риса філософії Київської Русі:

- а) Спрямованість на вирішення актуальних питань суспільного буття.
- б) Домінування духовно-практичної форми освоєння світу.
- в) Основна увага до питань суспільної практики, проблем людини, пізнання, смисложиттєвої проблематики.

186. За своїми найпершими особливостями рання українська філософська думка тяжіла до:

- а) морального повчання та життєвої настанови;
- б) вибудовування абстрактно-теоретичних конструкцій;
- в) містико-афористичної символіки;
- г) космоцентризму та натурфілософії.

187. Для ідейного спрямування українського гуманізму характерно:

- а) реабілітація цінності земного життя та інтерес до суспільно-історичної проблематики;
- б) підвищений інтерес до природознавства та точних наук;
- в) застосовувати дані точних наук до вивчення людини.

188. Перший вищий навчальний заклад на теренах України:

- а) Острозька академія;
- б) Києво-Могилянська академія;
- в) Лаврська школа;
- г) Київська братська школа.

189. До філософів Києво-Могилянської академії належить:

- а) Петро Могила;
- б) Григорій Кониський;
- в) Ісая Копинський;
- г) Інокентій Гізель.

190. Філософські курси Києво-Могилянської академії – це:

- а) оригінальні філософські концепції, розроблені її професорами;
- б) курси пізньої західно-європейської схоластики, запозичені українськими мислителями;
- в) типові курси західно-європейських університетів із вкрапленням новітніх даних науки та в інтерпретації, що відповідала традиціям українського менталітету.

191. До складу філософських курсів Києво-Могилянської академії входили такі дисципліни:

- а) фізика, метафізика, логіка, етика;
- б) фізика, математика, поетика, риторика;
- в) метафізика, музика, астрономія;
- г) метафізика, поетика, риторика та логіка.

192. До філософського курсу в Києво-Могилянській академії не входила:

- а) логіка;
- б) діалектика;
- в) метафізика;
- г) фізика.

193. Вчення про дві натури та три світи належить:

- а) Памфілу Юркевичу;
- б) Івану Франку;
- в) Григорію Сковороді;
- г) Олександрю Потебні.

194. Світ символів, згідно з Григорієм Сковородою, – це:

- а) Біблія;
- б) мова;
- в) логіка;
- г) міф.

195. Основна ідея філософської системи Григорія Сковороди:

- а) антропоцентризм;
- б) космологізм;
- в) натуралізм;
- г) раціоналізм.

196. Античний мислитель, з яким порівнювали видатного українського філософа Григорія Сковороду:

- а) Арістотель;
- б) Протагор;
- в) Сократ;
- г) Сенека.

197. Концепція «сродної праці» розроблена:

- а) Михайлом Драгомановим;
- б) Дмитром Чижевським;
- в) Тарасом Шевченком;
- г) Григорієм Сковородою.

198. Гасло, що є співзвучним поглядам Григорія Сковороди:

- а) «Проживи непомітно»;
- б) «Пізнай самого себе»;
- в) «Добре прожив той, хто добре ховався».

199. Неправильно, що Григорій Сковорода:

- а) розвивав «філософію серця»;
- б) був матеріалістом;
- в) розвивав теорію «спорідненої праці»;
- г) створив теорію «трьох світів».

200. Основа неповторності людини за Памфілом Юркевичем:

- а) розум;
- б) знання;
- в) серце;
- г) уява.

201. Автор твору: «Серце и его значение в духовной жизни человека, по учению слова Божия»:

- а) Теофан Прокопович;
- б) Памфіл Юркевич;
- в) Григорій Сковорода;
- г) Дмитро Чижевський.

202. Слова: «Ми мусимо навчатися чути себе українцями» – належать:

- а) Михайлу Драгоманову;
- б) Лесі Українці;
- в) Михайлу Грушевському;
- г) Івану Франку.

203. Представник української академічної філософії:

- а) Теофан Прокопович;
- б) Григорій Сковорода;
- в) Тарас Шевченко;
- г) Орест Новицький.

204. Ментальна риса українського народу, що, на думку Дмитра Чижевського, відобразилась у специфіці української філософії:

- а) емоційність;
- б) колективізм;
- в) раціоналізм;
- г) схильність до абстрактного теоретизування.

205. Вислів: «Світ ловив мене та не впіймав» – належить:

- а) Памфілу Юркевичу;
- б) Григорію Сковороді;
- в) Дмитру Чижевському;
- г) Тарасу Шевченку.

206. Автор першого достатньо виваженого та авторитетного дослідження історії філософії в Україні:

- а) Памфіл Юркевич;
- б) Григорій Сковорода;
- в) Володимир Вернадський;
- г) Дмитро Чижевський.

207. До загальних особливостей філософії ХХ століття можна віднести:

- а) її відданість традиціям класичної філософії;
- б) актуалізація нею попередніх форм та напрямів філософії;
- в) її негативне ставлення до історично попередньої філософії;
- г) її надзвичайну тематичну та методологічну строкатість.

208. До напрямів сцієнтистської філософії ХХ століття належать:

- а) неопозитивізм;
- б) антропологія;
- в) неотомізм;
- г) неокантіанство.

209. Одне з основних понять філософії життя:

- а) воля до влади;
- б) турбота;
- в) сублімація;
- г) відповідальність.

210. Слова: «Людина приречена бути вільною. Приречена тому що не сама себе створила, і все ж вільна, тому що, колись закинута у світ, відповідає за все, що робить» – належать:

- а) Жан-Поллю Сартру;
- б) Анрі Бергсону;
- в) Максу Шелеру;
- г) Еріху Фромму.

211. Теза: «Наука сама собі філософія» – була проголошена:

- а) Карлом Марксом;
- б) Фрідріхом Ніцше;
- в) Фрідріхом Енгельсом;
- г) Огюстом Контом.

212. Напрямок «наукової філософії» XIX століття, який наполягав на тому, що філософія повинна вивчати мову та логіку науки:

- а) марксизм;
- б) прагматизм;
- в) природничий матеріалізм;
- г) позитивізм.

213. Вчення про три стадії духовного розвитку людства розробив:

- а) Герберт Спенсер;
- б) Ернст Мах;
- в) Огюст Конт;
- г) Ріхард Авенаріус.

214. Філософський напрямок, котрий не визнає метафізичного обґрунтування наукових знань і вимагає емпіричного обґрунтування:

- а) інтелектуалізм;
- б) позитивізм;
- в) трансценденталізм;
- г) фікціоналізм.

215. Основоположник позитивізму:

- а) Імануїл Кант;
- б) Герман Коген;
- в) Огюст Конт;
- г) Джон Стюарт Мілль.

216. Істинні знання, згідно з Огюстом Контом, повинні спиратися на:

- а) здоровий глузд;
- б) інтуїцію;
- в) логіку;
- г) спостереження.

217. Огюст Конт вважав, що наука повинна прагнути до заміни слова «чому» словом ...

- а) навіть;
- б) як;
- в) скільки;
- г) що.

218. Зайва стадія інтелектуальної еволюції людства, що була запропонована Огюстом Контом у законі «трьох стадій»:

- а) метафізична;
- б) наукова;
- в) теологічна;
- г) езотерична.

219. Стан людського розуму, який, на думку Огюста Конта, є перехідним від релігійного стану до позитивно-наукового:

- а) метафізичний;
- б) нігілістичний;
- в) скептичний;
- г) емпіричний.

220. Згідно з Огюстом Контом, головна мета позитивної науки:

- а) накопичення та опис фактів;
- б) пізнання апріорних законів розуму;
- в) пізнання сутності явищ;
- г) передбачення явищ на основі пізнаних законів.

221. Мислення, що, за Огюстом Контом, претендує лише на відносне, а не абсолютне знання:

- а) абстрактне;
- б) метафізичне;
- в) наукове;
- г) теологічне.

222. Згідно з Огюстом Контом, одна з частин соціології:

- а) соціальна статистика;
- б) соціальна динаміка;
- в) соціальна прагматика;
- г) соціальна практика.

223. «Принцип економії мислення» та «принцип найменшої трати сил» пропонує:

- а) позитивізм;
- б) емпіріокритицизм;
- в) неопозитивізм;
- г) постпозитивізм.

224. Представник неопозитивізму:

- а) Герберт Спенсер;
- б) Бертран Рассел;
- в) Імре Лакатос;
- г) Пол Фейєрабенд.

225. Критерій, що, на думку учасників Віденського гуртка, засвідчує дійсність тієї чи іншої уяви:

- а) даність апріорі;
- б) логічна виводимість із аксіом;
- в) наявність у чуттєвому сприйнятті;
- г) узгодженість із загальною системою досвіду.

226. Перший із кроків процедури верифікації, що була розроблена представниками неопозитивізму:

- а) співставлення атомарних суджень з атомарними фактами;
- б) виділення провідних положень певної теорії;
- в) виділення у реальності атомарних фактів;
- г) зведення провідних положень певної теорії до простих, далі неподільних «атомарних суджень».

227. Термін, яким у логічному позитивізмі позначається процес установалення істинності твердження шляхом його емпіричної перевірки:

- а) апперцепція;
- б) верифікація;
- в) конотація;
- г) фальсифікація.

228. Метод розвитку знань, який Карл Поппер вважав найважливішим:

- а) сходження від абстрактного до конкретного;
- б) індукції;
- в) логічного аналізу;
- г) спроб і помилок.

229. Суспільство, у якому, згідно з Карлом Поппером, люди критично ставляться до табу, приймають особистісні рішення та засновують їх на спільному обговоренні та можливостях свого інтелекту:

- а) закрите суспільство;
- б) відкрите суспільство;
- в) республіка вчених;
- г) республіка геніїв.

230. Поняття «парадигма», «нормальна наука», «наукова революція», «наукове співтовариство», «концептуальний добір» сформульовані:

- а) позитивізмом;
- б) неопозитивізмом;
- в) екзистенціалізмом;
- г) постпозитивізмом.

231. Представник постпозитивізму:

- а) Огюст Конт;
- б) Герберт Спенсер;
- в) Рудольф Карнап;
- г) Пол Фейєрабенд.

232. Автор книги «Структура наукових революцій»:

- а) Томас Кун;
- б) Імре Лакатос;
- в) Карл Поппер;
- г) Пол Фейєрабенд.

233. Філософський напрямок, що вважає критерієм істини «користь» або «зручність»:

- а) «філософія життя»;
- б) екзистенціалізм;
- в) прагматизм;
- г) неотомізм.

234. Принцип «фальсифікації» запропонував:

- а) Рудольф Карнап;
- б) Людвіг Вітгенштейн;
- в) Карл Поппер;
- г) Бертран Рассел.

235. Заключний етап історико-наукового процесу за Томасом Куном:

- а) період нормальної науки;
- б) допарадигмальний період;
- в) наукова революція;
- г) криза нормальної науки.

236. Термін, яким Томас Кун назвав загально визнані протягом якогось часу концепції, котрі дають науковому співтовариству модель постановки проблем та їх вирішення:

- а) канон;
- б) норма;
- в) парадигма;
- г) еталон.

237. Згідно з Томасом Куном, дослідницька діяльність, що спирається на зразкові минулі наукові досягнення (парадигми):

- а) аномальна наука;
- б) асиміляція;
- в) компіляція;
- г) нормальна наука.

238. Термін, яким Томас Кун назвав групу людей, що дотримуються однієї наукової парадигми:

- а) когорта;
- б) колегія;
- в) наукове співтовариство;
- г) секта.

239. Згідно з Томасом Куном, явища, котрі не вкладаються в пояснювальні можливості парадигми:

- а) аномалії;
- б) контрадикції;
- в) трансценденталії;
- г) феномени.

240. Наукова революція, за Томасом Куном, це:

- а) нове рішення вічних проблем;
- б) відкриття справжньої сутності явищ;
- в) відкриття, що веде до зміни технологій;
- г) зміна парадигм, понятійної сітки.

241. Філософський напрямок, що досліджує теорію і практику тлумачення, інтерпретації та розуміння тексту:

- а) феноменологія;
- б) психоаналіз;
- в) герменевтика;
- г) неопозитивізм.

242. Для представників неопозитивізму філософські проблеми є:

- а) нерозв'язними;
- б) позбавленими змісту;
- в) псевдопроблемами;
- г) вічними проблемами.

243. З точки зору неопозитивізму, критерієм істини є:

- а) очевидність;
- б) практика;
- в) рішення наукового співтовариства;
- г) користь.

244. Предметом філософії, на думку неопозитивістів, повинна стати:

- а) розробка методології наукового пізнання;
- б) пошук сутності явищ;
- в) розробка онтологічних проблем;
- г) виявлення абсолютного знання про світ та людину.

245. Наука, згідно з Томасом Куном, це:

- а) система знань, яка підпорядкована певній методології та логіці дослідження;
- б) сталі теорії, принципи, закони, які абсолютні та незмінні;
- в) діяльність наукових співтовариств, які визнають певну парадигму.

246. Представник постпозитивізму, що запропонував ідеї «раціональної ініціативи», «концептуального добору», «матриці розуміння»:

- а) Імре Лакатос;
- б) Пол Фейєрабенд;
- в) Стефан Тулмін;
- г) Томас Кун.

247. Думка про те, що сенс життя полягає в тому, щоб знайти зручне місце в житті, а для цього підходять будь-які засоби запропонована:

- а) позитивізмом;
- б) прагматизмом;
- в) екзистенціалізмом;
- г) фрейдизмом.

248. «Робити те, що окупається» – моральний принцип:

- а) філософії життя;
- б) герменевтики;
- в) прагматизму;
- г) фрейдизму.

249. З точки зору прагматизму, людина – це:

- а) раціональна істота, дії якої мотивовані та осмислені;
- б) ірраціональна істота, поведінка якої залежить від зовнішніх стимулів;
- в) біологічна істота, яка являє собою суму звичок, інстинктів і моторних реакцій;
- г) соціальна істота, поведінка якої детермінована інтересами соціуму.

250. Життєва позиція, яку філософськи обґрунтовує прагматизм:

- а) раціоналізм;
- б) еґоїзм;
- в) утилітаризм;
- г) альтруїзм.

251. Найважливіше поняття герменевтики:

- а) герменевтична пряма;
- б) герменевтичний трикутник;
- в) герменевтичний квадрат;
- г) герменевтичний прямокутник.

252. Герменевтичне коло – це:

- а) операція мислення, що полягає в наданні смислу будь-яким проявам духовної діяльності людини;
- б) взаємини між автором тексту, самим текстом і читачем;
- в) принцип розуміння тексту, заснований на взаємозв'язку частини і цілого.

253. Вислів: «Людина є істота, буття якої полягає в розумінні» – належить:

- а) Вільгельм Гумбольдт;
- б) Фрідріх Шлейєрмахер;
- в) Вільгельм Дільтей;
- г) Ганс Гадамер.

254. Згідно з Артуром Шопенгауером, звільнитися від безглуздой «волі до життя» можна за допомогою:

- а) інтелекту;
- б) мистецтва;
- в) релігії;
- г) фантазії.

255. Автор книги «Світ як воля та уявлення»:

- а) Георг Гегель;
- б) Імануїл Кант;
- в) Фрідріх Ніцше;
- г) Артур Шопенгауер.

256. Філософія Артура Шопенгауера належить до:

- а) волонтаризму;
- б) інтелектуалізму;
- в) пантеїзму;
- г) позитивізму.

257. Згідно з Артуром Шопенгауером, воля до буття як єдина за-сада світу:

- а) постає тотожною розуму;
- б) діє в єдності із розумом;
- в) підпорядкована розуму;
- г) є принципово позарозумною.

258. Етика Артура Шопенгауера носить переважно:

- а) песимістичний характер;
- б) оптимістичний характер;
- в) спирається на християнські заповіді;
- г) спирається на вимоги розуму.

259. Світ, згідно з Артуром Шопенгауером, являє собою:

- а) інобуття ідеї;
- б) моє уявлення і мою волю;
- в) сукупність усього сущого;
- г) творіння бога.

260. Сутність людини, згідно з Артуром Шопенгауером:

- а) воля;
- б) життя;
- в) розум;
- г) екзистенція.

261. Воля, згідно з Артуром Шопенгауером, прагне до:

- а) влади;
- б) життя;
- в) ніщо;
- г) свободи.

262. Згідно з Фрідріхом Ніцше, життя – це:

- а) спосіб існування білкових тіл;
- б) довге сновидіння;
- в) воля до влади;
- г) страждання.

263. «Надлюдина», згідно з Фрідріхом Ніцше, це:

- а) той, хто безжалісно ставиться до слабких і хворобливих;
- б) повелитель над черню;
- в) представник вищої раси, що наділений надмогутністю;
- г) той, хто усвідомив волю до влади як граничну підставу цінностей.

264. Абсолютну істину, на думку Анрі Бергсона, можливо досягнути на підставі:

- а) досвіду;
- б) інтелекту;
- в) переживання;
- г) інтуїції.

265. Анрі Бергсон критикує людський розум за те, що він:

- а) нездатний проникнути у сферу трансцендентного, а тому в усьому потрібно покладатись лише на віру;
- б) базується на досвіді, а досвід, у свою чергу, є лише комплексом наших власних (суб'єктивних) відчуттів;
- в) звертає увагу лише на типові, стандартні, ігноруючи органічні складові «життя».

266. Згідно з Анрі Бергсоном, суспільство зі «статичною мораллю», орієнтацією на авторитарне правління:

- а) автохтонне;
- б) закрите;
- в) відкрите;
- г) традиціоналістське.

267. Згідно з Анрі Бергсоном, суспільство з «динамічною мораллю», орієнтацією на прогрес, творчість, свободу:

- а) буржуазне;
- б) закрите;
- в) комуністичне;
- г) відкрите.

268. Представники філософської антропології закликали:

- а) вивчати людину всебічно, засобами різних наук;
- б) вивчати людину в контексті світового еволюційного процесу;
- в) розглядати людське буття через його внутрішнє переживання;
- г) розглядати людину як результат соціально-культурного процесу.

269. У галузі філософського осмислення дійсності заслуга Зігмунда Фрейда полягає в тому, що він:

- а) підпорядкував несвідоме свідомому;
- б) вперше вжив поняття несвідомого;
- в) ініціював розгортання так званої «сексуальної революції» у ХХ столітті;
- г) завдяки дослідженню несвідомого зумів пояснити багато явищ культури.

270. Витіснення, на думку Зігмунда Фрейда:

- а) потяг до смерті;
- б) заміщення одного задоволення іншим;
- в) переключення сексуальної енергії на соціально значиму мету;
- г) видалення зі свідомості патогенних переживань.

271. Сублимація, на думку Зігмунда Фрейда, – це:

- а) умертвіння плоті;
- б) перехід речовини з твердого в газоподібний стан, минаючи рідкий стан;
- в) перехід лібідо на несексуальну мету;
- г) сексуальне розкріпачення.

272. Причина людської творчості, на думку Зігмунда Фрейда:

- а) відсутність у сфері підсвідомого прихованих сексуальних комплексів;
- б) природний шлях реалізації людиною свого «лібідо»;
- в) нездатність реалізувати своє «лібідо» звичайним шляхом;
- г) відсутність тиску на «Воно» з боку «над-Я».

273. Відмінність теорії неофрейдиста Еріха Фромма від теорії його вчителя:

- а) заперечує домінанту підсвідомого в поведінці людини і розглядає її як суто раціональну істоту;
- б) заперечує домінанту «лібідо» в поведінці людини;
- в) наголошує на тому, що поведінка людини визначається історичним досвідом минулих поколінь;
- г) наголошує на тому, що людська поведінка визначається історичним досвідом минулих поколінь, котрий існує в «знятій формі» у підсвідомому.

274. Філософія екзистенціалізму зосереджувалася, перш за все, на окресленні людського буття:

- а) за допомогою науки та наукової термінології;
- б) через його відношення до світу природного буття;
- в) в його соціальних та психологічних якостях;
- г) через його внутрішнє людське сприйняття та переживання.

275. Теза: «Існування передує сутності» – сформульована:

- а) неотомістами;
- б) Зігмундом Фрейдом;
- в) Мартіном Хайдеггером;
- г) Жан-Полем Сартром.

276. Філософське вчення, що використовує такі поняття як «свобода», «відповідальність», «гранична ситуація», «турбота», «закінутість», «буття до смерті», «абсурд»:

- а) психоаналіз;
- б) екзистенціалізм;
- в) неотомізм;
- г) феноменологія.

277. Поняття екзистенції було вперше запроваджене як характеристика особливостей людського буття:

- а) Імануїлом Кантом;
- б) Мартіном Хайдеггером;
- в) Сереном К'єркегором;
- г) Артуром Шопенгауером.

278. Поняття екзистенціального відчаю відіграло велику роль у філософії:

- а) Артура Шопенгауера;
- б) Карла Маркса;
- в) Серена К'єркегора;
- г) Фрідріха Ніцше.

279. Назва основної філософської праці Жан-Поля Сартра:

- а) «Буття і ніщо»;
- б) «Буття і час»;
- в) «Матерія і пам'ять»;
- г) «Слова і речі».

280. Теза, що на думку Жан-Поля Сартра, є спільною для різних варіантів екзистенціалізму:

- а) буття є, небуття немає;
- б) існування не має сенсу;
- в) існування передує сутності;
- г) сутність передує існуванню.

281. Згідно з Жан-Полем Сартром, співвідношення свободи та сутності людини:

- а) свобода впливає із сутності людини;
- б) свобода передує сутності людини;
- в) свобода людини обумовлена пізнанням нею своєї сутності;
- г) людина вільна до того моменту, поки не розуміє своєї сутності.

282. Згідно з Жан-Полем Сартром, поняття відповідальності людини за свої вчинки:

- а) неможливість не обирати свій вчинок самому;
- б) неминучість воздаяння кожному за його справи;
- в) необхідність зв'язати свої вчинки з моральними нормами;
- г) суд власної совісті, від якої не сховатися.

283. Настрій, що дозволяє, згідно з Жан-Полем Сартром, людині усвідомити свою свободу:

- а) радість;
- б) тривога;
- в) зневіра;
- г) лють.

284. Самопізнання людини, відкриття нею свого «Я», з точки зору Жан-Поля Сартра, стає можливим завдяки:

- а) «заключенню світу в дужки»;
- б) погляду іншого;
- в) інтуїції «я мислю, отже, існую»;
- г) усвідомленню свого мислення.

285. За визначенням Жан-Поля Сартра, гуманізм:

- а) погляд на людину як на вінець творіння;
- б) погляд на людину як на вищу цінність;
- в) погляд, згідно з яким у людини немає іншого законодавця, окрім неї самої;
- г) милостиве ставлення до людей.

286. Основне питання філософії, згідно з Альбером Камю:

- а) про вищу цінність;
- б) про критерії істини;
- в) про сенс життя;
- г) про відношення мислення до буття.

ІІ РІВЕНЬ

Завдання 287-410 є тестами відкритого типу і потребують установлення відповідності між рядами у вигляді комбінації цифр і літер, відтворення правильної послідовності або ж продовження логічного ряду; виконуючи ці завдання, студент демонструє знання структури матеріалу, логічних зв'язків між його частинами.

287. Доповніть логічний ряд основних структурних компонентів світогляду:
пізнавальний, ..., ...

288. Установіть логічний зв'язок між історичними формами світогляду та особливостями, що їм притаманні:

1. міфологічний;	а) символізує єдність людини з природою;
2. релігійний;	б) характеризується поділом усього суцього на матеріальне і духовне;
3. філософський.	в) виступає авторською формою мислення та інтелектуальної творчості;
	г) раціонально пояснює свої твердження;
	д) формується і функціонує стихійно;
	е) характеризується наявністю догматів та священних текстів.

289. Установіть логічний зв'язок між сферами духовного життя суспільства та рисами, що їм притаманні:

1. філософія;	а) елементами цього знання є факти, закономірності, теорії;
2. наука.	б) висновки не підлягають емпіричній перевірці;
	в) розглядає не світ у цілому, а лише його фрагмент, певну сторону;
	г) відповідає на запитання – «для чого?»;
	д) являє собою «знання заради спасіння»;
	е) характеризується плюралізмом систем, течій, шкіл;
	ж) знання носять особистісний і суб'єктивний характер;
	з) еволюціонує по типу природно-історичного прогресу.

290. Установіть логічний зв'язок між філософськими напрямками та судженнями, що віддзеркалюють їх зміст:

1. матеріалізм;	а) Закони природи створюються мисленням людини.
2. ідеалізм.	б) Світ існує поза свідомістю людей.
	в) Свідомість є властивістю, продуктом матерії.
	г) Основою світу є світовий розум.
	д) Буття визначає свідомість.
	е) Матерія існує незалежно від якої б то не було свідомості.

291. Установіть логічний зв'язок між історичними формами матеріалізму та їх представниками:

1. стихійний матеріалізм;	а) Геракліт;
2. механістичний матеріалізм;	б) Демокріт;
3. діалектичний матеріалізм.	в) Жюльєн Ламетрі;
	г) Карл Маркс;
	д) Клод Гельвецій;
	е) Фалес;
	ж) Френсіс Бекон;
	з) Фрідріх Енгельс.

292. Установіть логічний зв'язок між різновидами ідеалізму та їх представниками:

1. об'єктивний ідеалізм;	а) Георг Гегель;
2. суб'єктивний ідеалізм.	б) Девід Юм;
	в) Джордж Берклі;
	г) Йоганн Фіхте;
	д) Платон;
	е) Тома Аквінський.

293. Установіть логічний зв'язок між філософськими вченнями та їх визначеннями:

1. монізм;	а) філософське вчення, згідно з яким дух та матерія, ідеальне та матеріальне – два незалежних начала, що не обумовлюють одне одного;
2. дуалізм;	б) філософська концепція, за якою існує кілька або безліч незалежних субстанціональних першоначал або видів буття;
3. плюралізм.	в) філософський принцип пояснення різноманітності світу як прояву єдиного начала – матерії або духу.

294. Установіть логічний зв'язок між розділами філософського знання та проблемами, що досліджуються в їх межах:

1. онтологія;	а) дослідження закономірностей художнього освоєння світу людиною;
2. гносеологія;	б) філософське вчення про цінності;
3. логіка;	в) дослідження найбільш загальних питань буття;
4. методологія;	г) дослідження найбільш загальних питань пізнання;
5. антропологія;	д) аналіз загальних питань буття людини;
6. аксіологія;	є) дослідження законів і форм правильного мислення;
7. естетика.	ж) дослідження принципів і засобів побудови теоретичної і практичної діяльності.

295. Установіть логічний зв'язок між специфічними рисами античної філософії та їх визначеннями:

1. онтологізм;	а) уявлення про природу як вищу реальність, у яку включалося все;
2. космоцентризм;	б) змагання в промовах, боротьба думок і свобода критики;
3. раціоналізм;	в) прагнення побудувати вчення про буття, знайти єдине для всього джерело;
4. антропоцентризм;	г) постійне співвідношення природи з людиною, природних об'єктів – з людським тілом як ідеалом;
5. агональність.	д) уявлення про розум як вищу пізнавальну властивість людини та основний шлях пошуку істини.

296. Установіть логічний зв'язок між етапами розвитку античної філософії та їх представниками:

1. досократичний;	а) Арістотель;
2. класичний;	б) Геракліт;
3. пізньоантичний.	в) Демокріт;
	г) Епікур;
	д) Платон;
	є) Сенека;
	ж) Сократ;
	з) Фалес.

297. Установіть логічний зв'язок між школами досократичного етапу розвитку античної філософії та їх представниками:

1. мілетська;	а) Анаксимандр;
2. елейська;	б) Анаксимен;
3. піфагорійська;	в) Демокрит;
4. атомісти.	г) Зенон;
	д) Парменід;
	є) Піфагор;
	ж) Фалес.

298. Установіть логічний зв'язок між представниками досократичного етапу розвитку античної філософії та їх уявленням про першооснову світу:

1. Анаксимандр;	а) апейрон;
2. Анаксимен;	б) атом;
3. Геракліт;	в) вода;
4. Демокрит;	г) вогонь;
5. Піфагор;	д) повітря;
6. Фалес;	є) число.

299. Доповніть логічний ряд складових ієрархії цінностей піфагорійського братства:

прекрасне, ..., ...

300. Установіть логічний зв'язок між сферами реальності на які, згідно з онтологічним ученням Платона, розпадається світ та їх рисами:

1. ідеї;	а) вічні;
2. речі.	б) мінливі;
	в) первинні;
	г) нематеріальні;
	д) тілесні;
	є) умосяжні;
	ж) несправжнє буття.

301. Установіть логічний зв'язок між класами соціальної ієрархії Платона та частинами душі, що переважають у їх представників:

1. правителі;	а) люди афективного типу, зі шляхетними пристрастями, здатні підкоряти прагнення обов'язку;
2. охоронці;	б) люди пристрадного типу, найважливіша чеснота яких розсудливість;
3. селяни і ремісники.	в) люди з переважаючою розумною душею, здатні споглядати красу і порядок ідей, схильні до справедливості, помірності, що прагнуть до вищого блага.

302. Установіть логічний зв'язок між типами держави, які виділяє Платон у своєму соціально-філософському вченні та формами правління:

1. правильні;	а) аристократія;
2. неправильні.	б) демократія;
	в) монархія;
	г) олігархія;
	д) тимократія;
	є) тиранія.

303. Доповніть логічний ряд частин, із яких складається душа людини, згідно з ученням Платона:

розумна, ..., ...

304. Доповніть логічний ряд категорій, що були сформульовані Арістотелем:

сутність, ..., ..., відношення, ..., ...,
положення, стан, дія, страждання.

305. Доповніть логічний ряд чотирьох першопричин усього існуючого, що були розроблені Арістотелем:

формальна, матеріальна, ..., ...

306. Доповніть логічний ряд частин, із яких складається душа людини, згідно з ученням Арістотеля:

розумна, ..., ...

307. Установіть логічний зв'язок між представниками класичного етапу розвитку античної філософії та частинами, із яких складається душа людини, згідно з їх філософськими поглядами:

1. Платон;	а) афективна;
2. Арістотель.	б) розумна;
	в) рослинна;
	г) пристрасна;
	д) тваринна.

308. Установіть логічний зв'язок між добродійностями та їх типами, що було запропоновано в етичній концепції Арістотеля:

1. діаноетичні;	а) мудрість;
2. етичні.	б) мужність;
	в) розсудливість;
	г) розумність;
	д) справедливість;
	є) чесність.

309. Установіть логічний зв'язок між типами держави, які виділяє Арістотель у своєму соціально-філософському вченні, та формами правління:

1. правильні;	а) аристократія;
2. неправильні.	б) демократія;
	в) монархія;
	г) олігархія;
	д) політія;
	є) тиранія.

310. Установіть логічний зв'язок між представниками античної філософії та їх висловами:

1. Геракліт;	а) «Людина є міра всіх речей»;
2. Протагор;	б) «Пізнай самого себе»;
3. Сократ.	в) «Усе тече, усе змінюється»;
	г) «У ту ж саму річку не можна ввійти двічі»;
	д) «Я знаю лише те, що я нічого не знаю».

311. Установіть логічний зв'язок між школами пізньоантичного етапу розвитку античної філософії та їх представниками:

1. епікуреїзм;	а) Агріппа;
2. скептицизм;	б) Епіктет;
3. стоїцизм;	в) Епікур;
4. неоплатонізм.	г) Лукрецій Кар;
	д) Марк Аврелій;
	є) Піррон;
	ж) Плотін;
	з) Сенека.

312. Установіть логічний зв'язок між представниками пізньоантичного етапу розвитку античної філософії та їх висловами:

1. Епікур;	а) «Обходитися малим ... це зближує нас з богами, противне ж віддаляє»;
2. Кратет;	б) «Порожні слова того філософа, що не лікують ніякі страждання людини»;
3. Марк Аврелій;	в) «Того, хто бажає, доля приваблює, того, хто не бажає – штовхає»;
4. Сенека.	г) «Єдине, що перебуває під владою людини, – це її думки».

313. Установіть логічний зв'язок між школами пізньоантичного етапу розвитку античної філософії та життєвими завданнями людини, що містяться в їх ученнях:

1. епікуреїзм;	а) досягнення атараксії – душевної незворушності;
2. неоплатонізм;	б) збереження стану автарксії – самовладності;
3. скептицизм;	в) збереження мужності духу, тому що дух автономний стосовно обставин життя;
4. стоїцизм.	г) прямування шляхом духовного самовдосконалення.

314. Доповніть логічний ряд трьох видів бажань, що були розроблені Епікуром:

природні й необхідні для життя, ...,
.....

315. Доповніть логічний ряд складових частин філософії, що були виділені стоїками:

логіка, ..., ...

316. Установіть логічний зв'язок між філософами та їх уявленнями про людину:

1. Августин Блаженний;	а) міра всіх речей;
2. Арістотель;	б) мікрокосмос;
3. Піко дела Мірандола;	в) суспільна істота;
4. Протагор.	г) боже творіння.

317. Установіть логічний зв'язок між формами світогляду та їх основними характеристиками:

1. античний;	а) політеїзм;
2. середньовічний.	б) Бог є духовною сутністю, яка перебуває за межами світу; в) вихідна якість Бога – любов до людини; г) Бог творить світ із нічого; д) космос, природа – загальні умови існування богів і людей; е) головне життєве завдання людини – здійснення подвигу; ж) у сприйнятті дійсності увага акцентується на внутрішньому; з) панування символічного світосприйняття.

318. Установіть логічний зв'язок між етапами розвитку Середньовічної філософії та їх представниками:

1. патристика;	а) Аврелій Августин;
2. схоластика.	б) Альберт Великий; в) Іоанн Скот Еріугена; г) Квінт Тертуліан; д) П'єр Абеляр; е) Северин Боецій; ж) Тома Аквінський; з) Уільям Оккам.

319. Установіть логічний зв'язок між представниками Середньовічної філософії та їх висловами щодо стівідношення віри та розуму:

1. Квінт Тертуліан;	а) «Вірую, тому що абсурдно»;
2. Аврелій Августин;	б) «Вірую, щоб розуміти»;
3. П'єр Абеляр.	в) «Розумію, щоб вірити».

320. Установіть логічний зв'язок між поняттями Середньовічної філософії та їх визначеннями:

1. есхатологія;	а) визнання пріоритету віри над розумом;
2. креаціонізм;	б) релігійне вчення про кінцеву долю світу і людини;
3. провіденціалізм;	в) вчення про створення світу, живої і неживої природи в єдиному творчому акті;
4. фідеїзм.	г) теологічне розуміння причин суспільних подій як прояву волі Бога, а їх сенсу – як наперед визначеного наміру Бога.

321. Доповніть логічний ряд станів душі людини, що були запропоновані у філософській концепції Августина Блаженного:

пам'ять,.....

322. Установіть логічний зв'язок між станами душі і станами часу, що були запропоновані в філософській концепції Августина Блаженного:

1. очікування;	а) минуле;
2. пам'ять;	б) теперішнє;
3. увага.	в) майбутнє.

323. Установіть логічний зв'язок між напрямками Середньовічної філософії, що виникли в результаті суперечки про природу загальних понять та судженнями щодо цього питання:

1. крайній реалізм;	а) загальне існує до речей і незалежно від них;
2. поміркований реалізм;	б) загальне існує реально і в самих речах;
3. крайній номіналізм;	в) носієм загального є слово як ім'я речі;
4. концептуалізм.	г) загальне існує не тільки в слові, але й у понятті.

324. Установіть логічний зв'язок між напрямками Середньовічної філософії, що виникли в результаті суперечки про природу загальних понять, та їх представниками:

1. крайній реалізм;	а) Ансельм Кентерберійський;
2. поміркований реалізм;	б) Іоанн Росцелін;
3. крайній номіналізм;	в) П'єр Абеляр;
4. концептуалізм.	г) Тома Аквінський.

325. Установіть логічний зв'язок між філософами епохи Відродження та їх працями:

1. Джаночцо Манетті;	а) «Государ»;
2. Лоренцо Валла;	б) «Досвіди»;
3. Мішель Монтень;	в) «Промова про гідність людини»;
4. Микола Копернік;	г) «Про гідність і вищість людини»;
5. Нікколо Макіавеллі;	д) «Про колообертання небесних тіл»;
6. Піко дела Мірандола.	є) «Про насолоду».

326. Установіть логічний зв'язок між основними поняттями філософії епохи Відродження та їх визначеннями:

1. гуманізм;	а) система поглядів, що визначає людину як вищу цінність, її право на свободу, щастя тощо;
2. антропоцентризм;	б) один із філософських і світоглядних принципів, згідно з яким людина ставиться в центр світу, розглядається як творчий суб'єкт, відіграє ключову роль у пізнанні світу та його перетворенні;
3. пантеїзм.	в) філософське-релігійне вчення, за яким Бог є безособовим началом, розлитим по всій природі, тотожним із нею або з її субстанцією.

327. Установіть логічний зв'язок між філософами епохи Відродження та їх антропологічними поглядами:

1. Джанотто Манетті;	а) людина сама є творцем, подібним Богу, і навіть перевершує його;
2. Лоренцо Валла;	б) насолода є головним законом людського життя: у radoшах та насолоді, а не в аскезі людина знаходить сама себе;
3. Мішель Монтень;	в) доля людини є наслідком її природної вільної активності;
4. Піко дела Мірандола.	г) особисте індивідуальне життя є пріоритетним, людська особистість, що керується у своєму житті розумом, є самоцінною.

328. Установіть логічний зв'язок між різновидами релігійного світогляду та їх змістом:

1. атеїзм;	а) система ідей, поглядів, переконань, що заперечують існування Бога;
2. деїзм;	б) світогляд, в основі якого лежить розуміння Бога як особи, що створила світ і втручається в його події;
3. пантеїзм;	в) вчення, згідно з яким Бог є першопричиною світу, але потім не втручається в протікання природних і суспільних процесів;
4. теїзм.	г) вчення, за яким Бог є безособовим началом, розлитим по всій природі, тотожним із нею або з її субстанцією.

329. Установіть логічний зв'язок між представниками філософії Нового часу та їх висловами:

1. Бенедикт Спіноза;	а) «Я мислю, отже, існую»;
2. Блез Паскаль;	б) «Не сміятися, не проклинати, а розуміти»;
3. Рене Декарт;	в) «Знання – це сила»;
4. Френсіс Бекон.	г) «Людина – мисляча тростина».

330. Установіть логічний зв'язок між філософами епохи Нового часу та їх працями:

1. Бенедикт Спіноза;	а) «Думки»;
2. Блез Паскаль;	б) «Етика»;
3. Рене Декарт;	в) «Левіафан»;
4. Томас Гоббс;	г) «Новий Органон»;
5. Френсіс Бекон.	д) «Розмірковування про метод».

331. Установіть логічний зв'язок між підходами до тлумачення співвідношення чуттєвого і раціонального в пізнанні та їх представниками:

1. емпіризм;	а) Рене Декарт;
2. раціоналізм.	б) Бенедикт Спіноза;
	в) Френсіс Бекон;
	г) Готфрід Лейбніц.
	д) Джон Локк;
	є) Томас Гоббс.

332. Доповніть логічний ряд примар розуму, що було виділено Френсісом Беконем:

ідоли роду, ідоли печери, ..., ...

333. Установіть логічний зв'язок між примарами розуму, що було виділено Френсісом Беконем та їх змістом:

1. ідоли роду;	а) загальні помилки, притаманні людському сприйняттю і мисленню;
2. ідоли печери;	б) помилки, пов'язані з індивідуальними особливостями людей;
3. ідоли ринку;	в) омани, пов'язані з людським спілкуванням;
4. ідоли театру.	г) орієнтація на авторитети, хибні вчення, які своєю зовнішньою досконалістю вводять нас в оману.

334. Установіть логічний зв'язок між шляхами пізнання, що було алегорично зображено Френсісом Беконем та їх змістом:

1. шлях павука;	а) спроба розуму виводити істини з самого себе – абстрактний раціоналізм;
2. шлях мурашки;	б) однобічний емпіризм, який зводить пізнання до нагромодження чистих фактів;
3. шлях бджоли.	в) перетворення емпіричних фактів за допомогою раціональних методів у наукову істину.

335. Доповніть логічний ряд модусів мислення, що було запропоновано Рене Декартом:

уява, ..., ...

336. Установіть логічний зв'язок між атрибутами субстанцій та їх модусами:

1. мислення;	а) уява;
2. протяжність.	б) фігура;
	в) бажання;
	г) почуття;
	д) положення;
	є) рух.

337. Установіть логічний зв'язок між філософами епохи Просвітництва та державами, які вони представляли:

1. Англія;	а) Готфрід Лейбніц;
2. Німеччина;	б) Джон Локк;
3. Франція.	в) Джон Толанд;
	г) Йоганн Гердер;
	д) Жан Жак Руссо;
	є) Франсуа Вольтер.

338. Установіть логічний зв'язок між філософами епохи Просвітництва та їх працями:

1. Дені Дідро;	а) «Про суспільний договір, або принципи політичного права»;
2. Жан Жак Руссо;	б) «Людина-машина»;
3. Жюльєн Ламетрі;	в) «Філософські листи»;
4. Йоганн Гердер;	г) «Листи про заохочення гуманності»;
5. Франсуа Вольтер.	д) «Думки про пояснення природи».

339. Установіть логічний зв'язок між представниками німецької класичної філософії та їх працями:

1. Георг Гегель;	а) «Критика чистого розуму»;
2. Імануїл Кант;	б) «Феноменологія духу»;
3. Йоганн Фіхте;	в) «Сутність християнства»;
4. Людвіг Фейєрбах;	г) «Система трансцендентального іdealізму»;
5. Фрідріх Шеллінг.	д) «Науковчення».

340. Установіть логічний зв'язок між формами знання, носієм яких, на думку Імануїла Канта, виступає суб'єкт пізнання, та їх змістом:

1. апіорне;	а) знання, котре ми отримуємо на підставі власного досвіду;
2. апостеріорне;	б) знання, що безумовно незалежне від усякого досвіду.

341. Установіть логічний зв'язок між частинами, на які поділив світ Імануїл Кант у своїй теоретичній філософії та їх змістом:

1. ноумени;	а) речі самі по собі;
2. феномени.	б) чуттєві образи речей.

342. Установіть логічний зв'язок між основними поняттями гносеологічної концепції Імануїла Канта та їх визначеннями:

1. трансцендентальне;	а) всезагальні визначення, котрі жодним чином не є пов'язаними з досвідом; виконують функцію формальних передумов пізнання, які організують науковий досвід;
2. трансцендентне.	б) знання, що виходять за межі людського розуму, є недоступними теоретичному пізнанню, являються виключно предметом віри.

343. Доповніть логічний ряд здатностей до пізнання, що на думку Імануїла Канта, притаманні людині:

чуттєвість, ..., ...

344. Установіть логічний зв'язок між апіорними формами розсудку – категоріями, які, на думку Імануїла Канта, упорядковують хаотичний чуттєвий досвід та їх класами:

1. категорії кількості;	а) єдність, множина, цілісність;
2. категорії якості;	б) реальність, заперечення, обмеження;
3. категорії відношення;	в) субстанція і приналежність, причина і наслідок, взаємодія;
4. категорії модальності.	г) можливість і неможливість, існування і неіснування, необхідність і випадковість.

345. Установіть логічний зв'язок між видами вчинків людини, які були виділені Імануїлом Кантом, та їх змістом:

1. аморальний;	а) вчинок, котрий здійснено згідно з обов'язком, проте без відчуття обов'язку, а виходячи з якихось інших спонукань;
2. легальний;	б) вчинок, який здійснено тому, що людина слідує обов'язку;
3. моральний.	в) вчинок, який здійснено всупереч голосу обов'язку.

346. Доповніть логічний ряд розділів, що складають систему гегелівського абсолютного іdealізму:

логіка, ..., ...

347. Доповніть логічний ряд законів діалектики, що було сформульовано Георгом Гегелем:

закон єдності і боротьби протилежностей, ..., ...

348. Доповніть логічний ряд структурних елементів тріадичного циклу розвитку, який, згідно з Георгом Гегелем, проходить кожне поняття, явище у природі, суспільстві, духовному житті людини:

теза, ..., ...

349. Установіть логічний зв'язок між елементами тріадичного циклу розвитку, що було розроблено Георгом Гегелем, та їх змістом:

1. теза;	а) заперечення заперечення, тобто зняття протилежностей;
2. антитеза;	б) ствердження, або покладання чогось;
3. синтез.	в) заперечення цього ствердження.

350. Доповніть логічний ряд етапів, які, на думку Георга Гегеля, проходить абсолютна ідея у своєму розвитку:

розвиток у сфері «чистого мислення», ..., ...

351. Установіть логічний зв'язок між етапами, які, на думку Георга Гегеля, проходить абсолютна ідея у своєму розвитку та їх функціональним змістом:

1. розвиток у сфері «чистого мислення»;	а) опредмечує себе, постаючи у вигляді чуттєвих одиничних речей;
2. розвиток у формі «інобуття»;	б) пізнає свій зміст в різних видах людської свідомості;
3. розвиток в мисленні та історії.	в) розкриває свій зміст в системі взаємопов'язаних категорій, що переходять одна в одну.

352. Установіть логічний зв'язок між представниками німецької класичної філософії та їх висловами:

1. Імануїл Кант;	а) «Все існуюче – розумне, все розумне – існує»;
2. Георг Гегель;	б) «Зоряне небо наді мною і моральний закон у мені»;
3. Людвіг Фейєрбах.	в) «Моєю найпершою думкою був бог, другою – розум, третьою й останньою – людина».

353. Доповніть логічний ряд видів людського відчуження, що, згідно з Карлом Марксом, перешикоджаять реалізації вільної, універсальної творчої сутності людини:

від природи, від своєї власної родової сутності, ..., ...

354. Установіть логічний зв'язок між основними ідеями марксизму та роботами, у яких вони викладені:

1. гуманістична концепція людини, концепція відчуження;	а) «Анти-Дюрінг»;
2. обґрунтування всесвітньо-історичного покликання пролетаріату.	б) «Діалектика природи»;
3. концепція практики;	в) «Економічно-філософські рукописи 1844 р.»;
4. розробка матеріалістичних позицій проблем діалектики;	г) «Маніфест Комуністичної партії»;
	д) «Німецька ідеологія»;
	е) «Тези про Фейєрбаха»;
	ж) «18 Брюмера Луї Бонапарта».

355. Доповніть логічний ряд основних суспільно-економічних формацій, що було виділено в марксизмі:

первіснообщинна, рабовласницька, ..., ..., ...

356 Установіть логічний зв'язок між основними категоріями марксизму та їх змістом:

1. базис;	а) суспільна свідомість, ідеологічні відносини та
2. надбудова.	суспільні установи й організації, що закріплюють ідеологічні відносини;
	б) економічний лад суспільства, система виробничих відносин.

357. Установіть логічний зв'язок між видами практики, що було виділено Карлом Марксом та їх змістом:

1. матеріально-виробнича;	а) «обробка природи людьми»;
2. соціально-перетворююча.	б) «обробка людей людьми».

358. Установіть логічний зв'язок між основними етапами розвитку філософської думки в Україні та їх представниками:

1. філософія періоду Київської Русі;	а) Володимир Юринець;
2. українська філософія XIV-XVI ст.;	б) Володимир Шинкарук;
3. філософія у Києво-Могилянській академії;	в) Григорій Сковорода;
4. класичний період розвитку української філософії: XVII-XIX ст.;	г) Іван Вишенський;
5. українська «університетська» філософія XIX ст.;	д) Інокентій Гізель;
	е) Кирило Туровський;
	ж) Памфіл Юркевич;
6. новітня українська філософія XX ст.	з) Теофан Прокопович.

359. Доповніть логічний ряд складових філософського курсу Києво-Могилянської академії:

логіка, ..., ...

360. Доповніть логічний ряд специфічних видів буття – світів, на які, згідно з Григорієм Сковородою, розділяється все існуюче:

макрокосм, ..., ...

361. Установіть логічний зв'язок між видами буття, що було виділено Григорієм Сковородою в його вченні про три світи та їх змістом:

1. макрокосм;	а) Біблія;
2. мікрокосм;	б) Всесвіт;
3. символічна реальність.	в) людина.

362. Доповніть логічний ряд складових «серця», що представлені у «філософії серця» Памфіла Юркевича:

центр людської тілесної організації, ..., ...

363. Установіть логічний зв'язок між представниками української філософії та їх поглядами:

1. Григорій Сковорода;	а) вважав унікальним та неповторним у людині серце, яке виступає джерелом морального діяння;
2. Дмитро Чижевський;	б) вбачав сенс буття у праці, а істинне щастя – у вільній праці за покликанням, у «сродній праці»;
3. Олександр Потебня;	в) виділив риси національного характеру українського народу, що відобразились у специфіці української філософії;
4. Памфіл Юркевич;	г) досліджував мову в контексті таких понять, як «народ» і «нація»;
5. Теофан Прокопович.	д) трактував слова як знаки об'єктивних речей, значення яких виникає в процесі спілкування людей на підставі домовленості.

364. Установіть логічний зв'язок між представниками української філософії та їх висловами:

1. Григорій Сковорода;	а) «Благодарение блаженному Богу о том, что нужное сделал нетрудным, а трудное ненужным»;
2. Памфіл Юркевич.	б) «З раціоналістичної точки зору назавжди залишиться незрозумілим, звідки, з якого джерела випливають ті діла, які виявляються відповідними до морального закону»;
	в) «Не ищи счастья за морем, не проси его у человека, не странствуй по планетам, не волочись по дворцам...»;
	г) «Сердце есть средоточие нравственной жизни человека... скрижаль, на которой записан естественный нравственный закон».

365. Установіть логічний зв'язок між представниками української філософії та їх працями:

1. Григорій Сковорода;	а) «Нариси з історії філософії України»;
2. Дмитро Чижевський;	б) «Притча про людську душу і тіло»;
3. митрополіт Іларіон;	в) «Разговор, называемый алфавит, или букварь мира»;
4. Кирило Туровський;	г) «Серце і його значення в духовному житті людини, за вченням слова Божого»;
5. Памфіл Юркевич.	д) «Слово про Закон і Благодать».

366. Доповніть логічний ряд стадій, які пройшов позитивістський напрямок у своєму розвитку:

класичний позитивізм, ..., ...

367. Установіть логічний зв'язок між стадіями розвитку позитивізму та їх представниками:

1. класичний позитивізм;	а) Бертран Рассел;
2. емпіріокритицизм;	б) Герберт Спенсер;
3. неопозитивізм.	в) Ернст Мах;
	г) Людвіг Вітгенштейн;
	д) Моріц Шлік;
	є) Огюст Конт;
	ж) Ріхард Авенаріус;
	з) Рудольф Карнап.

368. Установіть логічний зв'язок між представниками аналітичного напрямку у філософії XIX-XX століть та їх працями:

1. Бертран Рассел;	а) «Відкрите суспільство і його вороги»;
2. Карл Поппер;	б) «Історія західної філософії»;
3. Огюст Конт;	в) «Курс позитивної філософії»;
4. Томас Кун.	г) «Структура наукових революцій».

369. Установіть логічний зв'язок між стадіями історичного розвитку людства, що було сформульовано Огюстом Контом та їх змістом:

1. метафізична;	а) у явищах починають вбачати недоступні сприйняттю сутності і причини, панує філософія;
2. позитивна;	б) знання спирається на факти, людство стає на шлях наукового пізнання;
3. теологічна.	в) усі явища пояснюються надприродними силами, панує релігійна свідомість.

370. Доповніть логічний ряд стадій історичного розвитку людства, що було сформульовано Огюстом Контом у його праці «Курс позитивної філософії»:

теологічна, ..., ...

371. Установіть логічний зв'язок між представниками емпіріокритицизму та принципами, що обґрунтовували їх позицію очищення досвіду від завантаженості його «об'єктивністю», «причинністю»:

1. Ернст Мах;	а) «принцип економії мислення»;
2. Ріхард Авенаріус.	б) «принцип найменшої трати сил».

372. Установіть логічний зв'язок між процедурами перевірки знання на істинність, що були розроблені представниками аналітичного напрямку у філософії XIX-XX століть та їх змістом:

1. верифікація;	а) установлення істинності наукових тверджень у процесі їх емпіричної перевірки;
2. фальсифікація;	б) спосіб перевірки наукових результатів через спростування положень, які їм суперечать;
3. інтерсуб'єктивність.	в) критерієм об'єктивності знання виявляється визнання тих чи інших положень науковим співтовариством – колективним суб'єктом.

373. Доповніть логічний ряд складових процедури «верифікації», яка була розроблена представниками неопозитивізму для перевірки знання на істиність:

виділення провідних положень певної теорії, зведення положень до простих неподільних «атомарних суджень», ...,
.....

374. Установіть логічний зв'язок між діями процедури «верифікації», яка була розроблена представниками неопозитивізму для перевірки знання на істиність та їх послідовністю:

1. перша дія;	а) співставлення «атомарних суджень» із «атомарними фактами»;
2. друга дія;	б) виділення в реальності відповідних «атомарних фактів»;
3. третя дія;	в) зведення положень до простих неподільних «атомарних суджень»;
4. четверта дія.	г) виділення провідних положень певної теорії.

375. Установіть логічний зв'язок між типами суспільства, що було виділено Карлом Поппером у його праці «Відкрите суспільство і його вороги» та їх рисами:

1. відкрите суспільство;	а) характеризується плюралізмом в економіці, політиці, культурі, розвиненими соціальними структурами, громадянським суспільством і правовою державою;
2. закрите суспільство.	б) характерними рисами є незмінність соціальних форм функціонування, тоталітаризм, примат колективу над особистістю, ідейний догматизм.

376. Доповніть логічний ряд основних елементів «дисциплінарної матриці», що була запроваджена Томасом Куном для пояснення значення терміна «парадигма»:

символічні узагальнення, «метафізичні уявлення», ...,
.....

377. Доповніть логічний ряд фаз, із яких, згідно з Томасом Куном, складається історико-науковий процес:

допарадигмальний період, період «нормальної науки», ...,
.....

378. Установіть логічний зв'язок між фазами, із яких, згідно з Томасом Куном, складається історико-науковий процес та їх характерними рисами:

1. допарадигмальний період;	а) відбувається витіснення старої парадигми новою;
2. період «нормальної науки»;	б) відбувається накопичення «аномальних фактів», що не піддаються поясненню на основі даної парадигми;
3. криза нормальної науки;	в) виникає суперництво різних шкіл;
4. наукова революція.	г) зникають розбіжності в результаті перемоги однієї зі шкіл.

379. Установіть логічний зв'язок між представниками аналітичного напрямку у філософії XIX-XX століть – герменевтики та їх працями:

1. Вільгельм Гумбольдт;	а) «Виникнення герменевтики»;
2. Вільгельм Дільтей;	б) «Істина і метод»;
3. Ганс Гадамер;	в) «Монологи»;
4. Фрідріх Шлейєрмахер.	г) «Про порівняльне вивчення мов».

380. Установіть логічний зв'язок між представниками аналітичного напрямку у філософії XIX-XX століть – герменевтики та їх баченням предмета герменевтичного дослідження:

1. Вільгельм Гумбольдт;	а) усе багатство мови, яка розглядається як «робота духу», що творить артикульовані звуки, придатні для вираження думки і її розуміння;
2. Ганс Гадамер;	б) мова як структурний елемент культурного цілого, без якої неможливі ні життя, ні свідомість, ні мислення, ні почуття, ні історія, ні суспільство;
3. Фрідріх Шлейєрмахер.	в) тексти, що відокремлені від дослідника великою часовою, історичною, культурною дистанцією.

381. Установіть логічний зв'язок між представниками аналітичного напрямку у філософії XIX-XX століть – герменевтики та їх інтерпретацією герменевтичної процедури «розуміння»:

1. Вільгельм Дільтей;	а) можливе за умови спорідненості душ автора і читача шляхом дивінації та порівняння;
2. Мартін Хайдеггер;	б) розглядається не стільки як спосіб пізнання, скільки як спосіб буття;
3. Фрідріх Шлейєрмахер.	в) можливе за умови звернення до внутрішнього світу автора тексту, що виступає проявом чужого індивідуального буття, до його психології, мотивів, способу життя і думки.

382. Доповніть логічний ряд основних понять герменевтики:
розуміння, інтерпретація, ...

383. Установіть логічний зв'язок між основними поняттями герменевтики та їх змістом:

1. інтерпретація;	а) циклічний характер процесу розуміння: розуміння цілого складається з розуміння окремих частин, а для розуміння частин необхідне розуміння цілого;
2. «герменевтичний трикутник»;	б) взаємини між автором тексту, самим текстом і читачем;
3. «герменевтичне коло»;	в) операція мислення, що полягає в наданні смислу будь-яким проявам духовної діяльності людини, об'єктивованим у знаковій чи чуттєво-наочній формі;
4. розуміння.	г) реконструкція й осягнення смислового змісту явищ історичної і соціокультурної реальності.

384. Установіть логічний зв'язок між представниками антропологічного напрямку у філософії XIX-XX століть – філософії життя та їх працями:

1. Анрі Бергсон;	а) «Присмерк Європи»;
2. Артур Шопенгауер;	б) «По той бік добра і зла»;
3. Освальд Шпенглер;	в) «Світ як воля і уявлення»;
4. Фрідріх Ніцше.	г) «Творча еволюція».

385. Установіть логічний зв'язок між представниками антропологічного напрямку у філософії XIX-XX століть – філософії життя та їх інтерпретацією життя як первинної реальності:

1. Анрі Бергсон;	а) «воля до влади»;
2. Вільгельм Дільтей;	б) «життєвий порив»;
3. Фрідріх Ніцше.	в) «потік переживань».

386. Установіть логічний зв'язок між представниками антропологічного напрямку у філософії XIX-XX століть – філософії життя та їх поглядами:

1. Анрі Бергсон;	а) «воля до життя» – нескінченне безцільне прагнення до активності і зміни, що творить світ і людину;
2. Артур Шопенгауер;	б) існуючий світ є «найгіршим із можливих»;
3. Фрідріх Ніцше.	в) «життєвий порив», що є первинною життєвою реальністю, можливо пізнати тільки на підставі інтуїції – інтелектуальної симпатії;
	г) мистецтво – «добровільне прагнення до ілюзії», що втілює в собі конструктивне начало культури;
	д) призначення і сенс життя людини в естетичному і моральному звільненні від «волі до життя»;
	е) усі процеси як фізичного, так і духовного життя – це різні модифікації «волі до влади» – найважливішої властивості життя як такого.

387. Доповніть логічний ряд шляхів звільнення від підпорядкування безглуздій «волі до життя», що було виділено у філософії не-симізму Артура Шопенгауера :

через мистецтво, ...

388. Доповніть логічний ряд рівноправних начал культури, що було виділено Фрідріхом Ніцше в його роботі «Народження трагедії з духу музики»:

аполлонівське, ...

389. Установіть логічний зв'язок між двома рівноправними началами культури, що було виділено Фрідріхом Ніцше в його роботі «Народження трагедії з духу музики» та їх змістом:

1. аполлонівське;	а) ірраціональність, вільна гра життєвих сил;
2. діонісійне.	б) раціональність, порядок та критичне сприйняття світу.

390. Доповніть логічний ряд типів моралі, що було презентовано в етичному вченні Фрідріха Ніцше:

мораль панів, ...

391. Установіть логічний зв'язок між типами суспільства та типами моралі, які були протиставлені Анрі Бергсоном у його роботі «Два джерела моралі і релігії»:

1. «відкрите» суспільство;	а) динамічна мораль;
2. «закрите» суспільство.	б) статична мораль.

392. Установіть логічний зв'язок між представниками фрейдизму і неофрейдизму та їх працями:

1. Зігмунд Фрейд;	а) «Архетипи і колективне несвідоме»;
2. Карл Юнг;	б) «Мати чи бути?»;
3. Еріх Фромм.	в) «Тотем і табу».

393. Установіть логічний зв'язок між представниками фрейдизму і неофрейдизму та їх досягненнями у сфері психоаналізу:

1. Зігмунд Фрейд;	а) завдяки дослідженню несвідомого зумів пояснити багато явищ культури;
2. Карл Юнг;	б) запропонував ідею «гуманістичного психоаналізу»;
3. Еріх Фромм.	в) розробив концепцію архетипів колективного несвідомого.

394. Установіть логічний зв'язок між рівнями людської свідомості, що було виділено Зігмундом Фрейдом та їх визначеннями:

1. Его;	а) несвідома інстанція морального контролю, що містить культурні вимоги, суспільні заборони, і обмеження потягів;
2. Ід;	б) розумна частина нашої особистості постає як «нещасне Я»: на нього тиснуть вимоги суспільства, а також комплекси й інстинкти, котрі не можна цілком придушити або цілком підкорити «над-Я»;
3. Супер-Его.	в) сукупність інстинктів, найзначніші з яких статевий інстинкт та інстинкт агресії, комплексів, витиснутих переживань.

395. Доповніть логічний ряд рівнів людської свідомості, що було виділено Зігмундом Фрейдом:

Ід, ...

396. Доповніть логічний ряд понять, які були введені Зігмундом Фрейдом для пояснення фундаментальних потягів людини:

Ерос, ...

397. Установіть логічний зв'язок між поняттями, які були введені Зігмундом Фрейдом для пояснення фундаментальних потягів людини та їх змістом:

1. Ерос;	а) інстинкт життя, що носить конструктивний характер, тяжіє до всякого органічного життя;
2. Танатос.	б) інстинкт смерті – фундаментальна деструктивна сила, що веде до руйнувань і вбивств, обумовлює тяжіння людей до повернення усього живого в неорганічний стан.

398. Доповніть логічний ряд основних архетипів колективного несвідомого, які були виділені Карлом Юнгом:

«Персона», «Тінь», «Аніма», ..., ...

399. Установіть логічний зв'язок між основними архетипами колективного несвідомого, які були виділені Карлом Юнгом та їх змістом:

1. «Аніма»;	а) внутрішній образ жінки в чоловікові, несвідома жіноча сторона особистості чоловіка;
2. «Анімус»;	б) внутрішній образ чоловіка в жінці, несвідома чоловіча сторона особистості жінки;
3. «Персона»;	в) подавлена, темна, погана і тваринна сторона особистості;
4. «Самість»;	г) серцевина особистості, навколо якої організовані всі інші елементи;
5. «Тінь».	д) це наше публічне обличчя, тобто те, як ми проявляємо себе у відносинах з іншими людьми.

400. Установіть логічний зв'язок між основними архетипами колективного несвідомого, які були виділені Карлом Юнгом та їх символами:

1. «Аніма»;	а) Діва Марія;
2. «Анімус»;	б) Ісус Христос;
3. «Персона»;	в) Мандала;
4. «Самість»;	г) Маска;
5. «Тінь».	д) Сатана.

401. Доповніть логічний ряд екзистенціальних потреб людини, які були виділені Еріхом Фроммом:

у встановленні зв'язків з іншими, в подоланні, у вкоріненості,
....., ...

402. Доповніть логічний ряд типів характеру людини, які формуються, згідно з Еріхом Фроммом, залежно від специфіки суспільних стосунків:

рецептивний, експлуататорський, накопичувальний, ..., ...

403. Установіть логічний зв'язок між типами характеру людини, які формуються, згідно з Еріхом Фроммом, в залежності від специфіки суспільних стосунків та їх змістом:

1. експлуататорський;	а) вважає, що джерело всього цінного в житті знаходиться у зовнішньому світі і єдиний спосіб отримати бажане – це шлях одержання його як дарунку ззовні;
2. накопичувальний;	б) прагне отримати все, що йому треба, із зовнішнього світу – але не як дарунок, а силоміць чи обманом;
3. рецептивний;	в) характерна активна взаємодія зі світом на основі сили розуму, творчості, щирої любові;
4. ринковий;	г) характерні недовіра до всього, що може бути отримане ззовні і тяжіння до нагромадження, орієнтація на минуле;
5. продуктивний.	д) характерне ставлення до усього як до товару, цінність якого визначається міноюю вартістю;

404. Установіть логічний зв'язок між типами характеру людини, які формуються, згідно з Еріхом Фроммом, залежно від специфіки суспільних стосунків та їх характерними рисами:

1. експлуататорський;	а) агресивність, самонадіяність, егоцентризм – почуття власної гідності, імпульсивність і впевненість у собі;
2. накопичувальний;	б) довірливність, пасивність і сентиментальність;
3. рецептивний;	в) нерозбірливість у засобах, безцільність, безтактність – відкритість, щедрість, допитливість;
4. ринковий;	г) підозрілість і впертість – стриманість і завбачливість;
5. продуктивний.	д) самостійність, незалежність, чесність, спокій, любов, творчість.

405. Установіть логічний зв'язок між представниками фрейдизму і неофрейдизму та їх працями:

1. Зігмунд Фрейд;	а) «Архетипи і колективне несвідоме»;
2. Карл Юнг;	б) «Мати чи бути?»;
3. Еріх Фромм.	в) «Тотем і табу».

406. Установіть логічний зв'язок між напрямками екзистенціалізму та їх представниками:

1. атеїстичний;	а) Альбер Камю;
2. християнський.	б) Габріель Марсель;
	в) Жан-Поль Сартр;
	г) Карл Ясперс;
	д) Мартін Хайдеггер.

407. Установіть логічний зв'язок між представниками екзистенціалізму та їх працями:

1. Альбер Камю;	а) «Буття і час»;
2. Жан-Поль Сартр;	б) «Філософія»;
3. Карл Ясперс;	в) «Буття і ніщо»;
4. Мартін Хайдеггер.	г) «Міф про Сізіфа».

408. Доповніть логічний ряд трьох стадій самопізнання та самозаглиблення, які, на думку Серена К'єркегора, проходить людина на шляху пізнання через внутрішнє переживання і самозаглиблення:
естетична, ..., ...

409. Установіть логічний зв'язок між трьома стадіями самопізнання та самозаглиблення, які, на думку Серена К'єркегора, проходить людина на шляху пізнання через внутрішнє переживання і самозаглиблення та їх змістом:

1. естетична;	а) людина відчуває виправданість своєї індивідуальності прямим відношенням до Бога;
2. етична;	б) людина прагне набувати нових і нових зовнішніх життєвих вражень;
3. релігійна.	в) людина стабілізує своє життя дотриманням моральних норм.

410. Доповніть логічний ряд суб'єктивних, емоційно-забарвлених понять – екзистенціалів, що вживаються представниками екзистенціалізму для опису людського буття:

«турбота», «покинутість», «відчуженість», «страх», ..., ...

III РІВЕНЬ

Завдання 411-475 є тестами відкритого типу, використовуються для виявлення знань термінів, понять категорій.

411. ..... протилежний матеріалізові філософський напрям, який намагається довести, що дух свідомість, мислення, ідеальне є первинним, а буття, природа, матеріальне – вторинним.

412. ..... протилежний ідеалізові філософський напрям, який виходить з того, що природа, буття, матерія є первинними, а свідомість, мислення, дух – вторинними.

413. ..... протилежний дуалізові та плуралізові філософський принцип пояснення різноманітності світу як прояву єдиного начала – матерії або духу.

414. ..... філософське вчення, згідно якому дух та матерія, ідеальне та матеріальне є два незалежних начала, що не обумовлюють одне одного.

415. ..... філософська концепція, за якою існує кілька або безліч незалежних субстанціональних першоначал або видів буття.

416. ..... принцип відносності людських знань; суб'єктивно-ідеалістичне вчення, яке абсолютизує відносність людських знань, заперечує моменти абсолютно істинного в них і на цій підставі заперечує об'єктивну істину, пізнаваність світу.

417. ..... об'єктивний процес розвитку явищ на основі виникнення, боротьби та розв'язання притаманних їм суперечностей; філософська наука про універсальні закони руху і розвитку природи, суспільства та мислення.

418. ..... філософських учень про надчуттєві, недоступні досвідові начала буття; протилежний діалектиці спосіб мислення та метод пізнання, який розглядає предмети і явища поза їхнім внутрішнім зв'язком і розвитком, не визнає внутрішніх суперечностей як джерела саморуху.

419. ..... термін, що позначає «первісні уявлення» або «універсальні форми думки»; колективне несвідоме – пам'ять покоління, яка сформувалася тоді, коли наші предки тривалий час переживали схожі події.

420. ..... поняття, що виражає як момент походження, виникнення предметів і явищ, так і процес їх закономірного розвитку.

421. ..... уявлення про найвищу досконалість, що, як вірець, норма та найвища мета визначає певний спосіб і характер дії людини чи суспільного класу.

422. ..... позатеоретична форма світоглядного філософського осмислення дійсності та розв'язання практичних питань на основі життєвого досвіду та розуму.

423. ..... філософський термін, який вживався для позначення загальних понять на відміну від одиничних; широко використовувався в середньовічній схоластиці.

424. ..... філософський термін для позначення об'єктивного світу як цілісності, що перебуває в постійному саморусі й кожна частина якої є ланкою в нескінченному ланцюгу розвитку матерії.

425. ..... термін, яким позначають галузь знання про творчу діяльність, пов'язану з пошуками шляхів відкриття нового в судженнях, ідеях, способах діяння; наука, що вивчає творчу діяльність.

426. ..... вчення про методи пізнання та перетворення дійсності; сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в якійсь науці.

427. ..... вчення, за яким розвиток є здійсненням наперед визначеної мети, і все в розвитку природи і суспільства є доцільним.

428. ..... термін платонівської філософії, який означає стан людської душі, що згадує бачене нею в потойбічному світі.

429. ..... наділення предметів природи, небесних тіл, тварин, а також надприродних істот зовнішністю і фізичними властивостями людини.

430. ..... стан байдужості, відсутність спонукання до будь-якої дії; в етичному вченні стоїків – безпристрасність, душевна непорушність, стан, коли почуття не заважають діяльності розуму.

431. ..... утруднення у вирішенні проблеми, пов'язаної з суперечністю між даними спостереження та спробами їх мисленого аналізу.

432. ..... поняття, яким позначають все, що має для людини позитивне значення; розрізняють блага матеріальні і духовні.

433. ..... механічне поєднання в одному вченні різнорідних, органічно несумісних елементів, які безпринципно запозичуються з протилежних концепцій.

434. ..... позараціональне пізнання людиною внутрішнього духовного світу інших людей, що ґрунтується на співпереживанні.

435. ..... у філософії Арістотеля внутрішня мета руху, закладена в прихованому вигляді в кожному бутті до його здійснення; діяльне, формуюче начало.

436. ..... форма духовно-пізнавального відображення певних закономірних зв'язків та відношень зовнішнього світу, спрямована на його перетворення.

437. ..... термін давньогрецької філософії, що вживається в значеннях «слово», «смысл», «судження», «пропорційність», «основа», «розум» і набуває значення об'єктивної закономірності, необхідності.

438. ..... пізнавальний метод, що його виробив Сократ, який порівнював свою діяльність, що допомагає народженню істини, з мистецтвом повитухи.

439. ..... філософська категорія для позначення кінцевої основи всієї різноманітності явищ природи та історії, якою є саморух матерії.

440. ..... термін, яким позначають ідеальні, науково необґрунтовані проекти візрцевого суспільного устрою.

441. ..... некритичне беззмістовне мислення за шаблонами, оперування готовими, раз назавжди виробленими формулами; спосіб засвоєння та застосування знань, коли те чи інше вчення або положення сприймається як закінчена вічна істина, сліпа віра в авторитети.

442. ..... один із провідних напрямів ідеології в епоху Середньовіччя, що мав на меті тлумачення біблійних текстів, питань теології тощо.

443. ..... тип середньовічної філософії, цілком підпорядкованої релігії; мала на меті обґрунтування, систематизацію та захист теології за допомогою раціоналістичних засобів.

444. ..... в ідеалістичній філософії творче начало, творець Всесвіту; у теології – Бог.

445. ..... термін, яким позначається психіка, внутрішній світ людини, її самосвідомість; у релігії – нематеріальна потойбічна безсмертна сила, що тимчасово перебуває в тілі.

446. .... зречення радощів життя, відлюдництво, умертвіння плоті задля досягнення моральної досконалості.
447. .... вчення про створення світу, живої і неживої природи в єдиному творчому акті.
448. .... релігійне вчення про кінцеву долю світу і людини.
449. .... теологічне розуміння причин суспільних подій як прояву волі Бога, а їх сенсу – як наперед визначеного наміру Бога.
450. .... один з філософських і світоглядних принципів, відповідно до якого людина ставиться в центр світу, розглядається як творчий суб'єкт, відіграє ключову роль у пізнанні світу та його перетворенні.
451. .... у широкому значенні – система поглядів, що визначає людину як вищу цінність, її право на свободу, щастя тощо; у вузькому значенні – культурний рух епохи Відродження.
452. .... філософсько-релігійне вчення, за яким Бог є безособовим началом, розлитим по всій природі, тотожним з нею або з її субстанцією.
453. .... філософське вчення, згідно з яким Бог є першопричиною світу, але потім не втручається в протікання природних і суспільних процесів.
454. .... система уявлень про природу, що розробляється у філософських вченнях переважно в епоху Відродження і Нового часу.
455. .... ілюзорне усвідомлення дійсності, що обумовлене в кожний даний момент обмеженістю історичної практики.
456. .... суперечність між двома твердженнями, кожне з яких однаковою мірою логічно доведене в цій системі.
457. .... філософське поняття, що позначає знання, що передує досвіду.
458. .... внутрішньо притаманне, на противагу трансцендентному – зовнішньому; впливає з природи самого явища.
459. .... вимога, наказ, закон; у І. Канта – загальнозначима моральна вимога на противагу особистому принципу.
460. .... одна з центральних категорій філософії Г. В. Ф. Гегеля, яка позначає одночасно знищення та збереження чогось.

461. ..... термін, яким позначають ідею про триступінчатість розвитку: теза, антитеза, синтез.

462. ..... поняття, що характеризує процес і результати перетворення продуктів людської діяльності, а також властивостей і здібностей людини у щось незалежне від людини і пануюче над нею; перетворення будь-яких явищ і відносин у щось інше, ніж вони є самі по собі, перекручення у свідомості людей їх реальних життєвих відносин.

463. ..... перетворення суб'єктивного в об'єктивне, що відбувається в процесі суспільної практики.

464. ..... напрямок у сучасній філософії, що проголошує єдиним джерелом істинного знання конкретні науки і заперечує пізнавальну цінність теоретичного уможлидного пошуку; за своєю суттю являє собою емпіризм.

465. ..... один з основних напрямів західноєвропейської філософії ХХ ст., що простиставляючи науку філософії, вважає, що єдино можливим знанням є тільки спеціально-наукове знання; єдине завдання філософії вбачає в аналізі мовних форм знання, ігноруючи всі інші проблеми філософії.

466. ..... установлення істинності наукових тверджень у процесі їх емпіричної перевірки.

467. ..... спосіб перевірки наукових результатів (гіпотез, теорій, ідей) через спростування положень, які їм суперечать.

468. ..... філософська концепція, за якою наукові теорії та поняття є не відображенням об'єктивного світу, а наслідками довільної угоди, конвенції між ученими, що укладається за принципами «зручності» й «економії мислення».

469. ..... сукупність теоретичних та методологічних передумов, що визначають конкретне наукове дослідження; зразок, модель для вирішення конкретно-дослідницьких задач.

470. ..... у класичній філології вчення про інтерпретацію рукописних і друкованих давніх текстів; у сучасній філософії метод тлумачення культурно-історичних явищ.

471. ..... основна категорія екзистенціалізму, яка позначає внутрішнє буття людини, те непізнаване, ірраціональне в людському «Я», внаслідок чого людина є конкретно неповторною особистістю.

472. .... одне з основних понять теорії психоаналізу, особливий вид відхилення інстинктів від притаманної їм спрямованості та переключення їхньої енергії на досягнення соціальних і культурних цілей.

473. .... світоглядна позиція, в основі якої лежить уявлення про наукове знання як найвищу культурну цінність, достатню умову орієнтації людини у світі.

474. .... риса світогляду та принцип поведінки людини, коли інтереси окремого індивіда абсолютизуються, протиставляються колективові та суспільству.

475. .... течія в сучасній західноєвропейській філософії, яка розглядає особу як первинну реальність і найвищу духовну цінність.

РОЗДІЛ II ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

I РІВЕНЬ

Завдання 1-161 мають варіанти відповідей, серед яких необхідно вибрати **ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ**.

1. Розділ філософського знання, пов'язаний із дослідженням буття:

а) онтологія;	в) аксіологія;
б) гносеологія;	г) епістемологія.

2. Одна з основних характеристик «буття світу»:

а) конкретність;	в) моністичність;
б) предметність;	г) плюралістичність.

3. Буття як світ надчуттєвих, незмінних та вічних ідей характеризував:

а) Демокрит;	в) Сократ;
б) Піфагор;	г) Платон.

4. Між буттям та небуттям, згідно з Георгом Гегелем, стоїть:

а) розвиток;	в) взаємозв'язок;
б) пустота;	г) становлення.

5. Трактуючи категорію «буття» у філософії екзистенціалізму:

а) природне буття;	в) емоційно-вольове буття людини;
б) об'єктивна реальність;	г) буття штучної природи.

6. Трактовка буття як першого безпосереднього ступеня у сходженні духу до самого себе, як етапу розвитку мислення, яке виявляє свою тотожність з буттям належить:

а) Імануїлу Канту;	в) Георгу Гегелю;
б) Карлу Ясперсу;	г) Рене Декарту.

7. Визначення матерії, що є філософським:

а) все, що має масу та енергію;	в) все, що складається з атомів;
б) інобуття абсолютної ідеї;	г) все, що ми можемо відчувати.

8. Процесу розвитку не характерна:

- а) незворотність;
- б) спрямованість;
- в) випадковість;
- г) закономірність.

9. Правильне визначення поняття «розвиток»:

- а) кількісні зміни об'єкта;
- б) будь-який рух;
- в) повторюваність якісних та кількісних змін у системі;
- г) незворотні зміни, які приводять до появи нової якості.

10. Процес, який можна віднести до розвитку:

- а) гойдання маятника;
- б) кругообіг води в природі;
- в) політ стріли;
- г) ріст злакового стебла.

11. Поняття «біфуркація», «несійкість», «аттрактор», «нелінійність» характеризують:

- а) кібернетику;
- б) теорію систем;
- в) синергетику;
- г) еволюціонізм.

12. Категорії, як форми мислення, що при упорядковані чуттєвого досвіду, виступають як апіорні форми розсудку, визначав:

- а) Арістотель;
- б) Георг Гегель;
- в) Імануїл Кант;
- г) Фрідріх Ніцше.

13. Пари категорій, що належать до категорій визначеності буття:

- а) зміст – форма;
- б) необхідність – випадковість;
- в) причина – наслідок;
- г) ціле – частина.

14. Ланцюг, що відображає діалектичний зв'язок «теза – анти-теза – синтез» категорій визначеності буття:

- а) одиничне – загальне – особливе;
- б) особливе – одиничне – загальне;
- в) особливе – загальне – одиничне;
- г) всезагальне – загальне – особливе.

15. Категорія, яка виражає відмежованість об'єктів один від одного в часі та просторі, з притаманними їм властивостями, що складають їх неповторну кількісну та якісну визначеність:

- а) всезагальне;
- б) загальне;
- в) одиничне;
- г) особливе.

16. Сукупність елементів, зв'язків, відношень, що утворюють даний предмет, явище, процес:

а) зміст;	в) система;
б) структура;	г) форма.

17. Пріоритет форми над матерією, стверджуючи, що формою всіх форм є Бог як основа світу та його першодвигун, визначав:

а) Арістотель;	в) Імануїл Кант;
б) Георг Гегель;	д) Френсіс Бекон.

18. Пара категорій, що належать до категорій обумовленості буття:

а) можливість – дійсність;	в) частина – ціле;
б) форма – зміст;	г) явище – сутність.

19. Філософське вчення про об'єктивний закономірний взаємозв'язок та взаємообумовленість речей, процесів та явищ реального світу:

а) індетермінізм;	в) об'єктивізм;
б) детермінізм;	г) суб'єктивізм.

20. Концепція детермінізму ґрунтується на принципі:

а) причинності;	в) випадковості;
б) гармонії;	г) структурності.

21. Один із різновидів детермінізму, що являє собою вчення про зумовленість розвитку світу Богом:

а) антропологічний;	в) механістичний;
б) космологічний;	г) теологічний.

22. Положення, що вступає в протиріччя з позицією механістичного детермінізму:

- а) усі речі та події складаються з причинних зв'язків;
- б) світ – це великий механізм, у якому не існує випадковості;
- в) причина породжує наслідок, який можна однозначно передбачити;
- г) світ природи керується не лише причинно-наслідковими зв'язками, але й закономірністю випадку.

23. Положення, що не відповідає індетермінізму:

- а) усі речі та події складаються з причинних зв'язків;
- б) у суспільному розвитку відсутня будь-яка необхідність та причинність;
- в) існують такі стани та події, для яких причина або не існує, або її не можна визначити;
- г) причина, якщо й існує, то лише в явищах природи.

24. Пара категорій, що належать до категорій цілісності буття:

- а) можливість – дійсність;
- б) форма – зміст;
- в) частина – ціле;
- г) явище – сутність.

25. Філософське вчення про найбільш загальні принципи та закони розвитку буття у світі:

- а) аксіологія;
- б) гносеологія;
- в) діалектика;
- г) онтологія.

26. Діалектику як «рушійну душу будь якого наукового розгортання думки і ...єдиний принцип, котрий вносить в зміст науки іманентний зв'язок та необхідність» визначав:

- а) Геракліт;
- б) Тома Аквінський;
- в) Георг Гегель;
- г) Карл Маркс.

27. Основні принципи матеріалістичної діалектики розробив:

- а) Геракліт;
- б) Георг Гегель;
- в) Імануїл Кант;
- г) Карл Маркс.

28. Необхідний, суттєвий, стійкий та повторюваний зв'язок буття:

- а) закон;
- б) заповідь;
- в) правило;
- г) принцип.

29. Філософи, які з різних світоглядних позицій підходили до розуміння діалектики:

- а) Зенон Елейський – Платон;
- б) Плотін – Прокл;
- в) Георг Гегель – Карл Маркс;
- г) Карл Маркс – Фрідріх Енгельс.

30. Закон з точки зору матеріалістичної концепції:

- а) досягнення, що привнесені в реальний світ природи та суспільства розумом людини;
- б) необхідні, стійкі, об'єктивні, повторювані зв'язки суспільного та природного буття;
- в) прояв об'єктивного світового розуму, втіленого в природі та суспільстві;
- г) схеми, принципи, які запропоновані людьми для спільної соціальної діяльності.

31. Види законів за формою прояву:

- а) динамічні та ймовірнісні;
- б) будови, функціонування та розвитку;
- в) динамічні та універсальні;
- г) універсальні та спеціальні.

32. Закон діалектики, що характеризує механізм розвитку:

- а) єдності та боротьби протилежностей;
- б) заперечення заперечення;
- в) збереження енергії;
- г) переходу кількісних змін у якісні.

33. Закон діалектики, котрий розкриває джерело розвитку:

- а) єдності та боротьби протилежностей;
- б) заперечення заперечення;
- в) збереження енергії;
- г) переходу кількісних змін у якісні.

34. Закон діалектики, що характеризує спрямованість процесу розвитку:

- а) єдності та боротьби протилежностей;
- б) заперечення заперечення;
- в) збереження енергії;
- г) переходу кількісних змін у якісні.

35. Категорія, що розкриває зміст закону переходу кількісних змін у якісні:

- а) міра;
- б) наступність;
- в) протиріччя;
- г) розвиток.

36. Якість як «тотожну з буттям визначеність» характеризував:

- а) Арістотель;
- б) Георг Гегель;
- в) Імануїл Кант;
- г) Платон.

37. Процес корінної зміни даної якості, перетворення її в нову в результаті кількісних змін:

- а) динаміка;
- б) розвиток;
- в) рух;
- г) стрибок.

38. Категорія, що розкриває зміст закону єдності та боротьби протилежностей:

- а) кількість;
- б) якість;
- в) протиріччя;
- г) заперечення.

39. Динаміка: тотожність – відмінність – протилежність – протиріччя – діалектичний стрибок, тобто поява іншої якості виявляється через спостереження дії закону:

- а) єдності та боротьби протилежностей;
- б) заперечення заперечення;
- в) збереження енергії;
- г) переходу кількісних змін у якісні.

40. Категорія, що розкриває зміст закону заперечення заперечення:

- а) кількість;
- б) протилежність;
- в) єдність протилежностей;
- г) наступність.

41. Розуміння процесу заперечення, як відкидання, знищення без збереження корисного, без зв'язку того, що було з тим, що є:

- а) абстрактне;
- б) діалектичне;
- в) загальне;
- г) метафізичне.

42. Гуманізм – це:

- а) моральний принцип, що полягає в безкорисливому прагненні до діяльності на благо інших;
- б) система поглядів, що визначає людину як вищу цінність, її право на свободу, щастя тощо;
- в) світоглядний принцип, згідно з яким людина ставиться в центр світу, розглядається як творчий суб'єкт, відіграє ключову роль у пізнанні світу та його перетворенні;
- г) риса світогляду та принцип поведінки людини, коли інтереси окремого індивіда абсолютизуються, протиставляються колективі та суспільству.

43. Автор вислову: «Людина завжди була, є і буде найбільш цікавим явищем для людини»:

- а) Арістотель;
- б) Емпедокл;
- в) Жан-Поль Сартр;
- г) Імануїл Кант.

44. Сутність трудової теорії походження людини:

- а) людина – істота погранична – вона породжена природою;
- б) вирішальним фактором виникнення людини виступає природний добір;
- в) праця, яка існувала до людини, створила людину;
- г) людина є продуктом праці, і сама праця виникає в процесі становлення людини.

45. Головний фактор антропосоціогенезу:

- а) праця;
- б) мова;
- в) потреби;
- г) свідомість.

46. Формула сутності людини згідно з Карлом Марксом:

- а) тварина, яка вміє виробляти знаряддя праці;
- б) природна істота, тіло якої служить основою її цілісності;
- в) сукупність суспільних відносин;
- г) дуалізм душі та тіла.

47. Суттєва ознака людини:

- а) уміння виготовляти знаряддя праці за допомогою знарядь;
- б) запрограмований характер життєдіяльності;
- в) наявність потреб;
- г) наявність психіки.

48. Визначення сутності людини як сукупності всіх суспільних відносин запропонував:

- а) Людвіг Фейєрбах;
- б) Георг Гегель;
- в) Карл Маркс;
- г) Йоган Фіхте.

49. Елемент гомінідної тріади:

- а) наявність психіки
- б) розвиток мовлення;
- в) прямоходіння;
- г) розвиток родових відносин.

50. Ідеї, що належать до «трьох кіл ідей», з якими Макс Шелер пов'язував відповідь на питання, що таке людина:

- а) антропологічні;
- б) метафізичні;
- в) міфологічні;
- г) наукові.

51. Стан «екзистенціального вакууму» означає:

- а) бажання творити людям добро;
- б) жах, нудьгу;
- в) радість та ейфорію;
- г) прагнення до самовдосконалення.

52. Згідно з Арнольдом Геленом, визначальна риса людського буття:

- а) хаотичний набір інстинктів;
- б) дуалізм душі та тіла;
- в) біологічна невизначеність і відкритість світові;
- г) парадокс біологічного та соціального.

53. Пропозиція замінити класичну філософію сутності людини на філософію людського існування належить:

- а) середньовічній схоластиці;
- б) неопозитивізму;
- в) прагматизму;
- г) екзистенціалізму.

54. Правильним є судження:

- а) людина та її поведінка визначаються біологічними законами;
- б) визначальний вплив на поведінку людини здійснюють інстинкти;
- в) людина – це соціальна істота, біологічні фактори не впливають на її поведінку;
- г) людина – це біосоціальна істота.

55. Біологізаторська концепція розуміння природи людини:

- а) марксизм;
- б) неотомізм;
- в) расизм;
- г) екзистенціалізм.

56. Форма, у якій здійснюється процес мислення:

- а) поняття;
- б) формула;
- в) теорема;
- г) уявлення.

57. Екстраверт – це людина, яка:

- а) має стійкі інтереси;
- б) зорієнтована всередину себе;
- в) зорієнтована на зовнішній світ;
- г) солідна і терпляча.

58. Концепція походження свідомості, згідно якої свідомість розглядається як виявлення духовного начала буття:

- а) дуалістична;
- б) еволюційна;
- в) єдиного інформаційного поля;
- г) релігійна.

59. Сфера свідомості:

- а) афективна;
- б) пізнавальна;
- в) психічна;
- г) чуттєва.

60. Структурний елемент когнітивної сфери свідомості:

- а) відчуття;
- б) воля;
- в) емоції;
- г) потреби.

61. Структурний елемент мотиваційно-вольової сфери свідомості:

- а) афекти;
- б) емоції;
- в) потреби;
- г) сприйняття.

62. Функція свідомості, що полягає у формуванні людиною ідеальних образів навколишнього світу, створенні картини цього світу:

- а) конструктивно-творча;
- б) оціночна;
- в) пізнавальна;
- г) прогностична.

63. Функція свідомості, що полягає в передбаченні майбутнього розвитку подій:

- а) конструктивно-творча;
- б) оціночна;
- в) прогностична;
- г) цілепокладання.

64. Функція свідомості, що полягає у свідомому спостереженні за діями людини та їх коригуванням відповідно до соціально-значимих смислів:

- а) конструктивно-творча;
- б) контрольно-регулятивна;
- в) прогностична;
- г) цілепокладання.

65. Сутність оціночної функції свідомості:

- а) визначення на основі ідеальних зразків і норм ступеня значущості тих чи інших явищ;
- б) спостереження за діями людини та їх коригування відповідно до соціально-значимих смислів;
- в) формування людиною ідеальних образів навколишнього світу, створення картини цього світу;
- г) формування образу-результату діяльності, вироблення людиною цілей власної діяльності, ідеалів.

66. Поняття «Я», «Воно», «Над-Я» як основні структурні елементи психіки розглядав:

- а) Карл Юнг;
- б) Еріх Фромм;
- в) Зігмунд Фрейд;
- г) Йоганн Фіхте.

67. Автор вчення про неусвідомлюване:

- а) Зігмунд Фрейд;
- б) Еріх Фромм;
- в) Георг Гегель;
- г) Людвіг Фейєрбах.

68. Згідно з Зігмундом Фрейдом, основна форма сублімації:

- а) бажання;
- б) любов;
- в) страх;
- г) творчість.

69. Автор метафоричного порівняння: «Відношення Я до Воно можна порівняти з відношенням наїзника до свого коня. Кінь дає енергію для руху, наїзник має перевагу визначати мету і напрямок руху сильної тварини»:

- а) Блез Паскаль;
- б) Зігмунд Фрейд;
- в) Карл Юнг;
- г) Еріх Фромм.

70. Концепція архетипів колективного несвідомого належить:

- а) Зігмунду Фрейд;
- б) Еріху Фромму;
- в) Карлу Юнгу;
- г) Карен Хорні.

71. Людський індивід в аспекті його соціальних якостей і властивостей, що формуються в процесі історично-конкретних видів діяльності та суспільних відносин і реалізуються у громадському житті:

- а) індивід;
- б) індивідуальність;
- в) людина;
- г) особистість.

72. Правильним є вислів щодо співвідношення понять «індивід» та «особистість»:

- а) індивід і особистість – поняття тотожні;
- б) індивід – антропологічне поняття, а особистість – соціальне;
- в) індивід та особистість не мають спільних характеристик;
- г) індивід – пересічна людина, а особистість – видатна особа.

73. Особистість – це:

- а) будь-яка людина, що має свою індивідуальність;
- б) індивідуальна людина як суб'єкт суспільного життя, носій здібностей, потреб, інтересів, вчинків;
- в) видатна людина;
- г) індивід, якому більш за всіх притаманні загальнолюдські характеристики.

74. Визначення поняття індивідуальність у філософії особистості:

- а) загальні властивості представників людського роду, що є вищим ступенем у розвитку всіх живих істот на нашій планеті;
- б) індивід в аспекті його соціальних якостей і властивостей, що формуються в процесі історично-конкретних видів діяльності і суспільних відносин і реалізуються у громадському житті;
- в) індивід у його неповторній здатності бути самим собою; своєрідність, оригінальність, що притаманні окремому людському індивіду;
- г) окремо взятий, одиничний представник біологічного виду «Homo sapiens», людського роду.

75. Відносно стійка структура розумових здібностей людини, що виражається в стилі і стратегії рішення проблем, особливостях протікання розумових операцій, що формуються значною мірою в умовах спілкування і діяльності на основі природних задатків:

- а) інтелект;
- б) воля;
- в) темперамент;
- г) характер.

76. Найбільш відомий представник гуманістичної теорії особистості:

- а) Абрахам Маслоу;
- б) Карен Хорні;
- в) Карл Маркс;
- г) Карл Юнг.

77. Соціальна якість людини виражається:

- а) здатністю до адаптації;
- б) здібностями;
- в) певним типом темпераменту;
- г) рівнем освіти.

78. Процес засвоєння індивідом соціального досвіду, норм, цінностей, зразків поведінки, знань, мови, властивих тому суспільству, у яке даний індивід інтегрується:

- а) адаптація;
- б) акультурація;
- в) асиміляція;
- г) соціалізація.

79. Велике суспільство, країна, до якої ми належимо за народженням, вихованням і місцем проживання:

- а) макросередовище;
- б) мегасередовище;
- в) метасередовище;
- г) мікросередовище.

80. Перша фаза соціалізації:

- а) соціальна трансформація;
- б) соціальна сублімація;
- в) соціальна адаптація;
- г) соціальна самоактуалізація.

81. Перетворення зовнішніх соціальних вимог у внутрішні регулятори поведінки – совість, життєві установки, ціннісні орієнтації особистості:

- а) адаптація;
- б) ідентифікація;
- в) інтеріорізація;
- г) соціалізація.

82. Філософ, на думку якого, людина стає особистістю лише завдяки самопізнанню, котре дозволяє вільно підпорядкувати своє «Я» моральному закону, що відкриває можливість людині стати господарем самої себе:

- а) Жан-Поль Сартр;
- б) Зігмунд Фрейд;
- в) Імануїл Кант;
- г) Людвіг Фейєрбах.

83. Виокремлення людиною себе з об'єктивного світу, усвідомлення та оцінка свого відношення до світу, себе як особистості, своїх вчинків, дій, думок, відчуттів, бажань, інтересів:

- а) самоідентифікація;
- б) самооцінка;
- в) самоповага;
- г) самосвідомість.

84. Філософ, якому належить думка про те, що самоповага прямо пропорційна особистому успіху і зворотно пропорційна рівню домагань, тобто ступінь самоповаги залежить від співвідношення рівнів успіху і домагань:

- а) Вільям Джемс;
- б) Джон Дьюї;
- в) Еріх Фромм;
- г) Імануїл Кант.

85. Вперше поняття «етика» використав:

- а) Арістотель;
- б) Піфагор;
- в) Платон;
- г) Сократ.

86. Розділ філософії, що іменується «філософією практичного життя»:

- а) аксіологія;
- б) гносеологія;
- в) етика;
- г) логіка.

87. Одна з найдавніших форм суспільної свідомості, що виникає й розвивається на основі потреби суспільства регулювати поведінку людей у різних сферах їхнього життя за допомогою норм, заборон і вимог:

- а) мистецтво;
- б) мораль;
- в) релігія;
- г) філософія.

88. Одна з концепцій виникнення моралі, що пов'язує її існування винятково з розвитком суспільства як відповідь на його потреби:

- а) космологічна;
- б) натуралістична;
- в) релігійна;
- г) соціологізаторська.

89. Найпростіша форма моральних приписів, у яких відображаються усталені потреби людського співжиття та відносини:

- а) моральні ідеали;
- б) моральні норми;
- в) моральні принципи;
- г) моральні цінності.

90. Функція моралі, що забезпечує трансляцію морального досвіду, традицій і звичаїв новим поколінням і самовиховання людини протягом усього її життя:

- а) аксіологічна;
- б) виховна;
- в) пізнавальна;
- г) регулятивна.

91. Функція моралі, що полягає у впорядкуванні поведінки людей та суспільства за допомогою моральних кодексів, традицій, релігійних норм:

- а) аксіологічна;
- б) виховна;
- в) пізнавальна;
- г) регулятивна.

92. Філософ, що виводив мораль із автономії волі, яка визначається не зовнішніми причинами, а тим законом, який вона сама ставить над собою, визнаючи його вищим і єдино можливим – категоричним імперативом:

- а) Жан-Поль Сартр;
- б) Зігмунд Фрейд;
- в) Імануїл Кант;
- г) Людвіг Фейєрбах.

93. Представник теорії етичного консеквенціалізму:

- а) Жан-Поль Сартр;
- б) Імануїл Кант;
- в) Мартін Лютер;
- г) Фрідріх Ніцше.

94. Згідно з теорією моральної доброти:

- а) виключне значення у моральній оцінці людської діяльності має мотив;
- б) пріоритетним при встановленні морального значення вчинку є результат;
- в) при встановленні морального значення вчинку треба враховувати і мотив, і результат діяльності людини;
- г) діяльність людини взагалі не потребує ніякої зовнішньої моральної оцінки.

95. Представник моралістичного підходу, у межах якого відкидається можливість використання сумнівних у моральному відношенні засобів досягнення мети:

- а) Георг Гегель;
- б) Іньїго Лойола;
- в) Лев Толстой;
- г) Ніколо Макіавеллі.

96. Форма соціального контролю, що відповідає конвенціональному рівню моральної свідомості:

- а) совість;
- б) сором;
- в) страх;
- г) сумнів.

97. Рівень моральної свідомості, що відповідає особистісному типу соціальної регуляції людських взаємин:

- а) автономна мораль;
- б) доморальний рівень;
- в) конвенціональна мораль;
- г) договорна мораль.

98. Внутрішнє почуття людини, що базується на глибоких переконаннях, принципах та цінностях, які вона вважає своїми власними, єдино правильними та доцільними:

- а) совість;
- б) сором;
- в) страх;
- г) сумнів.

99. Вислів: «Культура, що розвиває лише матеріальну сторону без відповідного прогресу духовного, подібна до корабля, котрий, позбавившись рульового управління, втрачає маневреність і нестримно мчить назустріч катастрофі» – **належить:**

- а) Альберту Швейцеру;
- б) Еріху Фромму;
- в) Жан-Полью Сартру;
- г) Зігмунду Фрейдю.

100. Автор вислову: «Що добре? Усе, що зміцнює усвідомлення влади, бажання влади і саму владу людини»:

- а) Жан-Поль Сартр;
- б) Вільгельм Дільтей;
- в) Фрідріх Ніцше;
- г) Анрі Бергсон.

101. Вислів: «Чиста совість є винаходом диявола» – **належить:**

- а) Альберу Камю;
- б) Альберту Швейцеру;
- в) Еріху Фромму;
- г) Фрідріху Ніцше.

102. Свобода наявна лише в тому випадку, якщо моральні вимоги:

- а) зливаються з внутрішніми потребами особистості;
- б) не мають суттєвого значення для особистості;
- в) сприймаються як зовнішні примуси;
- г) усвідомлюються як обов'язок – внутрішній примус.

103. Автор вислову: «Людина приречена на свободу»:

- а) Альбер Камю;
- б) Еріх Фромм;
- в) Жан-Поль Сартр;
- г) Карл Ясперс.

104. Судження, у якому правильно відображено співвідношення свободи та відповідальності:

- а) чим більша відповідальність, тим менша свобода;
- б) чим менша свобода, тим більша відповідальність;
- в) чим ширша свобода, тим більша відповідальність;
- г) чим ширша свобода, тим менша відповідальність.

105. Вислів: «Моральне – це покора у свободі» – **належить:**

- а) Георгю Гегелю;
- б) Еріху Фромму;
- в) Жан-Полью Сартру;
- г) Імануїлу Канту.

106. Совість, як особливий вид неврозу, своєрідне ярмо, що перетворює людське життя на низку мук та страждань, визначає:

- а) Еріх Фромм;
- б) Жан-Поль Сартр;
- в) Зігмунд Фрейд;
- г) Фрідріх Ніцше.

107. Здатність до активної самосвідомості, здійснення морального самоконтролю, самостійного формулювання власного морального обов'язку, самооцінки особистого ставлення до оточення, до чинних у суспільстві моральних норм:

- а) совість;
- б) сором;
- в) страх;
- г) сумнів.

108. Автор вислову: «Страждання робить людину аристократом: воно відокремлює її від інших»:

- а) Альбер Камю;
- б) Еріх Фромм;
- в) Зігмунд Фрейд;
- г) Фрідріх Ніцше.

109. Поняття, що позначає «мудрість про страждання» – уміння пояснити сенс страждання та перемогти його:

- а) антропософія;
- б) патософія;
- в) теософія;
- г) філософія.

110. Логотерапія покликана допомогти людині в пошуках:

- а) багатства;
- б) любові;
- в) сенсу життя;
- г) щастя.

111. Вислів: «Прагнення до щастя природжене людині, тому воно повинно бути основою будь-якої моралі» – належить:

- а) Георгу Гегелю;
- б) Еріху Фромму;
- в) Імануїлу Канту;
- г) Людвігу Фейєрбаху.

112. Суспільство як сукупність індивідів, об'єднаних для задоволення «соціальних інстинктів» визначає:

- а) Аврелій Августин;
- б) Арістотель;
- в) Георг Гегель;
- г) Фрідріх Ніцше.

113. Точка зору, згідно з якою суспільство – результат укладеного між індивідами договору, належить:

- а) Аврелію Августину;
- б) Георгу Гегелю;
- в) Імануїлу Канту;
- г) Томасу Гоббсу.

114. Закон «трьох стадій пізнання суспільства» сформулював:

- а) Георг Гегель;
- б) Герберт Спенсер;
- в) Карл Маркс;
- г) Огюст Конт.

115. З точки зору натуралістичної концепції, визначальним у суспільному розвитку виступають:

- а) географічні умови;
- б) матеріальне виробництво;
- в) психофізіологічні фактори;
- г) соціальні дії.

116. Визначальними в структурі виробничих відносин є відносини:

- а) власності;
- б) обміну;
- в) розподілу;
- г) споживання.

117. Об'єктивні умови в суспільних процесах – це:

- а) лише історичні умови як продукт діяльності всіх поколінь людей;
- б) лише ті природні умови, які розкривають об'єктивний зв'язок людей із зовнішнім природним середовищем;
- в) природні та історичні умови, що детермінують діяльність людей і не залежать від їх свідомості;
- г) цілеспрямована діяльність суб'єктів – мас, соціальних груп, партій, держави, окремих людей з їх свідомістю, волею, умінням діяти.

118. Фактор, що належать до об'єктивних умов розвитку суспільного життя:

- а) держава;
- б) політичні доктрини;
- в) політичні партії;
- г) природне середовище.

119. Фактор, що належать до суб'єктивних умов розвитку суспільного життя:

- а) держава;
- б) природне середовище;
- в) рівень розвитку науки і техніки;
- г) закони суспільного розвитку.

120. Волюнтаризм виражається судженням:

- а) видатні особистості творять історію свавільно, незважаючи на об'єктивні обставини;
- б) історія є результатом діяльності світового розуму;
- в) історія складається залежно від випадкових обставин;
- г) хід історії не залежить ні від дій особистості, ні від діяльності народних мас.

121. Духовне життя суспільства включає:

- а) відносини між соціальними групами, народами, індивідами;
- б) господарство та його галузі;
- в) діяльність із виробництва, споживання і передачі духовних цінностей;
- г) політичну боротьбу або співробітництво між соціальними групами, народами та індивідами.

122. Укажіть, згода з яким судженням означає фаталізм:

- а) видатні особистості творять історію свавільно, незважаючи на об'єктивні обставини;
- б) історія є результатом волевиявлення всіх людей, без будь-якого зовнішнього примусу;
- в) народ творить історію, спираючись на матеріальні умови, відповідно до об'єктивних законів розвитку суспільства;
- г) хід історії не залежить ні від дій особистості, ні від діяльності народних мас.

123. Економічне життя суспільства включає:

- а) відносини між соціальними групами, народами, індивідами;
- б) господарство та його галузі;
- в) духовну діяльність;
- г) політичні ідеї, теорії, програми.

124. Релігійна течія, що, на думку Макса Вебера, мала вирішальне значення для формування «духу капіталізму»:

- а) католицизм;
- б) православ'я;
- в) протестантизм;
- г) сунізм.

125. Вислів: «Спосіб виробництва матеріального життя обумовлює соціальний, політичний і духовний процеси життя взагалі» – належить:

- а) Герберту Спенсеру;
- б) Карлу Марксу;
- в) Людвігу Фейєрбаху;
- г) Огюсту Контю.

126. Політичне життя суспільства включає:

- а) відносини між соціальними групами, народами, індивідами;
- б) економічні відносини;
- в) економічні установи;
- г) діяльність із виробництва, споживання і передачі духовних цінностей.

127. Діяльність свідомості, у процесі якої виникають певні думки та почуття людей, їх образи та уявлення про природні та соціальні явища:

- а) духовна;
- б) економічна;
- в) політична;
- г) соціальна.

128. Положення: «Суспільне буття визначає суспільну свідомість» – виражає сутність:

- а) ідеалістичної концепції суспільства;
- б) матеріалістичного розуміння історії;
- в) натуралістичної концепції суспільства;
- г) філософії екзистенціалізму.

129. Теза: «Суспільна свідомість відображає суспільне буття» – виражає позицію:

- а) Карла Маркса;
- б) Еміля Дюркгейма;
- в) Макса Вебера;
- г) Освальда Шпенглера.

130. Форма суспільного буття:

- а) мораль;
- б) продуктивні сили;
- в) релігія;
- г) філософія.

131. Форма суспільної свідомості:

- а) атеїзм;
- б) історична пам'ять;
- в) мораль;
- г) традиція.

132. До буденного рівня суспільної свідомості належать:

- а) моральні кодекси;
- б) наукові трактати;
- в) політичні доктрини;
- г) традиції.

133. До теоретичного рівня суспільної свідомості належать:

- а) звички;
- б) настрої;
- в) наукові трактати;
- г) чутки.

134. Одна з основних форм суспільної свідомості:

- а) виробничі відносини;
- б) географічне середовище;
- в) філософія;
- г) продуктивні сили.

135. Форма суспільної свідомості, що виникла в первісному суспільстві:

- а) мистецтво;
- б) наука;
- в) політика;
- г) філософія.

136. Форма суспільної свідомості, що виникла в класовому суспільстві:

- а) мистецтво;
- б) мораль;
- в) релігія;
- г) філософія.

137. Виділіть судження, у якому правильно визначається ідеологія:

- а) вираз соціальних уподобань у міфах та релігійних концепціях;
- б) відображення дійсності з позицій певних соціальних сил, яке дається в теоретичній формі;
- в) вираз класових інтересів;
- г) систематизоване відображення соціальної дійсності.

138. Найбільш заідеологізована форма суспільної свідомості:

- а) естетика;
- б) наука;
- в) політика;
- г) філософія.

139. Основна ціннісна форма суспільної свідомості, у якій знаходять відображення загальноприйняті нормативи та оцінки суспільної діяльності:

- а) мораль;
- б) політика;
- в) право;
- г) релігія.

140. Філософія історії як напрямок філософського пізнання досліджує:

- а) закономірності, смисл і напрямок історичного процесу;
- б) минуле людства, письмові та матеріальні свідчення минулих подій;
- в) реальне людське життя, яке розгорнуто в часі;
- г) розмаїття історичних подій та їх хронологію.

141. Термін «філософія історії» було запроваджено в науковий обіг:

- а) Йоганном Гердером;
- б) Карлом Марксом;
- в) Карлом Ясперсом;
- г) Фрасуа Вольтером.

142. До творців філософії історії слід зарахувати:

- а) Герберта Спенсера;
- б) Еріха Фромма;
- в) Зігмунда Фрейда;
- г) Освальда Шпенглера.

143. Проблема, що належить до філософії історії:

- а) біологічного та соціального в людині;
- б) пізнаваності світу;
- в) співвідношення духу та матерії;
- г) спрямованості історії.

144. Прихильник концепції «географічного детермінізму»:

- а) Георг Гегель;
- б) Жан-Поль Сартр;
- в) Франсуа Вольтер;
- г) Шарль Монтеск'є.

145. Сучасну суспільну ситуацію як «повстання мас» охарактеризував:

- а) Ауреліо Печчеї;
- б) Елвін Тоффлер;
- в) Еріх Фромм;
- г) Хосе Ортега-і-Гассет.

146. Суспільний прогрес як закономірну зміну суспільно-економічних формацій обґрунтував:

- а) Георг Гегель;
- б) Карл Маркс;
- в) Освальд Шпенглер.
- г) Питирим Сорокін.

147. Панування раціоналістичної трактовки прогресу характерне для:

- а) Античності;
- б) Відродження;
- в) Просвітництва;
- г) Середньовіччя.

148. Ідея суперечливості суспільного прогресу належить:

- а) Дені Дідро;
- б) Жан-Жаку Руссо;
- в) Йогану Гердеру;
- г) Франсуа Вольтеру.

149. Прихильник циклічного розвитку людства

- а) Георг Гегель;
- б) Ілля Пригожин;
- в) Карл Маркс;
- г) Освальд Шпенглер.

150. Прихильник концепції лінійного поступу людства:

- а) Арнольд Тойнбі;
- б) Георг Гегель;
- в) Герман Гакен;
- г) Освальд Шпенглер.

151. Наявність суттєвого елемента непередбачуваності, невідзначеності в розвитку суспільства припускає концепція:

- а) лінійна;
- б) постмодерністська;
- в) синергетична;
- г) циклічна.

152. Основне поняття синергетичної концепції розвитку:

- а) біфуркація;
- б) лінійність;
- в) поступальність;
- г) циклічність.

153. Засновник «Римського клубу»:

- а) Ауреліо Печчеї;
- б) Денніс Медоуз;
- в) Ервін Ласло;
- г) Ніколас Тінберген.

154. З точки зору марксизму, критерій суспільного прогресу – рівень:

- а) культури суспільства;
- б) моральності суспільства;
- в) розвитку науки й техніки;
- г) розвитку продуктивних сил суспільства.

155. Вислів: «Настане...час, коли Сонце буде освітлювати Землю, населену вільними людьми, що не визнають іншого пана, окрім власного розуму» – належить:

- а) Жану Антуану Кондорсе;
- б) Жан-Жаку Руссо;
- в) Імануїлу Канту;
- г) Франсуа Вольтеру.

156. Образна характеристика суспільних змін як «футурошок» належить:

- а) Елвіну Тоффлеру;
- б) Еріху Фромму;
- в) Питириму Сорокіну;
- г) Хосе Ортезі-і-Гассету.

157. Оцінка історичного процесу з позиції історичного оптимізму характерна для:

- а) Відродження;
- б) Середньовіччя;
- в) Сучасності;
- г) Просвітництва.

158. Основа ідеї про лінійну спрямованість історичного руху:

- а) антична традиція;
- б) іудео-християнська традиція;
- в) міфологічні уявлення;
- г) уявлення неортодоксальних філософів Стародавньої Індії.

159. Напрямок, у якому, на думку Йоганна Гердера, закономірно прогресує людство:

- а) гуманності та щастя;
- б) добра та справедливості;
- в) духовної досконалості;
- г) свободи та незалежності.

160. Прогнози, що спрямовані на досягнення в майбутньому певних цілей:

- а) аналітичні прогнози;
- б) нормативні прогнози;
- в) пошукові прогнози;
- г) прогнози-застереження.

161. Оцінка смислу історії як самопізнання абсолютного духу належить:

- а) Георгу Гегелю;
- б) Імануїлу Канту;
- в) Карлу Марксу;
- г) Томасу Гоббсу.

II РІВЕНЬ

Завдання 162-235 є тестами відкритого типу і потребують установлення відповідності між рядами у вигляді комбінації цифр і літер, відтворення правильної послідовності або ж продовження логічного ряду; виконуючи ці завдання, студент демонструє знання структури матеріалу, логічних зв'язків між його частинами.

162. Установіть логічний зв'язок між основними поняттями онтології та їх змістом:

1. буття;	а) все, що реально існує;
2. суще.	б) сукупність оточуючих речей.

163. Доповніть логічний ряд основних форм буття:
речей, процесів, ..., ..., ...

164. Установіть логічний зв'язок між типами буття, що виникають у зв'язку з вирішенням проблеми співставлення буття як такого та окремих його різновидів, аспектів, форм і їх характерними рисами:

1. «буття в світі»;	а) конкретне, плюралістичне, предметне;
2. «буття світу».	б) моністичне та невизначене.

165. Установіть логічний зв'язок між парами категорій діалектики та класами до яких вони належать:

1. визначеності буття;	а) елемент – структура;
2. обумовленості буття;	б) можливість – дійсність;
3. цілісності буття.	в) необхідність – випадковість;
	г) причина – наслідок;
	д) форма – зміст;
	є) частина – ціле;
	ж) явище – сутність.

166. Установіть логічний зв'язок між діалектичними категоріями визначеності буття та їх змістом:

1. всезагальне;	а) властивість явищ одного класу, спільне, що притаманне безлічі одиничних, окремих предметів;
2. загальне;	
3. одиничне;	б) загальні риси, які властиві усім, без винятку, предметам, процесам певного класу;
4. особливе.	в) категорія, яка виражає відмежованість об'єктів один від одного у часі та просторі, з притаманними їм властивостями, що складають їх неповторну кількісну та якісну визначеність;
	г) система ознак, властивостей, притаманних якійсь групі предметів, що входять у більш широку систему.

167. Доповніть логічний ряд характерних рис процесу розвитку: незворотність, ..., ...

168. Установіть логічний зв'язок між діалектичними категоріями визначеності буття та їх змістом:

1. елемент;	а) категорія, у якій мислиться далі неподільна складова системи;
2. зміст;	
3. структура;	б) особлива єдність структурно організованих елементів, які взаємодіють один з одним на основі принципу координації та субординації;
4. система;	в) певний спосіб зв'язку елементів у єдину систему;
5. форма.	г) спосіб зв'язку частин, елементів, які складають даний предмет, явище, а також спосіб їх існування;
	д) сукупність елементів, зв'язків, відношень, що утворюють даний предмет, явище, процес.

169. Установіть логічний зв'язок між найбільш відомими представниками філософії та їх баченням діалектичних категорій визначеності «зміст» та «форма»:

1. Георг Гегель;	а) висуває ідею про пріоритет змісту над формою, про їх взаємозв'язок;
2. Імануїл Кант;	
3. Френсіс Бекон.	б) обґрунтовує тезу про те, що форма є засобом упорядкування змісту, забезпечення його синтезу;
	в) розглядає зв'язок форми та змісту як взаємовідношення протилежностей, їх взаємоперетворення.

170. Установіть логічний зв'язок між діалектичними категоріями визначеності буття та їх змістом:

1. сутність;   а) категорія, яка фіксує внутрішній зміст предмета, сталі, глибинні, необхідні зв'язки елементів предмета як системи;
2. явище.   б) категорія, котра фіксує зовнішні сторони існування дійсності.

171. Установіть логічний зв'язок між філософськими позиціями щодо визнання закону причинності та їх визначеннями:

1. детермінізм;   а) філософське вчення про загальну об'єктивну зумовленість явищ природи, суспільства та людської волі;
2. індетермінізм.   а) філософське вчення, що заперечує об'єктивну зумовленість явищ природи, суспільства та людської психіки, необхідний і закономірний зв'язок між ними.

172. Установіть логічний зв'язок між різновидами детермінізму та їх змістом:

1. антропологічний;   а) виключає свободу людини, стверджуючи фатальність долі;
2. космологічний;   б) виступає загальним уявленням про світ, як такий, де немає місця випадковості;
3. механістичний;   в) стверджує однозначність розвитку природи;
4. теологічний.   г) являє собою вчення про зумовленість розвитку світу Богом.

173. Установіть логічний зв'язок між складовими механізму причинності та їх визначеннями:

1. причина;   а) подія, що безпосередньо передує іншій події, робить можливим її виникнення, але не породжує, не визначає її;
2. привід;   б) явище, котре є необхідним для здійснення даної події, але саме по собі її не зумовлює;
3. умова.   в) явище, дія якого викликає, породжує інше явище.

174. Установіть логічний зв'язок між типами причин та їх змістом:

1. внутрішні;	а) відіграють вирішальну роль;
2. головні;	б) діють у межах даної системи;
3. зовнішні;	в) існують поза волею людини;
4. об'єктивні;	г) проявляються в цілеспрямованих діях людини;
5. повні;	д) характеризують взаємодію систем;
6. суб'єктивні.	е) являють собою сукупність усіх подій, при наявності яких народжується наслідок.

175. Установіть логічний зв'язок між філософськими категоріями, які позначають дві протилежні форми зв'язку між явищами дійсності та їх змістом:

1. випадковість;	а) внутрішня закономірність у зв'язках між явищами; відображує загальне, типове, внутрішнє;
2. необхідність.	б) тип зв'язку тих чи інших явищ з навколишнім світом, що обумовлений зовнішніми причинами; відображує поверхнєве, нестійке.

176. Установіть логічний зв'язок між різновидами закономірностей та їх змістом:

1. динамічна;	а) форма зв'язку, що являє собою діалектичну єдність необхідних і випадкових ознак;
2. статична.	б) форма необхідного зв'язку, при якому взаємозв'язки між причиною і наслідком є однозначними.

177. Доповніть логічний ряд груп на основі яких можна класифікувати категорії діалектики:

визначеності буття, ..., ...

178. Установіть логічний зв'язок між напрямками філософії та визначеннями поняття «закон»:

1. матеріалізм;	а) досягнення, які привнесені в реальний світ природи та суспільства розумом мислячого суб'єкта;
2. об'єктивний ідеалізм;	б) необхідний, суттєвий, стійкий та повторюваний зв'язок буття;
3. суб'єктивний ідеалізм.	в) прояв світового розуму, втіленого в природі та суспільстві.

179. Установіть логічний зв'язок між підставами класифікування законів та їх видами, що виникають внаслідок цього:

1. за змістом	а) будови, функціонування та розвитку;
2. за сферою дії;	б) динамічні та імовірнісні;
3. за формою прояву.	в) універсальні та спеціальні.

180. Установіть логічний зв'язок між законами діалектики та категоріями, через які вони розкриваються:

1. єності та боротьби протилежностей;	а) заперечення;
2. заперечення заперечення;	б) міра;
3. переходу кількісних змін у якісні.	в) протилежність;
	г) розвиток;
	д) стрибок;
	є) тотожність;
	ж) якість.

181. Установіть логічний зв'язок між категоріями, через які розкривається закон переходу кількісних змін у якісні та їх визначеннями:

1. кількість;	а) процес корінної зміни даної якості, перетворення її в нову в результаті кількісних змін;
2. міра;	б) рамки, інтервал, у межах яких кількісні зміни не порушують якісну визначеність предмету;
3. стрибок;	в) сукупність внутрішніх, суттєвих властивостей предмета, його цілісна характеристика в єдності внутрішньої та зовнішньої визначеності, відносної стійкості, відмінності, а також подібності з іншими об'єктами;
4. якість.	г) категорія, що відображає загальні, зовнішні ознаки речей, що існують: величину, обсяг тощо.

182. Доповніть логічний ряд категорій, через які розкривається зміст закону переходу кількісних змін у якісні:
якість, кількість, ..., ...

183. Доповніть логічний ряд категорій, через які розкривається зміст закону єності і боротьби протилежностей:
відмінність, протилежність, єдність протилежностей, ..., ...

184. Доповніть логічний ряд категорій, через які розкривається зміст закону заперечення заперечення:
заперечення, ..., ...

185. Установіть логічний зв'язок між законами діалектики та складовими процесу розвитку, які через них розкриваються:

1. єності та боротьби протилежностей;	а) джерело розвитку;
2. заперечення заперечення;	б) механізм розвитку;
3. переходу кількісних змін у якісні.	в) спрямованість процесу розвитку.

186. Установіть логічний зв'язок між етапами розвитку філософії та визначеннями людини, що є характерними для цих періодів:

1. філософія Давнього Китаю;	а) автономна істота, наділена безмежними творчими можливостями;
2. філософія античності;	б) істота, котра у своїх діях керується внутрішніми мотивами, але вирішальну роль у її житті відіграє веління Неба;
3. філософія епохи Середньовіччя;	в) творіння Бога, є його образом і подобою;
4. філософія епохи Відродження.	г) частина космосу, як «малий світ», мікрокосм – відображення і символ Всесвіту, макрокосму.

187. Установіть логічний зв'язок між представниками Німецької класичної філософії та їх уявленнями про людину:

1. Георг Гегель;	а) дуалістична істота, що належить як до світу природи, де панує необхідність, так і до світу свободи, що визначає її моральність;
2. Імануїл Кант;	б) носій загальнозначимого духу, суб'єкт духовної діяльності, що творить світ культури;
3. Людвіг Фейєрбах.	в) чуттєво-тілесна істота, на основі якої вибудовується «храм розуму».

188. Доповніть логічний ряд ідей, що належать до «трьох кіл ідей», з якими Макс Шелер пов'язував відповідь на питання, що таке людина:

теологічні, ..., ...

189. Установіть логічний зв'язок між концепціями походження свідомості та їх змістом:

1. дуалістична;	а) свідомість є виявленням духовного начала буття;
2. еволюційна;	б) свідомість є результатом поступового розвитку живих організмів, на заключному етапі якого виникає носій свідомості – людина;
3. єдиного інформаційного поля;	в) свідомість є яскравим проявом універсальних інформаційних процесів;
4. релігійна.	г) свідомість людини є божим даром.

190. Доповніть логічний ряд сфер свідомості:
когнітивна, ..., ...

191. Установіть логічний зв'язок між сферами свідомості та структурними елементами, що до них належать:

1. емоційна;	а) афекти;
2. когнітивна;	б) відчуття;
3. мотиваційно-вольова.	в) воля;
	г) емоції;
	д) мотиви;
	є) потреби;
	ж) сприйняття;
	з) уявлення.

192. Доповніть логічний ряд структурних елементів когнітивної сфери свідомості:
відчуття, ..., ...

193. Доповніть логічний ряд структурних елементів емоційної сфери свідомості:
емоції, ..., ...

194. Доповніть логічний ряд структурних елементів мотиваційно-вольової сфери свідомості:
мотиви, ..., ...

195. Доповніть логічний ряд функцій свідомості:
пізнавальна, цілепокладання, конструктивно-творча, контрольно-регулятивна, ..., ...

196. Установіть логічний зв'язок між функціями свідомості та їх змістом:

1. комунікативна;	а) визначення на основі ідеальних зразків і норм ступеня значущості тих чи інших явищ;
2. конструктивно-творча;	б) організація та підтримання спілкування з іншими людьми за допомогою мови;
3. контрольно-регулятивна;	в) передбачення майбутнього розвитку подій;
4. оціночна;	г) перетворення знань та інформації за допомогою мислення, інтуїції, уявлення і фантазії;
5. пізнавальна;	д) свідомоме спостереження за діями людини та їх коригування відповідно до соціально-значимих смислів;
6. прогностична.	є) формування людиною ідеальних образів оточуючого світу, створення картини цього світу.

197. Установіть логічний зв'язок між основними поняттями філософської антропології та їх змістом:

1. індивід;	а) загальні властивості представників людського роду, що є вищим ступенем у розвитку всіх живих істот на нашій планеті;
2. індивідуальність;	б) індивід в аспекті його соціальних якостей і властивостей, що формуються в процесі історично-конкретних видів діяльності і суспільних відносин і реалізуються у громадському житті;
3. людина;	в) індивід у його неповторній здатності бути самим собою; своєрідність, оригінальність, що притаманні окремому людському індивіду;
4. особистість.	г) окремо взятий, одиничний представник біологічного виду «Homo sapiens», людського роду.

199. Установіть логічний зв'язок між характерними властивостями особистості та їх змістом:

1. воля;	а) відносно стійка структура розумових здібностей людини, що виражається в стилі і стратегії рішення проблем, особливостях протікання розумових операцій;
2. інтелект;	б) здатність людини до самодетермінації і саморегуляції своєї діяльності і різних психічних процесів;
3. самосвідомість;	в) ступінь усвідомленості своїх стосунків з дійсністю, глибинними смисловими структурами, образом «Я», що не виключає неусвідомленої психічної регуляції важливих сторін активності;
4. характер.	г) сукупність стійких індивідуальних особливостей особистості, що складаються і виявляються в діяльності і спілкуванні.

200. Доповніть логічний ряд характерних властивостей особистості:

спрямованість, характер, воля, інтелект, ..., ..., ...

201. Доповніть логічний ряд етапів соціалізації особистості:

дитинство, період навчання, ..., ...

202. Доповніть логічний ряд інститутів соціалізації особистості:

родина, ..., ...

203. Установіть логічний зв'язок між пластами соціального середовища в якому перебуває особистість та їх змістом:

1. макросередовище;	а) велике суспільство, країна, до якої ми належимо за народженням, вихованням і місцем проживання;
2. мегасередовище;	б) величезний культурний світ навколо нас, духовна, соціально-психологічна атмосфера епохи;
3. мікросередовище.	в) наше безпосереднє соціальне оточення (родина, первинний колектив, друзі, знайомі).

204. Доповніть логічний ряд складових процесу соціалізації особистості:

соціальна адаптація, ..., ...

205. Установіть логічний зв'язок між складовими процесу соціалізації особистості та їх змістом:

1. ідентифікація;	а) емоційно-пізнавальний процес ототожнення індивідом самого себе з групою – своєю
2. інтеріоризація;	родиною, віковою групою, нацією, певною
3. соціальна адаптація.	людиною, що виступає для нього ідеалом; б) перетворення зовнішніх соціальних вимог у внутрішні регулятори поведінки – совість, життєві установки, ціннісні орієнтації особистості; в) процес пристосування індивіда до умов соціального середовища, у ході якого він приймає, засвоює його норми і цінності, ролі.

206. Установіть логічний зв'язок між двома видами етики та їх змістом:

1. авторитарна;	а) установлення законів та норм поведінки здійснюється зовнішнім чинником, який спирається на страх, залежність чи насильницький примус, тобто
2. гуманістична.	люди є лише виконавцями моральних настанов; б) людина сама і творець, і виконавець моральних норм – вона їх створює, регулює і дотримується.

207. Установіть логічний зв'язок між концепціями походження моралі та їх змістом:

1. натуралістичні;	а) виходять з того, що мораль споконвічно закладена в людині самою природою;
2. релігійні;	б) пов'язують існування моралі винятково з розвитком суспільства як відповідь на його потреби;
3. соціологізаторські.	в) стверджують, що мораль дається людині від Бога і моральна природа людини незмінна.

208. Установіть логічний зв'язок між структурними елементами моралі та їх визначеннями:

1. моральні ідеали;	а) найвищі моральні вимоги, взірці найбільш цінних і досконалих моральних орієнтирів і прикладів для наслідування;
2. моральні норми;	б) найпростіша форма моральних приписів, в яких відображаються усталені потреби людського співжиття та відносини;
3. моральні принципи;	в) стрижень моральної орієнтації людини; основа, котра визначає вибір людиною того чи іншого варіанту поведінки, дотримання нею тих чи інших моральних норм;
4. моральні цінності.	г) суспільні установки, імперативи, цілі та проекти, котрі виражені у формі нормативних уявлень про добро та зло, справедливе та несправедливе, про сенс життя та призначення людини тощо.

209. Доповніть логічний ряд функцій моралі:
аксіологічна, комунікативна, пізнавальна, ..., ...

210. Установіть логічний зв'язок між функціями моралі та їх змістом:

1. аксіологічна;	а) визначає моральну орієнтацію особистості на смисложиттєві цінності;
2. виховна;	б) забезпечує трансляцію морального досвіду, традицій і звичаїв новим поколінням і самовиховання людини протягом усього її життя;
3. пізнавальна;	в) полягає у впорядкуванні поведінки людей та суспільства за допомогою моральних кодексів, традицій, релігійних норм;
4. регулятивна.	г) полягає в наданні людині етичних знань, котрі допомагають їй керувати своєю поведінкою, почуттями, емоціями.

211. Доповніть логічний ряд компонентів морального вчинку:
мотив, ..., ...

212. Установіть логічний зв'язок між позиціями щодо проблеми оцінювання людських вчинків та їх змістом:

1. етичний консеквенціалізм;	а) виходить з пріоритету при встановленні морального значення вчинку результатів;
2. теорія моральної доброти.	б) наголошує на виключному значенні мотиву в моральній оцінці людської діяльності.

213. Установіть логічний зв'язок між позиціями щодо проблеми оцінювання людських вчинків – за їхніми мотивами чи результатами та їх представниками:

1. етичний консеквенціалізм;	а) Жан-Поль Сартр;
2. теорія моральної доброти.	б) Імануїл Кант;
	в) Мартін Лютер;
	г) Фрідріх Ніцше.

214. Установіть логічний зв'язок між точками зору на проблему співвідношення мети і засобів її досягнення та їх представниками:

1. іморалістична – «Мета виправдовує засоби»;	а) Генрі Торо;
2. моралістична – відкидається можливість використання сумнівних у моральному відношенні засобів досягнення мети;	б) Георг Гегель;
3. діалектичної взаємообумовленості цілей і засобів.	в) Іньйо Лойола;
	г) Лев Толстой;
	д) Ніколо Макіавеллі.

215. Доповніть логічний ряд форм соціального контролю:
страх, ..., ...

216. Установіть логічний зв'язок між формами соціального контролю та рівнями моральної свідомості:

1. совість;	а) автономна мораль;
2. сором;	б) доморальний рівень;
3. страх.	в) конвенціональна мораль.

217. Установіть логічний зв'язок між формами соціального контролю та історичними типами соціальної регуляції людських взаємин:

1. совість;	а) общинно-груповий;
2. сором;	б) особистісний;
3. страх.	в) природно-інстинктивний.

218. Доповніть логічний ряд особливостей, що притаманні етичним категоріям добра та зла:

- загальність, універсальність, суб'єктивність, ..., ...

219. Установіть логічний зв'язок між етичними категоріями та їх змістом:

1. гідність;	а) внутрішня впевненість у власній цінності, почуття самоповаги, яке проявляється в опорі будь-яким спробам зазіхнути на свою індивідуальність та певну незалежність;
2. честь.	б) зовнішнє визнання вчинків людини, її заслуг, які проявляються в шануванні, авторитеті, славі.

220. Установіть логічний зв'язок між філософами та їх висловами щодо етичної категорії – страждання:

1. Арістотель;	а) «Нічому доброму в житті не можна навчитися інакше, ніж через страждання»;
2. Артур Шопенгауер;	б) «Страждання робить людину аристократом: воно відокремлює її від інших»;
3. Фрідріх Ніцше.	в) «...Чим більше людина страждає, тим скоріше досягає вона істинної мети життя, чим щасливіше вона живе, тим далі від неї ця мета...».

221. Встановіть логічний зв'язок між підходами до осмислення людського буття та їх змістом:

1. оптимістичний;	а) визнає сенс людського життя і можливість його реалізації як найвищої цінності;
2. песимістичний;	б) виражає сумнів у сенсі і значимості земного буття;
3. скептичний.	в) заперечує існування сенсу життя, при цьому життя сприймається як безглузда низка страждань, зла, хвороб, які завершуються врешті-решт смертю.

222. Установіть логічний зв'язок між ідеалістичними системами поглядів на суспільство та їх представниками:

1. суспільство – незмінне готове об'єднання людей;	а) Аврелій Августин;
2. суспільство – результат укладеного між індивідами договору.	б) Джон Локк;
	в) Жан-Жак Руссо;
	г) Імануїл Кант;
	д) Тома Аквінський;
	е) Томас Гоббс.

223. Установіть логічний зв'язок між видами умов розвитку суспільного життя і факторами, що до них належать:

1. об'єктивні;	а) держава;
2. суб'єктивні.	б) закони суспільного розвитку;
	в) політичні доктрини;
	г) політичні партії;
	д) природне середовище;
	е) рівень розвитку науки і техніки.

224. Доповніть логічний ряд форм суспільного життя:
духовне життя, ..., ...

225. Установіть логічний зв'язок між формами суспільного життя та їх складовими:

1. духовне життя;	а) відносини між соціальними групами, народами, індивідами;
2. економічне життя;	б) господарство та його галузі;
3. політичне життя.	в) діяльність до виробництва, споживання і передачі духовних цінностей;
	г) діяльність політичних організацій та установ;
	д) духовні відносинами в суспільстві – пізнавальні, моральні, естетичні, релігійні;
	е) економічні відносини;
	ж) економічні програми;
	з) політичні ідеї, теорії, програми.

226. Доповніть логічний ряд складових економічного життя суспільства:
економічні відносини, ..., ...

227. Доповніть логічний ряд складових політичного життя суспільства:
політичні програми, ..., ...

228. Установіть логічний зв'язок між складовими духовного життя суспільства та їх формами:

1. суспільне буття;	а) виробничі відносини;
2. суспільна свідомість.	б) географічне середовище;
	в) мораль;
	г) продуктивні сили;
	д) релігія;
	е) філософія.

229. Доповніть логічний ряд явищ суспільного буття:
виробничі відносини, ..., ...

230. Доповніть логічний ряд форм суспільної свідомості:
мораль, ..., ...

231. Установіть логічний зв'язок між рівнями суспільної свідомості та явищами, що до них належать:

1. буденний;	а) звички;
2. теоретичний.	б) моральні кодекси;
	в) настрої;
	г) наукові трактати;
	д) політичні доктрини;
	є) чутки.

232. Установіть логічний зв'язок між формами суспільної свідомості та періодами їх виникнення:

1. первісне суспільство;	а) мистецтво;
2. класове суспільство.	б) мораль;
	в) наука;
	г) політика;
	д) релігія;
	є) філософія.

233. Доповніть логічний ряд форм суспільної свідомості, що виникли в первісному суспільстві:

мораль, ..., ...

234. Доповніть логічний ряд форм суспільної свідомості, що виникли в класовому суспільстві:

наука, ..., ...

235. Установіть логічний зв'язок між формами суспільної свідомості та їх визначеннями:

1. мораль;	а) основна ціннісна форма суспільної свідомості, у якій знаходять відображення загальноприйняті нормативи і оцінки суспільної діяльності;
2. наука;	б) сукупність почуттів, настроїв, традицій, ідей, теорій, що відображають інтереси великих соціальних груп, їх ставлення одна до одної та до політичних інститутів суспільства;
3. політика;	в) теоретично оформлений світогляд, тобто система узагальнених поглядів людини на світ у цілому і на місце людини у світі;
4. філософія.	г) форма суспільної свідомості, що відображає природний, соціальний і внутрішній світ людини в поняттях, законах, теоріях і метою якої є отримання об'єктивних знань про світ.

III РІВЕНЬ

Завдання 236-272 є тестами відкритого типу, використовуються для виявлення знань термінів, понять категорій.

236. .... філософське вчення про буття.
237. .... ключове поняття філософської онтології, що асоціюється з пошуком першооснов або першопричин світу.
238. .... філософське вчення про загальну об'єктивну зумовленість явищ природи, суспільства та людської волі.
239. .... філософське вчення, що заперечує об'єктивну зумовленість явищ природи, суспільства та людської психіки, необхідний і закономірний зв'язок між ними.
240. .... універсальна форма мислення та свідомості, яка відображає загальні властивості й відношення об'єктивної дійсності, загальної закономірності розвитку всіх матеріальних, природних, духовних явищ.
241. .... один з напрямків сучасної філософії, що вивчає природу людини, людських властивостей та відносин.
242. .... процес історико-еволюційного виникнення й розвитку людини як суспільної істоти, пов'язаний з формуванням і розвитком її первісної трудової діяльності, свідомості, мови.
243. .... наука, що вивчає, розробляє шляхи і методи активного впливу на еволюцію людства, удосконалення його природи.
244. .... людський індивід в аспекті його соціальних якостей, котрі формуються в процесі історично-конкретних видів діяльності і суспільних відносин.
245. .... неповторно-самобутній спосіб буття конкретної особистості в якості суб'єкта самостійної діяльності, індивідуальна форма суспільного життя людини.
246. .... інтегральна здатність свідомості, що регулює і мотивує поведінку людей і дозволяє долати перепони, визначати цілі, здійснювати вибір, приймати та реалізувати рішення.
247. .... формування внутрішніх структур людської психіки через засвоєння зовнішньої соціальної поведінки.
248. .... властивий людині спосіб відношення до світу через суспільство, вироблену систему знань, закріплених у мові, в усіх її смислах і значеннях; найвища форма відображення матерії.
249. .... виокремлення людиною себе з об'єктивного світу, усвідомлення та оцінка свого відношення до світу, себе як особистості, своїх вчинків, дій, думок, відчуттів, бажань, інтересів.

250. ..... чуттєво-наочний образ предметів, явищ дійсності, світу в цілому, який містить узагальнення суспільного та індивідуального досвіду людей.

251. ..... філософське вчення про цінності.

252. ..... заперечення загальноприйнятих цінностей.

253. ..... наука про об'єктивні підстави існування різних моральних і етичних систем.

254. ..... система поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють поведінку людей.

255. ..... акт моральної діяльності, який полягає в тому, що людина, виявляючи свою суверенність, самовизначається стосовно системи цінностей і способів їх реалізації в лінії поведінки чи окремих вчинків.

256. ..... первісний звичай, який регулює відносини між кровнородинними колективами і зобов'язував родичів при здійсненні помсти керуватися нормами простої рівності.

257. ..... моральний принцип, що полягає в безкорисливому прагненні до діяльності на благо інших.

258. ..... морально-етичний принцип, який означає таку поведінку людини, коли вона, прагнучи до задоволення лише власних інтересів, нехтує інтересами суспільства й інших людей.

259. ..... філософський і етичний принцип, за яким індивід, особистість вважається центром Всесвіту.

260. ..... поняття давньогрецької етики про душевний спокій як мету й форму поведінки, до якої повинна прагнути людина.

261. ..... філософсько-етичне вчення, за яким найвищим благом і метою життя людини є насолода.

262. ..... етичний принцип, за яким основою моральності є прагнення людини до щастя.

263. ..... пасивне пристосовницьке прийняття готових стандартів у поведінці, безапеляційне визнання існуючих порядків, норм і правил співжиття.

264. ..... особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні своєї самоцінності й моральної рівності з іншими людьми.

265. ..... притаманна людині специфічна здатність до активної діяльності відповідно до своїх намірів, бажань та інтересів, в ході котрої вона досягає поставлених перед собою цілей.

266. ..... один з аспектів свободи, у якому розкривається здатність людини приймати рішення із знанням справи, панувати над собою.

267. ..... стан найвищого внутрішнього задоволення людини умовами свого буття і осмисленістю життя, реалізацією свого людського призначення.

268. ..... перетворення суб'єктивного в об'єктивне, що відбувається в процесі суспільної практики.

269. ..... напрям у філософії, який проголошує основою буття волю; діяльність, що керується лише суб'єктивними бажаннями та рішеннями.

270. ..... визнання панування над суспільством і людиною невідворотних сил, які наперед визначають їх долю.

271. ..... галузь наукових знань, що охоплює перспективи розвитку соціальних процесів: вчення про майбутнє.

272. ..... принцип наукового пізнання, згідно з яким процеси дійсності мають розглядатися в їхньому закономірному історичному розвитку, у тісному зв'язку з конкретно-історичними умовами їхнього існування.

РОЗДІЛ III
ПРОБЛЕМИ ГНОСЕОЛОГІЇ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
ЗАСАДИ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

I РІВЕНЬ

Завдання 1-138 мають варіанти відповідей, серед яких необхідно вибрати ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ.

1. Розділ філософського знання, що вивчає природу пізнання та можливості пізнання людиною світу та самої себе:

а) аксіологія;	в) гносеологія;
б) антропологія;	г) онтологія.

2. Судження: «Ми не тільки не знаємо, які речі самі по собі, а навіть не знаємо, існують вони реально чи ні» – **належить:**

а) Арістотелю;	в) Карлу Марксу;
б) Девіду Юму;	г) Френсісу Бекону.

3. Представник агностицизму:

а) Арістотель;	в) Карл Маркс;
б) Імануїл Кант;	г) Людвіг Фейєрбах.

4. Сутність агностицизму виражається судженням:

- а) людство ніколи не буде знати все про все;
- б) у науках існують невирішені проблеми;
- в) усі наші знання є гіпотези;
- г) «річ у собі» принципово не може бути пізнаною.

5. Агностицизм Імануїла Канта проявляється у твердженні:

- а) світ «речей для нас» в принципі неможливо пізнати;
- б) світ «речей у собі» є предметом нашого пізнання;
- в) неможливо пізнати істину досвідним шляхом;
- г) існує прірва між світом «речей для нас» і світом «речей у собі».

6. Форма чуттєвого пізнання:

а) поняття;	в) судження;
б) сприйняття;	г) умовивід.

7. Форма абстрактного мислення:

а) відчуття;	в) судження;
б) сприйняття;	г) уявлення.

8. Позиція раціоналізму – джерело пізнання:

- а) інтуїція;
- б) досвід;
- в) розум;
- г) відчуття.

9. Позиція емпіризму – теоретичне мислення:

- а) головне джерело знань;
- б) не може виходити за межі досвіду;
- в) здатне виходити за межі досвіду;
- г) є умовою емпіричного пізнання.

10. Вислів: «Розсудок нічого не може споглядати, а почуття нічого не можуть мислити. Тільки із поєднанням їх може виникнути знання» – **належить:**

- а) Джону Локку;
- б) Імануїлу Канту;
- в) Рене Декарту;
- г) Френсісу Бекону.

11. Визначення істини як відповідності знання дійсності вперше сформулював:

- а) Арістотель;
- б) Бенедикт Спіноза;
- в) Карл Маркс;
- г) Платон.

12. Істину як відповідність мислення відчуттям суб'єкта визначив:

- а) Рене Декарт;
- б) Девід Юм;
- в) Жан-Поль Сартр;
- г) Джон Дьюї.

13. Зведення критерію істини до формально-логічної узгодженості суджень науки з вихідними угодами – конвенціями – характерне для:

- а) екзистенціалізму;
- б) марксизму;
- в) неокантіанства;
- г) неопозитивізму.

14. Одна з концепцій істини в сучасній філософії:

- а) відносності;
- б) достовірності;
- в) прагматичності;
- г) суб'єктивності.

15. Визначення істини як «доньки часу» належить:

- а) Георгу Гегелю;
- б) Карлу Марксу;
- в) Рене Декарту;
- г) Френсісу Бекону.

16. Форма духовної діяльності людей, спрямована на виробництво об'єктивних знань про природу, суспільство і про саме пізнання, безпосередня мета якої – осягнення істини і відкриття об'єктивних законів на основі узагальнення реальних фактів:

- а) мистецтво;
- б) наука;
- в) релігія;
- г) філософія.

17. Точка зору антисцієнтизму:

- а) наука в сучасних умовах стала ворожою людині, веде до дегуманізації суспільства, до перетворення наукових відкриттів у пануючу над людиною силу;
- б) наука – джерело прогресу людського суспільства;
- в) наука як вища форма суспільної свідомості має право втручатися в усі області природної і соціальної дійсності, для неї немає ні моральних, ні юридичних перепон;
- г) наукові досягнення можуть бути використані як на благо, так і на шкоду людям.

18. Точка зору сцієнтизму:

- а) наука в сучасних умовах стала ворожою людині, веде до дегуманізації суспільства, до перетворення наукових відкриттів у пануючу над людиною силу;
- б) наука – джерело прогресу людського суспільства;
- в) наука як вища форма суспільної свідомості має право втручатися в усі області природної і соціальної дійсності, для неї немає ні моральних, ні юридичних перепон;
- г) наукові досягнення можуть бути використані як на благо, так і на шкоду людям.

19. Метод емпіричного пізнання:

- а) аналогія;
- б) ідеалізація;
- г) мислений експеримент;
- б) спостереження.

20. Цілеспрямоване вивчення предметів, що спирається на дані органів чуття з метою обґрунтування певних теоретичних висновків:

- а) ідеалізація;
- б) експеримент;
- в) спостереження;
- г) формалізація.

21. Специфічна ознака теоретичного рівня наукового пізнання:

- а) збір фактів та їх класифікація;
- б) чуттєве сприйняття об'єктів;
- в) експеримент та спостереження;
- г) вивчення об'єкту на рівні сутності.

22. Результат раціональної обробки даних спостереження, їх витлумачення з позицій певних теоретичних положень:

- а) факт; в) гіпотеза;
- б) проблема; г) теорія.

23. Елементарна форма думки, що відображає окремі речі або групи схожих речей у їхніх істотних ознаках, а також ті чи інші властивості, відношення речей, явищ:

- а) поняття; в) умовивід;
- б) судження; г) уявлення.

24. Поняття «коло» та «суспільство» є:

- а) непорівнянними; в) порівнянними;
- б) несумісними; г) сумісними.

25. Пара понять, що є порівнянними:

- а) зірка – право; в) спортсмен – комп’ютер;
- б) держава – квадрат; г) юрист – лікар.

26. Пара понять, що є порівнянними:

- а) економіка – протон; в) пішохід – прямокутник;
- б) літак – автомобіль; г) слідчий – шосе.

27. Пара понять, що є порівнянними:

- а) благодійність – квадрат; в) літо – мільйонер;
- б) населений пункт – розповідь; г) планета – зірка.

28. Пара понять, що є непорівнянними:

- а) корова – собака; в) сусід – мільйонер;
- б) космічний простір – злочинність; г) юрист – прокурор.

29. Відношення сумісності, коли в поняттях мислиться один і той же предмет:

- а) перехрещення; в) рівнозначності;
- б) підпорядкування; г) співпорядкування.

30. Між поняттями «рівнокутний трикутник» і «рівносторонній трикутник» існує відношення:

- а) перехрещення; в) рівнозначності;
- б) підпорядкування; г) співпорядкування.

31. Між поняттями «юрист» і «викладач» існує відношення:

а) перехрещення;	в) рівнозначності;
б) підпорядкування;	г) співпорядкування.

32. Між поняттями «суспільні відносини» і «відносини власності» існує відношення:

а) перехрещення;	в) рівнозначності;
б) підпорядкування;	г) співпорядкування.

33. Відношення несумісності, коли одне поняття містить певні ознаки, а інше – ці ж ознаки виключає:

а) підпорядкування;	в) співпорядкування;
б) протилежності;	г) суперечності.

34. Між поняттями «чорний» і «білий» існує відношення:

а) підпорядкування;	в) співпорядкування;
б) протилежності;	г) суперечності.

35. Між поняттями «білий» і «небілий» існує відношення:

а) підпорядкування;	в) співпорядкування;
б) протилежності;	г) суперечності.

36. Пара понять, між якими існує відношення суперечності:

а) бідний – багатий;	в) гігантський – мініатюрний;
б) білий – небілий;	г) знайомий – невідомий.

37. Пара понять, між якими існує відношення суперечності:

а) близький – далекий;	в) консерватор – радикал;
б) відмінник – невстигаючий;	г) студент – нестудент.

38. Пара понять, між якими існує відношення перехрещення:

а) логіка – наука;	в) студент – спортсмен;
б) логіка – фізика;	г) Сонце – зірка.

39. Пара понять, між якими існує відношення підпорядкування:

а) дерево – хвойне дерево;	в) учений – юрист;
б) словник – енциклопедія;	г) відомий – невідомий.

40. Пара понять, між якими існує відношення співпорядкування:

а) поняття – абстрактне поняття;	в) автомобіль – літак;
б) столиця – головне місто держави;	г) хижак – морська тварина.

41. Між поняттями «літо» і «найтепліша пора року» існує відношення:

- а) перехрещення;
- б) підпорядкування;
- в) рівнозначності;
- г) співпорядкування.

42. Між поняттями «книга» і «підручник» існує відношення:

- а) перехрещення;
- б) підпорядкування;
- в) рівнозначності;
- г) співпорядкування.

43. Між поняттями «столиця України» і «Київ» існує відношення:

- а) перехрещення;
- б) підпорядкування;
- в) рівнозначності;
- г) співпорядкування.

44. Між поняттями «книга» і «друковане видання» існує відношення:

- а) перехрещення;
- б) підпорядкування;
- в) рівнозначності;
- г) співпорядкування.

45. Між поняттями «моряк» і «одесит» існує відношення:

- а) перехрещення;
- б) підпорядкування;
- в) рівнозначності;
- г) співпорядкування.

46. Перехід від поняття з більшим обсягом до поняття з меншим обсягом, але «багатшим» змістом:

- а) визначення;
- б) обмеження;
- в) поділ;
- г) узагальнення.

47. Варіант в якому має місце перехід від частини до цілого:

- а) місяць → рік;
- б) підручник → книга;
- в) столиця України → столиця;
- г) телефон → засіб зв'язку.

48. Варіант, у якому має місце перехід від частини до цілого:

- а) давньогрецький філософ → філософ;
- б) планета Сонячної системи → планета;
- в) релігія → форма суспільної свідомості;
- г) сторінка книги → розділ книги.

49. Варіант, у якому процедура узагальнення здійснено правильно:

- а) дециметр → метр;
- б) кілометр → міра довжини;
- в) клас → школа;
- г) місяць → рік.

50. Варіант, у якому процедуру узагальнення здійснено правильно:

- а) година → доба;
- б) розділ книги → книга;
- в) скрипка → оркестр;
- г) християнство → релігія.

51. Варіант, у якому має місце перехід від цілого до частини:

- а) дорога → шосе;
- б) зернова культура → жито;
- в) ліс → дерево;
- г) митець → скульптор.

52. Варіант, у якому процедуру обмеження здійснено правильно:

- а) година → хвилина;
- б) дерево → крона дерева;
- в) книга → розділ книги;
- г) лікар → терапевт.

53. Варіант, у якому процедуру обмеження здійснено правильно:

- а) годинник → циферблат;
- б) місто → вулиця;
- в) періодичне видання → газета;
- г) університет → факультет університету.

54. Думка про наявність або відсутність у предмета судження певної властивості:

- а) зв'язка;
- б) квантор;
- в) предикат;
- г) суб'єкт.

55. Загальностверджувальне судження позначається латинською літерою:

- а) А;
- б) І;
- в) Е;
- г) О.

56. Вид судження, що позначається латинською літерою «О»:

- а) загальнозаперечне;
- б) загальностверджувальне;
- в) частковозаперечувальне;
- г) частковостверджувальне.

57. Вид судження, що позначається латинською літерою «Е»:

- а) загальнозаперечне;
- б) загальностверджувальне;
- в) частковозаперечувальне;
- г) частковостверджувальне.

58. Формальне зображення частковостверджувального судження:

- а) Усі S суть P;
- б) Деякі S суть P;
- в) Жодне S не є P;
- г) Деякі S не є P.

59. Формальне зображення судження, що позначається латинською літерою «А»:

- а) Усі S суть P;
- б) Деякі S суть P;
- в) Жодне S не є P;
- г) Деякі S не є P.

60. Формальне зображення судження, що позначається латинською літерою «О»:

- а) Усі S суть P;
- б) Деякі S суть P;
- в) Жодне S не є P;
- г) Деякі S не є P.

61. Судження, у якому суб'єкт і предикат завжди розподілені:

- а) загальнозаперечне;
- б) загальностверджувальне;
- в) частковозаперечувальне;
- г) частковостверджувальне.

62. Судження, у якому суб'єкт нерозподілений, а предикат розподілений:

- а) загальнозаперечне;
- б) загальностверджувальне;
- в) частковозаперечувальне;
- г) частковостверджувальне.

63. Судження між якими існує відношення сумісності:

- а) A та E;
- б) A та O;
- в) E та I;
- г) E та O.

64. Судження між якими існує відношення несумісності:

- а) A та E;
- б) A та I;
- в) E та O;
- г) I та O.

65. Різновид сумісності між судженнями:

- а) конрадикторність;
- б) контрарність;
- в) субконтрарність;
- г) суперечність.

66. Пара суджень, між якими існує суперечність:

- а) A та I;
- б) E та I;
- в) E та O;
- г) I та O.

67. Пара суджень, між якими існує протилежність:

- а) A та E;
- б) A та I;
- в) A та O;
- г) I та O.

68. Пара суджень, між якими існує підпорядкування:

- а) A та O;
- б) E та I;
- в) E та O;
- г) I та O.

69. Пара суджень, між якими існує часткова сумісність:

а) А та Е;	в) Е та О;
б) А та І;	г) І та О.

70. Судження можуть бути одночасно істинними, але не можуть бути одночасно хибними при наявності між ними відношення:

а) контрадикторності;	в) підпорядкування;
б) контрарності;	г) субконтрарності.

71. Судження не можуть бути одночасно істинними, але можуть бути одночасно хибними при наявності між ними відношення:

а) контрадикторності;	в) підпорядкування;
б) контрарності;	г) субконтрарності.

72. Судження не можуть бути одночасно ні істинними, ні хибними при наявності між ними відношення:

а) контрадикторності;	в) підпорядкування;
б) контрарності;	г) субконтрарності.

73. Істинність загального судження детермінує істинність відповідного часткового при наявності між ними відношення:

а) контрадикторності;	в) підпорядкування;
б) контрарності;	г) субконтрарності.

74. Складне судження, складові якого поєднуються логічною зв'язкою «і»:

а) еквівалентне судження;	в) судження імплікації;
б) кон'юнктивне судження;	г) судження диз'юнкції.

75. Складне судження, складові якого поєднуються логічною зв'язкою «або»:

а) еквівалентне судження;	в) судження імплікації;
б) кон'юнктивне судження;	г) судження диз'юнкції.

76. Складне судження, складові якого поєднуються логічною зв'язкою «якщо, то»:

а) еквівалентне судження;	в) судження імплікації;
б) кон'юнктивне судження;	г) судження диз'юнкції.

77. Складне судження, складові якого поєднуються логічною зв'язкою «якщо і тільки якщо»:

- а) еквівалентне судження;   в) судження імплікації;
б) кон'юнктивне судження;   г) судження диз'юнкції.

78. Формальне зображення імплікації:

- а) $\langle \wedge \rangle$;   в) $\langle \rightarrow \rangle$;
б) $\langle \vee \rangle$;   г) $\langle \neg \rangle$.

79. Формальне зображення кон'юнкції:

- а) $\langle \wedge \rangle$;   в) $\langle \rightarrow \rangle$;
б) $\langle \vee \rangle$;   г) $\langle \neg \rangle$.

80. Формальне зображення слабкої диз'юнкції:

- а) $\langle \wedge \rangle$;   в) $\langle \rightarrow \rangle$;
б) $\langle \vee \rangle$;   г) $\langle \neg \rangle$.

81. Формальне зображення еквіваленції:

- а) $\langle \wedge \rangle$;   в) $\langle \rightarrow \rangle$;
б) $\langle \vee \rangle$;   г) $\langle \neg \rangle$.

82. Складне судження, що істинне тільки тоді, коли істинна одна зі складових, а інші – хибні:

- а) еквівалентне судження;   в) судження імплікації;
б) кон'юнктивне судження;   г) судження строгої диз'юнкції.

83. Складне судження, що істинне в усіх випадках, крім одного: коли підстава істинна, а наслідок – хибний:

- а) еквівалентне судження;   в) судження імплікації;
б) кон'юнктивне судження;   г) судження строгої диз'юнкції.

84. Складне судження, що істинне тільки тоді, коли істинні усі його складові та хибне тоді, коли хибна хоча б одна його складова:

- а) еквівалентне судження;   в) судження імплікації;
б) кон'юнктивне судження;   г) судження строгої диз'юнкції.

85. Складне судження, що істинне тоді, коли і підстава, і наслідок приймають однакові значення: одночасно істинні або ж одночасно хибні:

- а) еквівалентне судження;   в) судження імплікації;
б) кон'юнктивне судження;   г) судження строгої диз'юнкції.

86. Вид судження: «Окремі студенти ще не склали цього іспиту»:

- а) А;   в) Е;
б) І;   г) О.

87. Вид судження: «Частина студентів нашої групи склали залік з логіки»:

- а) А;   в) Е;
б) І;   г) О.

88. Вид судження: «Будь яке число є математичним знаком»:

- а) А;   в) Е;
б) І;   г) О.

89. Вид судження: «Люди не повинні страждати за правду»:

- а) А;   в) Е;
б) І;   г) О.

90. Вид судження: «Сократ не писав трактатів з філософії»:

- а) А;   в) Е;
б) І;   г) О.

91. Вид судження: «Більшість днів цього тижня ішов дощ»:

- а) А;   в) Е;
б) І;   г) О.

92. Вид судження: «Судження – форма мислення»:

- а) А;   в) Е;
б) І;   г) О.

93. Вид судження: «Більшість з людей не є героями»:

- а) А;   в) Е;
б) І;   г) О.

94. Предикат судження: «Не всі спортсмени майстри спорту»:

- а) деякі;   в) майстри спорту;
б) є;   г) спортсмени.

95. Предикат судження: «Людина – розумна істота»:

- а) є;   в) розумна істота;
б) люди;   г) усі.

96. Суб'єкт судження: «Книги не є періодичними виданнями»:

- а) жодна;
- б) книга;
- в) не є;
- г) періодичне видання.

97. Суб'єкт судження: «Деякі артисти не є жінками»:

- а) артисти;
- б) деякі;
- в) жінки;
- г) не є.

98. Квантор судження: «Зустрічаються люди-індивідуалісти»:

- а) деякі;
- б) жодна;
- в) кожна;
- г) усі.

99. Квантор судження: «Книги не є періодичними виданнями»:

- а) деякі;
- б) жодна;
- в) кожна;
- г) усі.

100. Формально-логічний закон: «будь-яка думка в процесі даного міркування повинна зберігати один і той самий зміст, тобто повинна бути тотожною самій собі»:

- а) виключеного третього;
- б) достатньої підстави;
- в) суперечності;
- г) тотожності.

101. Формально-логічний закон: «будь-яка думка може бути істинною тільки тоді, коли вона обґрунтована»:

- а) виключеного третього;
- б) достатньої підстави;
- в) суперечності;
- г) тотожності.

102. Формально-логічний закон: «два протилежні висловлювання не є одночасно істинними; у крайньому разі одне з них неодмінно є хибним»:

- а) виключеного третього;
- б) достатньої підстави;
- в) суперечності;
- г) тотожності.

103. Формально-логічний закон: «із двох суперечних суджень про один і той же предмет, в один і той же час і в одному і тому ж відношенні одне неодмінно істинне, друге хибне, а третього бути не може»:

- а) виключеного третього;
- б) достатньої підстави;
- в) суперечності;
- г) тотожності.

104. Умовивід, у якому має місце перехід від знання загального до часткового і висновок з необхідністю випливає із засновків:

а) аналітичний;	в) індуктивний;
б) дедуктивний;	г) традуктивний.

105. Умовивід, у якому має місце перехід від знання часткового до знання загального і висновок носить імовірнісний характер:

а) аналітичний;	в) індуктивний;
б) дедуктивний;	г) традуктивний.

106. Умовивід, у якому має місце перехід від одного часткового знання до іншого часткового знання і висновок носить імовірнісний характер:

а) аналітичний;	в) індуктивний;
б) дедуктивний;	г) традуктивний.

107. Логічна операція, у результаті якої суб'єктом стає поняття, що суперечить предикату, а предикатом – суб'єкт вихідного судження:

а) висновок за логічним квадратом;	в) перетворення;
б) обернення;	г) протиставлення предикату.

108. Логічна операція, у результаті якої суб'єкт і предикат переставляються місцями:

а) висновок за логічним квадратом;	в) перетворення;
б) обернення;	г) протиставлення предикату.

109. Логічна операція, у результаті якої відбувається перебудова судження із стверджувального на заперечне, і навпаки:

а) висновок за логічним квадратом;	в) перетворення;
б) обернення;	г) протиставлення предикату.

110. У результаті здійснення операції перетворення судження A ($\forall x \text{ } S \text{ суть } P$) утворюється судження:

а) A ($\forall x \text{ } S \text{ суть не-}P$);	в) E (Жодний S не суть не- P);
б) I (Деякі S суть не- P);	г) O (Деякі S не суть не- P).

111. У результаті здійснення операції перетворення судження I (Деякі S суть P) утворюється судження:

а) A ($\forall x \text{ } S \text{ суть не-}P$);	в) E (Жодний S не суть не- P);
б) I (Деякі S суть не- P);	г) O (Деякі S не суть не- P).

120. Фігура простого категоричного силогізму, у якій середній термін займає місце предиката в обох засновках:

а) перша;	в) третя;
б) друга;	г) четверта.

121. Фігура простого категоричного силогізму, у якій середній термін займає місце суб'єкта в обох засновках:

а) перша;	в) третя;
б) друга;	г) четверта.

122. Фігура простого категоричного силогізму, у якій середній термін займає місце предиката у великому засновку і місце суб'єкта в малому:

а) перша;	в) третя;
б) друга;	г) четверта.

123. Фігура простого категоричного силогізму: «Мистецтво – один із засобів єднання людей. Театр – вид мистецтва. Отже, театр – засіб єднання людей»:

а) перша;	в) третя;
б) друга;	г) четверта.

124. Фігура простого категоричного силогізму: «Ссавці не дихають зябрами. Акула дихає зябрами. Отже, акула не є ссавцем»:

а) перша;	в) третя;
б) друга;	г) четверта.

125. Фігура простого категоричного силогізму: «Усі жінки люблять квіти. Частина письменників – жінки. Отже, серед письменників є ті, хто любить квіти»:

а) перша;	в) третя;
б) друга;	г) четверта.

126. Правильний модус першої фігури силогізму:

а) ААА;	в) ААІ;
б) АОО;	г) АЕЕ.

127. Фігура силогізму, для якої є правильним модус АЕЕ:

а) перша;	в) третя;
б) друга;	г) четверта.

128. Фігура силогізму, для якої є правильним модус АОО:

а) перша;	в) третя;
б) друга;	г) четверта.

129. Модус простого категоричного силогізму: «Усі жінки люблять квіти. Частина письменників – жінки. Отже, серед письменників є ті, хто любить квіти»:

а) АП;	в) АОО;
б) ААА;	г) АОЕ.

130. Модус простого категоричного силогізму: «Кожна чесна людина виконує свої обіцянки. Ця людина не виконує своїх обіцянок. Отже, дана людина – нечесна»:

а) АП;	в) ІОО;
б) АОО;	г) АЕЕ.

131. Modus ponens умовно-категоричного умовиводу:

а) Якщо А, то В; А; Отже, В;	в) Якщо А, то В; не-А; Отже, не-В;
б) Якщо А, то В; не-В; Отже, не-А;	г) Якщо А, то В; В; Отже, А.

132. Modus tollens умовно-категоричного умовиводу:

а) Якщо А, то В; А; Отже, В;	в) Якщо А, то В; не-А; Отже, не-В;
б) Якщо А, то В; не-В; Отже, не-А;	г) Якщо А, то В; В; Отже, А.

133. Індукція, у якій загальний висновок про певний клас явищ робиться на підставі знання необхідних ознак або причинних зв'язків частини явищ даного класу, а висновки є не тільки імовірними, але й достовірними:

а) наукова;	в) селекційна;
б) популярна;	г) філософська.

134. Суб'єкт процесу аргументації, що висуває і захищає певне твердження:

а) аудиторія;	в) опонент;
б) диспутант;	г) пропонент.

135. Коректний прийом ведення суперечки:

а) ініціатива;	в) обструкція;
б) логічна диверсія;	г) психологічна диверсія.

136. Один із некоректних прийомів ведення суперечки, змістом якого є переключення уваги опонента на обговорення іншого питання:

а) ініціатива;	в) обструкція;
б) логічна диверсія;	г) психологічна диверсія.

137. Один із некоректних прийомів ведення суперечки, змістом якого є позбавлення суперника можливості говорити:

а) ініціатива;	в) обструкція;
б) логічна диверсія;	г) психологічна диверсія.

138. Один із некоректних прийомів ведення суперечки, змістом якого є прагнення якимось чином вивести опонента з рівноваги:

а) ініціатива;	в) обструкція;
б) логічна диверсія;	г) психологічна диверсія.

II РІВЕНЬ

Завдання 139-220 є тестами відкритого типу і потребують установлення відповідності між рядами у вигляді комбінації цифр і літер, відтворення правильної послідовності або ж продовження логічного ряду; виконуючи ці завдання, студент демонструє знання структури матеріалу, логічних зв'язків між його частинами.

139. Установіть логічний зв'язок між позиціями щодо питання пізнаваності світу та їх представниками:

1. оптимізм;	а) Арістотель;
2. скептицизм ;	б) Девід Юм;
3. агностицизм;	в) Імануїл Кант;
	г) Карл Маркс;
	д) Рене Декарт;
	є) Секст Емпірик.

140. Установіть логічний зв'язок між представниками філософської думки та аргументами, що ставлять під сумнів істинність пізнання:

1. Зенон з Елеї;	а) антиномії;
2. Енесідем;	б) апорії;
3. Імануїл Кант.	в) тропи.

141. Установіть логічний зв'язок між методами пізнання та філософами, що вважали їх застосування пріоритетним у процесі пізнання:

1. індуктивний;	а) Арістотель;
2. дедуктивний.	б) Готфрід Лейбніц;
	в) Джон Локк;
	г) Рене Декарт;
	д) Томас Гоббс;
	є) Френсіс Бекон.

142. Установіть логічний зв'язок між рівнями процесу пізнання та формами у яких вони реалізуються:

1. абстрактне мислення;	а) відчуття;
2. чуттєве пізнання.	б) поняття;
	в) сприйняття;
	г) судження;
	д) умовивід;
	є) уявлення.

143. Доповніть логічний ряд форм чуттєвого пізнання:
відчуття, ..., ...

144. Доповніть логічний ряд форм абстрактного мислення:
поняття, ..., ...

145. Установіть логічний зв'язок між представниками філософської думки та варіантами розуміння істини:

1. Девід Юм;	а) відповідність ідей прагненням особистості до успіху;
2. Джон Дьої;	б) відповідність мислення відчуттям суб'єкта;
3. Жан-Поль Сартр.	в) форма психологічного стану особистості.

146. Установіть логічний зв'язок між напрямками філософії та критеріями істини:

1. марксизм;	а) внутрішня несуперечність самого мислення;
2. неокантіанство;	б) практика як чуттєво-предметна діяльність людини по перетворенню матеріальних систем;
3. неопозитивізм.	в) формально-логічної узгодженості суджень науки з вихідними угодами – конвенціями.

147. Доповніть логічний ряд найбільш розповсюджених у сучасній філософії концепцій істини:

відповідності, ..., ...

148. Установіть логічний зв'язок між найбільш розповсюдженими у сучасній філософії концепціями істини та їх змістом:

1. відповідності;	а) висуває в якості критерію істинності практику;
2. когеренції;	б) установлює відповідність між суб'єктивною
3. прагматичності.	формою знань та певним об'єктивним змістом;
	в) установлює несуперечність висловлювань.

149. Установіть логічний зв'язок між рівнями наукового пізнання та їх змістом:

1. емпіричний;	а) відображення зовнішнього буття предметів;
2. теоретичний.	б) відображення сутнісних зв'язків об'єкта, вираження їх у законах.

150. Установіть логічний зв'язок між рівнями наукового пізнання та методами, що їм відповідають:

1. емпіричний;	а) ідеалізація;
2. теоретичний.	б) мисленевий експеримент;
	в) моделювання;
	г) реальний експеримент;
	д) спостереження;
	є) формалізація.

151. Доповніть логічний ряд методів теоретичного рівня наукового пізнання:

ідеалізація, ..., ...

152. Установіть логічний зв'язок між методами теоретичного рівня наукового пізнання та їх змістом:

1. ідеалізація;	а) перенесення знань, отриманих при аналізі
2. моделювання;	певного об'єкта, на інший об'єкт, менш вивче-
3. побудова гіпотез;	ний;
4. формалізація.	б) побудова ідеалізованого об'єкта;
	в) тимчасове абстрагування від змісту предме-
	та і зосередження уваги на його формі;
	г) формування припущень для пояснення пев-
	них фактів.

153. Доповніть логічний ряд форм становлення і розвитку наукового знання:

факт, ..., ..., ...

154. Установіть логічний зв'язок між формами становлення і розвитку наукового знання та їх змістом:

1. гіпотеза;   а) результат раціональної обробки даних спостереження, їх витлумачення з позицій певних теоретичних положень;
2. проблема;   б) питання, що об'єктивно виникає в ході розвитку пізнання, відповідь на яке можна досягти за допомогою емпіричного та теоретичного досліджень;
3. теорія;   в) науково обгрунтоване припущення щодо причини певного явища;
4. факт.   г) форма системного знання, яке належить до певної області дійсності або до деяких її аспектів, метою якої є осмислення вже відомих результатів і визначення шляхів досягнення нового знання, прогнозування нових явищ.

155. Установіть логічний зв'язок між основними тенденціями у сучасній філософії щодо проблеми розуміння природи факту та їх змістом:

1. теоретизм;   а) виходить з положення про незалежність та автономність фактів стосовно різних теорій;
2. фактуалізм.   б) стверджує, що факти цілком залежать від теорії і при зміні теорій відбувається зміна всього фактуального базису науки.

156. Доповніть логічний ряд видів понять залежно від обсягу:
одиничне, ..., ...

157. Доповніть логічний ряд видів відношень сумісності між поняттями:

рівнозначності, ..., ...

158. Установіть логічний зв'язок між видами відношень сумісності між поняттями та їх змістом:

1. перехрещення;   а) в поняттях мислиться один і той же предмет;
2. підпорядкування;   б) обсяг одного поняття перетинається з обсягом іншого;
3. рівнозначність.   в) обсяг одного поняття повністю входить в обсяг іншого як його частина.

159. Установіть логічний зв'язок між парами понять та видами відношень сумісності, що між ними існують:

1. перехрещення; а) «рівнокутний трикутник» і «рівносторонній трикутник»;
2. підпорядкування; б) «суспільні відносини» і «відносини власності»;
3. рівнозначність. в) «юрист» і «викладач».

160. Доповніть логічний ряд видів відношень несумісності між поняттями:
співпорядкування, ..., ...

161. Установіть логічний зв'язок між видами відношень сумісності між поняттями та їх змістом:

1. протилежність; а) одне поняття містить певні ознаки, а інше – ознаки, які не сумісні з ними;
2. співпорядкування; б) одне поняття містить певні ознаки, а інше – ці ж ознаки виключає;
3. суперечність. в) поняття не перехрещуються, а підпорядковані одному й тому ж загальному поняттю.

162. Установіть логічний зв'язок між парами понять та видами відношень несумісності, що між ними існують:

1. протилежність; а) «білий» і «небілий»;
2. співпорядкування; в) «зелений» і «блакитний»;
3. суперечність. б) «чорний» і «білий».

163. Доповніть логічний ряд основних операцій з поняттями:
узагальнення, обмеження, ..., ...

164. Установіть логічний зв'язок між операціями з поняттями та їх змістом:

1. визначення; а) розкриття змісту поняття;
2. обмеження; б) розкриття обсягу родового поняття через перелік його видів;
3. поділ; в) перехід від поняття з більшим обсягом до поняття з меншим обсягом, але «багатшим» змістом;
4. узагальнення. г) перехід від поняття з меншим обсягом до поняття з більшим обсягом, але «біднішим» змістом.

165. Установіть логічний зв'язок між парами понять та їх видами:

1. порівняні;	а) держава – квадрат;
2. непорівняні.	б) зірка – право;
	в) космічний простір – злочинність;
	г) планета – зірка;
	д) тварина – людина;
	е) юрист – лікар.

166. Установіть логічний зв'язок між парами понять та їх видами:

1. порівняні;	а) економіка – протон;
2. непорівняні.	б) корова – собака;
	в) літак – автомобіль;
	г) слідчий – шосе;
	д) спортсмен – комп'ютер;
	е) юрист – прокурор.

167. Установіть логічний зв'язок між парами понять та їх видами:

1. порівняні;	а) благодійність – квадрат;
2. непорівняні.	б) літо – мільйонер;
	в) населений пункт – розповідь;
	г) пішохід – прямокутник;
	д) сусід – мільйонер;
	е) юрист – кіноактор.

168. Установіть логічний зв'язок між парами понять та видами відношень несумісності, що між ними існують:

1. протилежність;	а) близький – далекий;
2. суперечність.	б) відмінник – невстигаючий;
	в) дружня держава – ворожа держава;
	г) консерватор – радикал;
	д) студент – нестудент.

169. Установіть логічний зв'язок між парами понять та видами відношень несумісності, що між ними існують:

1. протилежність;	а) бідний – багатий;
2. суперечність.	б) білий – небілий;
	в) гігантський – мініатюрний;
	г) знайомий – невідомий;
	д) парний – непарний.

170. Установіть логічний зв'язок між парами понять та видами відношень, що між ними існують:

1. перехрещення;	а) викладач – одесит;
2. підпорядкування;	б) Київ – столиця України;
3. рівнозначності;	в) поняття – абстрактне поняття;
4. співпорядкування.	г) поняття – судження.

171. Установіть логічний зв'язок між парами понять та видами відношень, що між ними існують:

1. перехрещення;	а) викладач – викладач філософії;
2. підпорядкування;	б) літературний твір – художній твір;
3. рівнозначності;	в) столиця – головне місто держави;
4. співпорядкування.	г) терапевт – хірург.

172. Установіть логічний зв'язок між парами понять та видами відношень, що між ними існують:

1. перехрещення;	а) красивий одяг – модний одяг;
2. підпорядкування;	б) літо – найтепліша пора року;
3. рівнозначності;	в) навчальний заклад – університет;
4. співпорядкування.	г) рослина – тварина.

173. Установіть логічний зв'язок між парами понять та видами відношень, що між ними існують:

1. перехрещення;	а) відмінник – студент;
2. підпорядкування;	б) рівносторонній трикутник – рівнокутний трикутник;
3. рівнозначності;	в) стілець – предмет меблів;
4. співпорядкування.	г) хвойний ліс – листвяний ліс.

174. Установіть логічний зв'язок між парами понять та правильним і неправильним варіантами здійснення процедури узагальнення:

1. перехід від виду до роду;	а) клас → школа;
2. перехід від частини до цілого.	б) місяць → рік;
	в) підручник → книга;
	г) столиця України → столиця;
	д) телефон → засіб зв'язку.

175. Установіть логічний зв'язок між парами понять та правильним і неправильним варіантами здійснення процедури узагальнення:

1. перехід від виду до роду; а) давньогрецький філософ → філософ;
2. перехід від частини до цілого. б) дециметр → метр;
в) кілометр → міра довжини;
г) крадіжка → злочин;
д) розділ книги → книга.

176. Установіть логічний зв'язок між парами понять та правильним і неправильним варіантами здійснення операції узагальнення:

1. перехід від виду до роду; а) адвокат → юрист;
2. перехід від частини до цілого. б) година → доба;
в) Земля → планета Сонячної системи;
г) скрипка → оркестр;
д) християнство → релігія.

177. Установіть логічний зв'язок між парами понять та правильним і неправильним варіантами здійснення операції обмеження:

1. перехід від виду до роду; а) годинник → циферблат;
2. перехід від частини до цілого. б) планета → планета Сонячної системи;
в) поняття → абстрактне поняття;
г) університет → факультет університету;
д) юрист → слідчий.

178. Установіть логічний зв'язок між парами понять та правильним і неправильним варіантами здійснення операції обмеження:

1. перехід від виду до роду; а) година → хвилина;
2. перехід від частини до цілого. б) дерево → крона дерева;
в) книга → розділ книги;
г) лікар → терапевт;
д) періодичне видання → газета.

179. Установіть логічний зв'язок між парами понять та правильним і неправильним варіантами здійснення операції обмеження:

1. перехід від виду до роду; а) дорога → шосе;
2. перехід від частини до цілого. б) зернова культура → жито;
в) ліс → дерево;
г) митець → скульптор;
д) місто → вулиця.

180. Доповніть логічний ряд структурних елементів судження:
суб'єкт, ..., ..., ...

181. Установіть логічний зв'язок між структурними елементами судження та їх змістом:

1. зв'язка;	а) вказує, чи належить певна ознака до всього обсягу
2. квантор;	поняття про предмет судження, чи лише до його частини;
3. предикат;	
4. суб'єкт.	б) думка про наявність або відсутність у предмета судження певної властивості; в) поняття про предмет судження; г) поняття, яке виражає те, що говориться про предмет судження.

182. Доповніть логічний ряд видів суджень:
загальностверджувальні, ..., ..., ...

183. Установіть логічний зв'язок між видами суджень та відповідними латинськими літерами, якими вони позначаються:

1. загальнозаперечне;	а) A;
2. загальностверджувальне;	б) I;
3. частковозаперечувальне;	в) E;
4. частковостверджувальне.	г) O.

184. Установіть логічний зв'язок між видами суджень та їх формальним зображенням:

1. загальнозаперечне;	а) Усі S суть P;
2. загальностверджувальне;	б) Деякі S суть P;
3. частковозаперечувальне;	в) Жодне S не є P;
4. частковостверджувальне.	г) Деякі S не є P.

185. Установіть логічний зв'язок між формальним зображенням суджень та відповідними латинськими літерами, якими вони позначаються:

1. Жодне S не є P;	а) A;
2. Усі S суть P;	б) I;
3. Деякі S не є P;	в) E;
4. Деякі S суть P.	г) O.

186. Установіть логічний зв'язок між видами суджень та розподіленістю термінів у судженні:

1. загальнозаперечне;	а) суб'єкт завжди розподілений, а предикат, як правило, нерозподілений;
2. загальностверджувальне;	б) суб'єкт і предикат завжди розподілені;
3. частковозаперечувальне;	в) суб'єкт і предикат, як правило, нерозподілені;
4. частковостверджувальне.	г) суб'єкт нерозподілений, а предикат розподілений.

187. Установіть логічний зв'язок між типами відношень, що існують між судженнями та їх різновидами:

1. сумісність;	а) контрадикторність;
2. несумісність.	б) контрарність;
	в) підпорядкування;
	г) субконтрарність.

188. Установіть логічний зв'язок між парами суджень, що зображено відповідними латинськими літерами та типами відношень, що існують між ними:

1. сумісні;	а) А та Е;
2. несумісні.	б) А та І;
	в) А та О;
	г) Е та І;
	д) Е та О;
	е) І та О.

189. Доповніть логічний ряд різновидів відношень, що існують між судженнями:

підпорядкування, ..., ..., ...

190. Установіть логічний зв'язок між парами суджень, що зображено відповідними латинськими літерами та різновидами відношень, що існують між ними:

1. суперечність;	а) А та Е;
2. протилежність;	б) А та І;
3. підпорядкування;	в) А та О;
4. часткова сумісність.	г) Е та І;
	д) Е та О;
	е) І та О.

191. Установіть логічний зв'язок між різновидами відношень, що існують між судженнями та їх змістом:

1. контрадикторність;	а) істинність загального судження детермінує істинність відповідного часткового;
2. контрарність;	б) судження можуть бути одночасно істинними, але не можуть бути одночасно хибними;
3. підпорядкування;	в) судження не можуть бути одночасно істинними, але можуть бути одночасно хибними;
4. субконтрарність.	г) судження не можуть бути одночасно ні істинними, ні хибними.

192. Установіть зв'язок між логічними зв'язками, за допомогою яких утворюються складні судження та їх змістом:

1. диз'юнкція;	а) «і»;
2. еквіваленція;	б) «або»;
3. імплікація;	в) «якщо, то»;
4. кон'юнкція.	г) «якщо і тільки якщо».

193. Установіть зв'язок між логічними зв'язками, за допомогою яких утворюються складні судження та їх формальним зображенням:

1. еквіваленція;	а) « $\wedge$ »;
2. імплікація;	б) « $\vee$ »;
3. кон'юнкція;	в) « $\cup$ »;
4. слабка диз'юнкція;	г) « $\rightarrow$ »;
5. строга диз'юнкція.	д) « $\neg$ ».

194. Доповніть ряд логічних зв'язок, за допомогою яких утворюються складні судження:

кон'юнкція, диз'юнкція, ..., ...

195. Установіть логічний зв'язок між типами складних суджень та їх характерними рисами:

1. еквівалентне судження;	а) істинне в усіх випадках, крім одного: коли підстава істинна, а наслідок – хибний;
2. кон'юнктивне судження;	б) істинне тільки тоді, коли істинна одна зі складових, а інші – хибні;
3. судження імплікації;	в) істинне тільки тоді, коли істинні всі його складові та хибне тоді, коли хибна хоча б одна його складова;
4. судження слабкої диз'юнкції;	г) істинне тоді, коли і підстава, і наслідок приймають однакові значення: одночасно істинні або ж одночасно хибні;
5. судження строгої диз'юнкції.	д) істинне тоді, коли хоча б одна складова істинна, і хибне тоді, коли всі складові хибні.

196. Установіть логічний зв'язок між висловлюваннями та видами суджень до яких вони відносяться:

1. А;	а) «Більшість днів цього тижня ішов дощ»;
2. І;	б) «Більшість з людей не є героями»;
3. Е;	в) «Сократ не писав трактатів з філософії»;
4. О.	г) «Судження – форма мислення».

197. Установіть логічний зв'язок між структурними елементами судження та складовими висловлювання «Не усі спортсмени майстри спорту»:

1. зв'язка;	а) деякі;
2. квантор;	б) є;
3. предикат;	в) майстри спорту;
4. суб'єкт.	г) спортсмени.

198. Установіть логічний зв'язок між структурними елементами судження та складовими висловлювання «Людина – розумна істота»:

1. зв'язка;	а) є;
2. квантор;	б) люди;
3. предикат;	в) розумна істота;
4. суб'єкт.	г) усі.

199. Установіть логічний зв'язок між структурними елементами судження та складовими висловлювання «Деякі артисти не є жінками»:

1. зв'язка;	а) артисти;
2. квантор;	б) деякі;
3. предикат;	в) жінки;
4. суб'єкт.	г) не є.

200. Установіть логічний зв'язок між структурними елементами судження та складовими висловлювання «Книги не є періодичними виданнями»:

1. зв'язка;	а) жодна;
2. квантор;	б) книга;
3. предикат;	в) не є;
4. суб'єкт.	г) періодичне видання.

201. Доповніть логічний ряд основних формально-логічних законів:
тотожності, суперечності, ..., ...

202. Установіть логічний зв'язок між основними формально-логічними законами та їх змістом:

1. виключеного третього;	а) будь-яка думка в процесі даного міркування повинна зберігати один і той самий зміст, тобто повинна бути тотожною самій собі;
2. достатньої підстави;	б) будь-яка думка може бути істинною тільки тоді, коли вона обґрунтована;
3. суперечності;	в) два протилежні висловлювання не є одночасно істинними; у крайньому разі одне з них неодмінно є хибним;
4. тотожності.	г) із двох суперечних суджень про один і той же предмет, в один і той же час і в одному і тому ж відношенні одне неодмінно істинне, друге хибне, а третього бути не може.

203. Доповніть логічний ряд умовиводів, що виділяють залежно від напрямку логічного слідування і достовірності отриманого результату:

дедуктивний, ..., ...

204. Установіть логічний зв'язок між типами умовиводів, що виділяють в залежності від напрямку логічного слідування і достовірності отриманого результату та їх змістом:

1. дедуктивний;	а) здійснюється перехід від знання загального до часткового і висновок з необхідністю випливає із засновків;
2. індуктивний;	б) здійснюється перехід від знання часткового до знання загального і висновок носить імовірнісний характер;
3. традуктивний.	в) здійснюється перехід від одного часткового знання до іншого часткового знання і висновок носить імовірнісний характер.

205. Установіть логічний зв'язок між основними видами безпосередніх дедуктивних умовиводів та їх змістом:

1. обернення;	а) операція, у результаті якої суб'єкт і предикат переставляються місцями;
2. перетворення;	б) операція, у результаті якої суб'єктом стає поняття, що суперечить предикату, а предикатом – суб'єкт вихідного судження;
3. протиставлення предикату.	в) перебудова судження із стверджувального на заперечне, і навпаки.

206. Установіть логічний зв'язок між вихідними судженнями та судженнями, що утворюються в результаті здійснення операції перетворення:

1. А (Усі S суть P);	а) А (Усі S суть не-Р);
2. І (Деякі S суть P);	б) І (Деякі S суть не-Р);
3. Е (Жодний S не суть P);	в) Е (Жодний S не суть не-Р);
4. О (Деякі S не суть P).	г) О (Деякі S не суть не-Р).

207. Установіть логічний зв'язок між вихідними судженнями та судженнями, що утворюються в результаті здійснення операції протиставлення предикату:

1. А (Усі S суть P);	а) І (Деякі не-Р суть S);
2. І (Деякі S суть P);	б) Е (Жодне не-Р не суть S);
3. Е (Жодне S не суть P);	в) І (Деякі не-Р суть S);
4. О (Деякі S не суть P).	г) не підлягає операції протиставлення предикату.

208. Установіть логічний зв'язок між термінами силіагізму та літерами якими вони позначаються:

1. більший;	а) М;
2. менший;	б) Р;
3. середній.	в) S.

209. Установіть логічний зв'язок між фігурами простого категоричного силіагізму та місцем, яке займає в них середній термін:

1. перша;	а) предикат в обох засновках;
2. друга;	б) предикат у великому засновку і суб'єкт у малому;
3. третя;	в) суб'єкт в більшому засновку і предикат у меншому;
4. четверта.	г) суб'єкт в обох засновках.

210. Установіть логічний зв'язок між фігурами простого категоричного силіагізму та модусами, що є правильними для них:

1. перша;	а) ААА;
2. друга;	б) АОО;
3. третя;	в) ОАО;
4. четверта.	г) ЕЮ.

211. Установіть логічний зв'язок між правильними модусами умовно-категоричного умовиводу та їх змістом:

1. modus ponens;	а) категоричний засновок заперечує наслідок, а висновок – підставу умовного засновку;
2. modus tollens.	б) категоричний засновок стверджує підставу умовного засновку, а висновок – наслідок умовного засновку.

212. Установіть логічний зв'язок між формальним зображенням модусів умовно-категоричного умовиводу та їх якістю, що залежить від достовірності висновків:

1. правильні;	а) Якщо А, то В; А; Отже, В;
2. неправильні.	б) Якщо А, то В; не-В; Отже, не-А;
	в) Якщо А, то В; не-А; Отже, не-В;
	г) Якщо А, то В; В; Отже, А.

213. Установіть логічний зв'язок між модусами розділово-категоричного умовиводу та їх формальним зображенням:

1. стверджувально-заперечувальний;	а) А суть В, або С, або D; А суть В; Отже, А не суть ні С, ні D;
2. заперечно-стверджувальний.	б) А суть В, або С, або D; А не суть В, ні С; Отже, А суть D.

214. Доповніть логічний ряд видів неповної індукції:
популярна, ..., ...

215. Установіть логічний зв'язок між видами неповної індукції та їх змістом:

1. наукова;	а) базується на повторюваності фактів при відсутності контрприкладів, але беруться не будь-які факти, а здійснюється аналіз і добір фактів за певною системою, яка заздалегідь розроблена і перевірена на практиці;
2. популярна;	б) загальний висновок про певний клас явищ робиться на підставі знання необхідних ознак або причинних зв'язків частини явищ даного класу, а висновки є не тільки імовірними, але і достовірними;
3. селекційна.	в) зразки для дослідження беруться безсистемно і узагальнюючий висновок щодо класу предметів робиться на основі того, що певна ознака повторюється в усіх досліджених предметів цього класу і серед спостережуваних випадків немає жодного заперечного.

216. Доповніть логічний ряд суб'єктів процесу аргументації:
пропонент, ..., ...

217. Доповніть логічний ряд елементів аргументації:
теза, ..., ...

218. Доповніть логічний ряд правил аргументації:
стосовно тези, ..., ...

219. Доповніть логічний ряд некоректних прийомів ведення суперечки:
обструкція, ..., ...

220. Установіть логічний зв'язок між некоректними прийомами ведення суперечки та їх змістом:

1. логічна диверсія;	а) переключення уваги опонента на обговорення іншого питання;
2. обструкція;	б) прагнення якимось чином вивести опонента з рівноваги;
3. психологічна диверсія.	в) позбавлення суперника можливості говорити.

III РІВЕНЬ

Завдання 221-253 є тестами відкритого типу, використовуються для виявлення знань термінів, понять категорій.

221. ..... розділ філософського знання, що вивчає природу пізнання та можливості пізнання людиною світу та самої себе.

222. ..... теорія наукового знання; термін, що з'явився для позначення філософського аналізу науки.

223. ..... поняття філософії, що виражає те, на що спрямована активна пізнавальна діяльність людини як суб'єкта пізнання.

224. ..... свідома істота, що пізнає; окрема людина, або група осіб, що зайняті дослідженнями.

225. ..... адекватне відтворення в пізнанні об'єктивності, результат певного, визначеного практикою гносеологічного відношення, при якому пізнавальний образ суб'єкта виступає як адекватне відображення дійсного стану об'єкта.

226. ..... мірило достовірності людських знань, їхньої відповідності об'єктивній дійсності.

227. ..... термін для позначення такої риси людського пізнання як дослідження самого пізнавального акту, діяльності самопізнання, що дає змогу розкрити специфіку духовного світу людини.

228. ..... один з моментів пізнання, який полягає у мисленному відокремленні й виділенні в самостійні об'єкти окремих сторін, властивостей, відношень певних предметів пізнання.

229. ..... спосіб досягнення мети, організації практичного та теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями відповідного об'єкта.

230. ..... логічний прийом, який характеризується спрямованістю міркування від загальних передумов до часткових наслідків; метод дослідження, при якому окреме пізнається на основі знання загальної закономірності.

231. ..... логічний прийом, що характеризується спрямованістю міркування від одиничних стверджень до загальних положень; метод дослідження, при якому загальне пізнається на основі знання одиничних випадків.

232. ..... філософський напрям, що протиставляє містици, теології, ірраціоналізмові переконання у здатності людського розуму пізнавати закони розвитку природи та суспільства; напрям у

теорії пізнання, який, на противагу сенсуалізму, вважає єдиним джерелом і критерієм пізнання розум.

233. ..... напрям у теорії пізнання, який на противагу раціоналізмові вважає єдиним джерелом і критерієм пізнання чуттєвий досвід.

234. ..... напрям у філософії, який абсолютизує інтуїцію як єдиний вірогідний вид пізнання.

235. ..... напрям у теорії пізнання, який визнає відчуття єдиним джерелом знань.

236. ..... у гносеології принцип філософських вчень, які обстоюють обмеженість раціонального пізнання, протиставляють йому інтуїцію, віру, інстинкт як основні види пізнання.

237. ..... філософське вчення, яке заперечує можливість пізнання сутності речей і закономірностей розвитку дійсності.

238. ..... філософське вчення, що піддає сумніву можливість достовірного пізнання об'єктивного світу.

239. ..... наука про закони, форми та прийоми мислення, які забезпечують досягнення об'єктивної істини в процесі міркування та пізнання.

240. ..... міркування, що порушує закони логічного мислення, нелогічність взагалі, що веде до двозначності, суперечливості, бездоказовості і виключає можливість пізнання істини.

241. ..... елементарна форма думки, що відображає окремі речі або групи схожих речей в їхніх істотних ознаках, а також ті чи інші властивості, відношення речей, явищ.

242. ..... логічна операція, яка розкриває обсяг родового поняття через перелік його видів.

243. ..... логічне визначення змісту якогось поняття.

244. ..... тип поділу поняття, коли виділяються два видових поняття, причому до змісту одного з них включена ознака, яка є запереченням відповідної ознаки другого поняття.

245. ..... це форма мислення, яка стверджує або заперечує існування предметів, зв'язків між ними, наявність у предметів тих чи інших ознак, відношень.

246. ..... необхідна, суттєва, невід'ємна властивість предмета або явища, без якої вони не мають своєї визначеності і не можуть ні існувати, ні мислитися.

247. ..... форма мислення, у якій з одного або кількох суджень виводиться нове судження, що містить у собі нове знання.

248. ..... дедуктивний умовивід, у якому два засновки і висновок є категоричними судженнями.

249. ..... умовивід, у якому здійснюється перехід від знання про окремі предмети класу або про деякі частини класу до знання про клас в цілому.

250. ..... умовивід, у якому один із засновків є судженням розділовим, а інший засновок і висновок – категоричними судженнями.

251. ..... умовивід, у якому на основі схожості предметів за одними ознаками робиться висновок про можливу схожість цих предметів за іншими ознаками.

252. ..... логіко-комунікативна процедура обґрунтування (спростування) певної точки зору за допомогою інших знань, в істинності яких немає сумніву.

253. ..... у логіці – судження, що суперечить тезі; у філософії Г. Гегеля – другий із трьох ступенів тріади.

Логічні завдання

Вправа 1

Які з наведених пар понять є *порівнянними*, а які – *непорівнянними*?

Варіанти:

1. преса – телебачення;	12. юрист – кіноактор;
2. зірка – право;	13. письменник – курсант;
3. держава – квадрат;	14. пішохід – прямокутник;
4. космічний простір – злочинність;	15. літо – мільйонер;
5. тварина – людина;	16. юрист – лікар;
6. спортсмен – комп'ютер;	17. благодійність – квадрат;
7. економіка – протон;	18. корова – собака;
8. юрист – прокурор;	19. населений пункт – розповідь;
9. злочин – вчинок;	20. сусід – мільйонер;
10. товар – вакуум;	21. літак – автомобіль;
11. слідчий – шосе;	22. планета – зірка.

Вправа 2

Підбрати поняття, що знаходяться до даних понять у відношенні *перехрещення*. Зобразити відношення між поняттями графічно.

Зразок рішення:

Вихідне поняття: «шахтар» (А).

Спочатку знайдемо *родове* (підпорядковуюче) поняття по відношенню до поняття «шахтар». Таким поняттям буде поняття – «робітник» (С). Далі до змісту поняття «робітник» додамо видову ознаку – «донецький» і отримаємо поняття «донецький робітник» (В). Поняття А буде перехрещуватися з поняттям В. Перевіряємо за такою схемою: «Деякі елементи обсягу А (але не всі) є елементами обсягу В, і навпаки».

Варіанти:

1. депутат;	9. курсант;	17. літак;
2. спортсмен;	10. планета;	18. папуга;
3. комп'ютер;	11. студент;	19. собака;
4. юрист;	12. школяр;	20. корова;
5. трамвай;	13. телевізор;	21. автобус;
6. кіноактор;	14. сусід;	22. сумка;
7. фабрика;	15. взуття;	23. слідчий;
8. письменник;	16. міліціонер;	24. іграшка;

25. хірург;	31. учитель;	37. робітник;
26. відмінник;	32. хліб;	38. пальто;
27. полковник;	33. пішохід;	39. юрист;
28. ножиці;	34. документ;	40. математик;
29. тролейбус;	35. потяг;	41. лікар;
30. пістолет;	36. мільйонер;	42. стіл.

Вправа 3

До кожного з даних понять підібрати поняття *підпорядковуюче і підпорядковане*. Зобразити відношення між поняттями графічно.

Зразок рішення:

Вихідне поняття: «тварина» (А).

Вирішення: знаходимо спочатку поняття, що є *підпорядковуючим* до вихідного – «живий організм» (В). Перевіряємо відношення між поняттями «тварина» і «живий організм» за наступною схемою: усякий елемент обсягу поняття А є елементом обсягу поняття В, але не навпаки, тобто будь-яка тварина є живим організмом, але не будь-який живий організм є твариною.

Знаходимо поняття, *підпорядковане* до вихідного – «сsaveць» (С). Перевіряємо відношення між поняттями «тварина» і «сsaveць» за схемою: усякий елемент обсягу поняття С є елементом обсягу поняття А, але не навпаки, тобто будь-який сsaveць є твариною, але не всяка тварина – сsaveць.

Варіанти:

1. квітка;	18. собака;	35. літо;
2. спортсмен;	19. корова;	36. мільйонер;
3. трамвай;	20. автобус;	37. робітник;
4. фабрика;	21. розповідь;	38. пальто;
5. тролейбус;	22. сумка;	39. слово;
6. планета;	23. книга;	40. юрист;
7. студент;	24. водойма;	41. квадрат;
8. прямокутник;	25. митець;	42. лікар;
9. телевізор;	26. лікар;	43. математик;
10. сусід;	27. хірург;	44. населений пункт;
11. взуття;	28. трикутник;	45. квартира;
12. співучасник;	29. полковник;	46. крадіжка;
13. міліціонер;	30. учитель;	47. держава;
14. літак;	31. хліб;	48. завод;
15. папуга;	32. документ;	49. будівля;
16. паспорт;	33. знаряддя праці;	50. підручник.
17. злочин;	34. ромб;	

Вправа 4

Підібрати поняття, що знаходяться до даних понять у відношенні співпорядкування. Зобразити відношення між поняттями графічно.

Зразок рішення:

Вихідне поняття: «книга» (А).

Спочатку знайдемо *родове* (підпорядковуюче) поняття по відношенню до поняття «книга». Таким поняттям буде – «друковане видання» (С) (книга – різновид друкованого видання). Далі до поняття «друковане видання» підберемо *видове* поняття, що не перехрещується з поняттям А. Таким поняттям буде, наприклад, «часопис» (В). І книга і часопис – різновиди друкованого видання. Перевіряємо за схемою: обсяги понять А і В не перетинаються, проте не вичерпують обсягу родового поняття С (до друкованих видань, окрім книг і часописів, належать також газети).

Варіанти:

1. стіл;	8. літак;	15. телевізор;
2. трамвай;	9. папуга;	16. пальто;
3. фабрика;	10. шосе;	17. собака;
4. хірург;	11. слідчий;	18. медичний інститут.
5. планета;	12. полковник;	
6. студент;	13. пістолет;	
7. прямокутник;	14. ромб;	

Вправа 5

Знайдіть поняття, *рівнозначні* наведеним. Зобразити відношення між поняттями графічно.

Зразок рішення:

Вихідне поняття: «перший космонавт» (А).

Знаходимо поняття, що за обсягом повністю співпадає з А. Таким поняттям буде «Юрій Гагарін» (В).

Варіанти:

1. квадрат;	8. природний супутник Землі;
2. Конституція;	9. Париж;
3. перший президент України;	10. дорога;
4. договір;	11. Одеса;
5. перший день тижня;	12. столиця;
6. батьківщина;	13. столиця України;
7. найвища гора у світі;	14. логіка.

Вправа 6

Між якими з наведених пар понять існують відношення *протилежності (контрарності)*, а між якими відношення *суперечності (контрадикторності)*? **Зобразити відношення графічно.**

Зразок рішення:

Вихідні поняття: «чорний – білий».

Знаходимо *родове* поняття, по відношенню до якого і поняття «чорний», і поняття «білий» є *видами*. Таким поняттям буде «колір». Обсяги видових понять «чорний» і «білий» не перетинаються, їх обсяги займають *протилежні* позиції в обсязі родового поняття «колір», *не вичерпуючи* при цьому його обсяг, так що між ними можливе *третє* поняття, наприклад «сірий».

Вихідні поняття: «чорний – нечорний».

Знаходимо *родове* поняття, по відношенню до якого і поняття «чорний», і поняття «нечорний» є *видовими*. Таким поняттям буде «колір». Обсяги видових понять «чорний» і «нечорний» не перетинаються, однак *вичерпують* обсяг родового поняття «колір».

Варіанти:

1. відмінник – невстигаючий;	5. парний – непарний;
2. дружня держава – ворожа держава;	6. бідний – багатий;
3. консерватор – радикал;	7. гігантський – мініатюрний;
4. студент – не студент;	8. близький – далекий;
	9. знайомий – невідомий.

Вправа 7

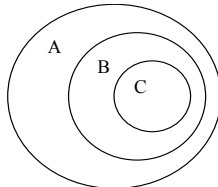
Встановити відношення за обсягом між наведеними групами понять, зобразивши їх графічно.

Зразок рішення:

Вихідні поняття: яблуна, дерево, рослина

Поняття «рослина» (А) є найширшим за обсягом, родовим. По відношенню до нього поняття «дерево» (В) є видовим, а поняття «яблуна» (С) – видовим по відношенню до поняття «дерево».

Графічно відношення між поняттями виглядає таким чином:

Варіанти:

1. логіка, фізика, наука;
2. дерево, хвойне дерево;
3. перекладач; людина, що знає іноземну мову; людина з вищою освітою;
4. корінь слова, частина слова;
5. підручник з психології, підручник, книга;
6. книга, словник, енциклопедія, філософська енциклопедія;
7. учений, юрист, суспільний діяч;
8. поняття, загальне поняття, одичне поняття;
9. техніка, аудіотехніка, відеотехніка;
10. рух, повільний рух, обертання;
11. цегельний будинок, триповерховий будинок, одноповерховий будинок, недобудований будинок;
12. іменник чоловічого роду, іменник, частина мови;
13. підручник, новий підручник, книга, друковане видання;
14. право, цивільне право;
15. адвокат, прокурор;
16. студент, відмінник, двієчник, спортсмен;
17. учасник Великої Вітчизняної війни, полковник, генерал;
18. абстрактне поняття, поняття, форма мислення, форма;
19. художній твір, повість;
20. автомобіль, легковий автомобіль, вантажний автомобіль;
21. юрист, адвокат;
22. супутник планети, природний супутник, супутник Землі, супутник Юпітера;
23. населений пункт, місто, місто на Дніпрі, столиця;
24. морський хижак, хижак Арктики, хижак;
25. поняття, абстрактне поняття;
26. поняття, судження, умовивід;
27. столиця України, столиця, головне місто держави, місто;
28. лікар, терапевт, хірург, окуліст;
29. планета, планета Сонячної системи, планета Марс
30. автомобіль, літак, корабель;
31. мобільний телефон, телефон, засіб зв'язку;
32. вікно, велике вікно, відкрите вікно;
33. трикутник, рівносторонній трикутник, рівнокутний; трикутник, прямокутний трикутник;
34. ріка, судноплавна ріка, європейська ріка;
35. година, хвилина, секунда, мілісекунда;
36. хижак, акула, вовк, морська тварина;
37. чотирикутник, трапеція, рівнобедрена трапеція, квадрат;

38. літо, найтепліша пора року, пора року;
39. викладач, викладач логіки, одесит;
40. дерев'яний стілець, стілець, предмет меблів, предмет;
41. муха, комар, комаха, жива істота;
42. моряк, одесит;
43. слідчий, слідчий з особливо важливих справ;
44. кішка, руда кішка, домашня кішка;
45. зернова культура, пшениця, жито, овес;
46. П. І. Чайковський; композитор; композитор, що написав музику до балету «Лебедине озеро»;
47. літературний твір, роман, повість, поема, художній твір;
48. середня школа, школа, навчальний заклад, університет;
49. телевізор, кольоровий телевізор, переносний телевізор;
50. адвокат, юрист, прокурор, слідчий;
51. господарський злочин, обман покупців, незаконне виготовлення спиртних напоїв, злочин;
52. гвинтівка, зброя, кулемет;
53. тонна, центнер, кілограм, грам, одиниця маси;
54. хабар, злочин;
55. слідчий, власник авто;
56. хвора людина, добродійна людина;
57. колективне рішення, неправильне рішення, прийняте одностороннє рішення;
58. дорога, шосе, автомагістраль, автомагістраль Київ – Одеса;
59. чоловік, людина, жінка;
60. помилка, виявлена помилка, виправлена помилка;
61. одяг, пальто, красивий одяг, піджак, штани, модний одяг;
62. ліс, хвойний ліс, листяний ліс, змішаний ліс;
63. гроші, паперові гроші, фальшиві гроші;
64. фабрика, приватне підприємство;
65. електропровідність, ковкість, властивість металу;
66. шляхетна людина, людина, молода людина;
67. завод, фабрика, підприємство;
68. щотижнева газета, газета, що виходить регулярно;
69. зачинені двері, замкнені двері;
70. завод, що випускає вантажні автомобілі; завод, що випускає легкові автомобілі; завод, що випускає автомобілі; завод, промислове підприємство;
71. вовк, лисиця, заєць, лев, хижа тварина;
72. погода, дощова погода, сонячна погода, осіння дощова погода, листопадова дощова погода;
73. словник, тлумачний словник, словник В. Даля;

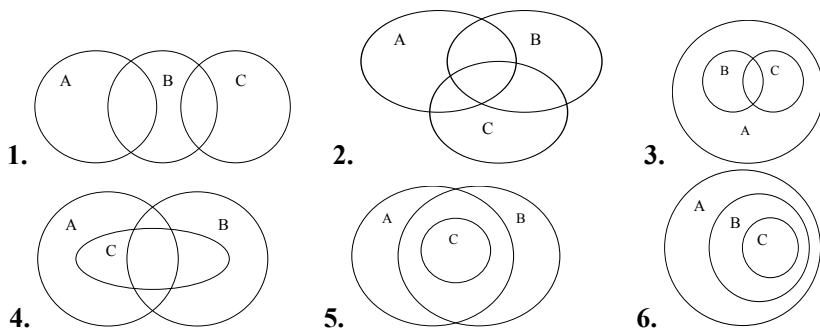
74. дружба, любов, ненависть, людські стосунки;
75. людина, чоловік, жінка, дитина;
76. полководець, давньогрецький полководець, давньоримський полководець, Олександр Македонський, Цезар, російський полководець, Олександр Суворов, Ганнібал;
77. рослина, тварина, організм;
78. свідок події, винуватець події, водій автомобіля, пішохід;
79. море, озеро, океан, водойма;
80. галузь права, кримінальне право, кримінально-процесуальне право, фінансове право, адміністративне право.

Вправа 8

Знайдіть поняття, що знаходяться у відношеннях, які зафіксовані наступними схемами.

Зразок рішення:

Візьмемо *першу* схему. Знаходимо поняття А та поняття С, котрі не перехрещуються, наприклад, «одесит» (А) і «киянин» (С), а потім – поняття, обсяг якого частково перехрещується з першим і частково – з другим, наприклад, «спортсмен» (В).

Вправа 9

Чи правильно проведене узагальнення понять. Вкажіть, у яких випадках має місце перехід від *виду* до *роду*, а в яких – від *частини* до *цілого*.

Зразок рішення:

Перехід від поняття «рік» до поняття «сторіччя» являє собою перехід від частини до цілого.

Перехід від поняття «секунда» до поняття «одиниця виміру часу» являє собою перехід від *виду* до *роду*. Узагальнення здійснене правильно.

Варіанти

1. староста групи → староста курсу;
2. підручник логіки → підручник → книга;
3. місяць → рік;
4. телефон → мобільний телефон → засіб зв'язку;
5. клас → школа → середня школа;
6. столиця України → столиця → місто;
7. сантиметр → дециметр → метр;
8. кілометр → міра довжини;
9. Арістотель → давньогрецький філософ → філософ;
10. сторінка книги → розділ книги → книга;
11. крадіжка → злочин;
12. християнство → релігія → форма суспільної свідомості;
13. скрипка → оркестр;
14. година → доба → тиждень;
15. Земля → планета Сонячної системи → планета;
16. адвокат, який веде справу громадянина К. → адвокат → юрист;
17. вірш Т. Шевченка «Заповіт» → літературний твір;
18. халатність → службовий злочин.

Вправа 10

Визначте, у якому з випадків операція обмеження здійснена правильно. Вкажіть, у яких випадках має місце перехід від *роду* до *виду*, а в яких від *цілого* до *частини*.

Зразок рішення:

Перехід від поняття «книга» до поняття «друковане видання» є переходом від *роду* до *виду*. Обмеження здійснено правильно.

Перехід від поняття «книга» до поняття «сторінка» є переходом від *цілого* до *частини*.

Варіанти

1. юрист → слідчий;
2. рід → плем'я;
3. слідчий → адвокат;
4. годинник → циферблат;
5. година → хвилина;
6. книга → розділ книги;
7. планета → планета Сонячної системи;
8. зоряна система → зірка;
9. періодичне видання → газета;
10. класове суспільство → клас буржуазії;

11. дерево → крона дерева;
12. університет → факультет університету;
13. поняття → абстрактне поняття;
14. галузь сільського господарства → тваринництво;
15. лікар → терапевт;
16. митець → скульптор;
17. час → година;
18. федеративна держава → унітарна держава;
19. зернова культура → жито;
20. ліс → дерево;
21. дорога → шосе → автомагістраль;
22. місто → вулиця.

Вправа 11

Здійснити послідовну двохступінчасту операцію узагальнення понять. Зобразити результати операції графічно.

Зразок рішення:

Перший крок: узагальнюючи вихідне поняття «*підручник*», переходимо до родового поняття «*книга*». Другий крок: узагальнюючи поняття «*книга*», переходимо до родового поняття «*друковане видання*».

Варіанти

1. скульптор;	8. яблуня;
2. школа;	9. човен;
3. оповідання;	10. собака;
4. наручний годинник;	11. лейтенант;
5. магазин електроніки;	12. мікроавтобус;
6. ОДЕУ;	13. мобільний телефон;
7. Одеса;	14. фізика

Вправа 12

Здійснити послідовну двоступінчасту операцію обмеження понять. Зобразити результати операції графічно.

Зразок рішення:

Перший крок: обмежуючи вихідне поняття «*підручник*», переходимо до видового поняття «*підручник з політекономії*». Другий крок: обмежуючи поняття «*підручник з політекономії*», переходимо до видового поняття «*підручник з політекономії видавництва ОНЕУ*».

Варіанти

1. часопис;	12. місто;
2. економіка;	13. спортсмен;
3. мова;	14. тварина;
4. годинник;	15. друковане видання;
5. товар;	16. магазин;
6. підручник;	17. книга;
7. місто;	18. автобус;
8. небесне тіло;	19. вид мистецтва;
9. лікар;	20. наука;
10. юрист;	21. газета;
11. будинок;	22. транспортний засіб.

Вправа 13

Вкажіть вид визначення: реальне чи номінальне, явне чи неявне; виділіть визначення через рід і видову відмінність, а також прийоми, що замінюють визначення.

Зразки виконання вправи:

А). Термін «консенсус» запозичений з латинської мови і означає згоду, спільну думку. – *Номінальне визначення.*

Б). Угодами визнаються дії громадян і юридичних осіб, спрямовані на встановлення, зміну чи припинення громадянських прав або обов'язків. – *Реальне, явне визначення – через рід і видову відмінність.*

В). Це – системний блок комп'ютера. – *Остенсивне визначення.*

Варіанти:

1. Політичний режим – сукупність способів та методів здійснення політичної влади.
2. Луг – рідина, при зануренні в яку лакмусовий папір стає синім.
3. «Справедливість є найбільшою з чеснот, дивовижнішою і блискучішою, ніж вечірня або ранкова зоря» (Арістотель).
4. Синоніми – слова, різні за звучанням, але дуже близькі за лексичним значенням.
5. Частина основи, яка стоїть після кореня, називається суфіксом.
6. Горизонтальні лінії – лінії, що з'єднують точки місцевості з однаковою абсолютною висотою.
7. «Етика – опертя життя, а моральна людина – це істинний громадянин життя» (Т. Манн).
8. Законність – основа держави.
9. Ціною називається вартість товару, виражена в грошах, або грошовий вираз вартості.

10. «Добре і моральне – це одне й те саме, проте добрий тільки той, хто добрий для інших» (Л. Фейєрбах).
11. Індукція – це узагальнення.
12. Поняття – це форма мислення, що відображає предмети в їхніх істотних ознаках.
13. Логіка – наука про закони й форми правильного мислення.
14. «Моральність – це розум серця» (Г. Гейне).
15. Нормативний акт – це правовий акт держави, у якому містяться приписи – норми права, що регулюють суспільні стосунки певного типу.
16. Юридичний – такий, що належить до права, правовий.
17. «Молодий – це той, хто ще не збрехав» (Ж. Ренар).
18. Товар – це продукт праці, здатний задовольняти певні потреби людини і призначений для продажу на ринку, для обміну.
19. Споживча вартість речі є її властивість, завдяки якій вона задовольняє ту чи іншу потребу людини.
20. Народ – автор і виконувач власної життєвої драми.
21. Випадковість – форма прояву необхідності.
22. Прибуток – це різниця між виручкою підприємства за реалізовану продукцію і витратами на її виробництво.
23. Споживча вартість речі – це її корисність.
24. Адвокат – це юрист, що захищає інтереси громадян і організацій у суді.
25. Політика – це мистецтво можливого.
26. Кібернетика – це наука про загальні закономірності процесів управління і передачі інформації у складних машинах, живих організмах і суспільстві.
27. «Кохання – це полум'я нерозсудливе й летюче, непостійне і мінливе, це лихоманковий жар, що то загухає, то спалахує з новою силою і гніздиться лише в одному закутку нашої душі» (М. Монтень).
28. Циліндр – геометричне тіло, утворене обертанням прямокутника навколо однієї сторони.
28. Слово, що вживається в переносному сенсі, називається метафорою.
29. Етика – філософська наука, що вивчає мораль як форму суспільної свідомості.
30. «Людина – це тварина, що сміється» (Аль-Фарабі).
31. Шахрайство – це заволодіння особистим майном громадян чи набуття права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Вправа 14

Проаналізуйте визначення через рід і видову відмінність; вкажіть визначуване і визначаюче поняття, а в останньому – рід і видову відмінність.

Зразок виконання вправи:

Суд – орган держави, що розглядає цивільні та карні справи відповідно до встановлених процесуальних правил.

– суд – *визначуване поняття (А)*;

– орган держави, що розглядає цивільні та карні справи відповідно до встановлених процесуальних правил – *визначаюче (Вс)*;

– орган держави – *рід (В)*;

– що розглядає цивільні та карні справи відповідно до встановлених процесуальних правил – *видова відмінність (с)*

Варіанти:

1. Інсинуація – наклепницький вимисел з метою опорочити когось.
2. Девіз – короткий вислів, що виражає керівну ідею поведінки, діяльності.
3. Істина – донька розуму, мати мудрості.
4. Реформа – перетворення якоїсь сторони суспільного життя, що не знищує основ існуючої соціальної системи.
5. Сепаратизм – політичний рух за відділення частини держави і створення нового державного утворення.
6. Фреска – живописна картина, виконана водяними фарбами по сирій штукатурці.
7. Вакансія – незаміщена посада.
8. Біологічні ритми – циклічні коливання інтенсивності і характеру процесів життєдіяльності тваринних і рослинних організмів.
9. Бунт – стихійне повстання.

Вправа 15

Вкажіть, чи правильними з точки зору логіки є наведені нижче визначення. Якщо в них допущені логічні помилки, то вкажіть, що це за помилки.

Зразок виконання вправи:

А). Феодалізм – суспільний лад, заснований на експлуатації. *Неправильне визначення. Помилка надто широкого визначення*

Б). Шахрай – людина, що займається шахрайством. *Неправильне визначення. Помилка тавтології.*

Варіанти:

1. Імпровізація – це техніка драматичної гри, коли актор грає щось непередбачене, не підготовану наперед дію.
2. Наука про загальні закономірності процесів управління і передачі інформації в складних машинах, живих організмах і суспільстві називається кібернетикою.
3. Полівакцина – медичний препарат.
4. Музика – вид мистецтва, що відображає дійсність у звукових художніх образах.
5. Рецидивіст – особа, що вчинила навмисний злочин після судимості за раніше здійснений навмисний злочин.
6. Аксиома – самоочевидне положення якоїсь теорії, що приймається в ній без доказу і виступає основою доведення інших тверджень теорії.
7. Рецидивіст – особа, що вчинила навмисний злочин.
8. Простою працею називається праця некваліфікована, що потребує від працівника мінімальної (при даному рівні розвитку виробництва) попередньої підготовки.
9. Суспільно необхідний робочий час є той робочий час, котрий потрібен для виготовлення якоїсь споживчої вартості за наявності нормальних умов виробництва і при середній для даного суспільства вмілості та інтенсивності праці.
10. Пам'ять – одна з властивостей нервової системи, що виражається у здатності накопичувати і зберігати інформацію про події зовнішнього світу і реакції організму і багатократно вводити її у сферу свідомості і поведінки.
11. Фізика не є гуманітарною наукою.
12. Протизаконна дія – це дія, заборонена законом.
13. Пейзаж – вид, зображення якоїсь місцевості.
14. Магія – обряди, пов'язані з вірою у надприродну здатність людини впливати на людей і явища природи.
15. Імунітет – здатність організму захищати свою цілісність і біологічну індивідуальність.
16. Ампір – стиль в архітектурі і декоративному мистецтві першої третини XIX століття, що завершив розвиток класицизму.
17. Цитологія – наука про клітину, її будову і функціонування.
18. Лексикологія – наука, що вивчає словниковий склад мови.
19. Квадрат є прямокутник з рівними сторонами.
20. Ідеаліст – людина ідеалістичних переконань.

Вправа 16

Проаналізуйте наведені приклади. Визначте вид поділу, ділене поняття, члени поділу, підставу поділу. З'ясуйте, чи є вони правильними поділами. Якщо вони неправильні, вкажіть, які помилки в них допущені.

Зразки виконання вправи:

1. Складні судження поділяються на єднальні, розділові, умовні та еквівалентні.

Це поділ за *видозміною ознаки*.

«Складні судження» – ділене.

«Єднальні», «розділові», «умовні», «еквівалентні» – члени поділу.

Підстава поділу – тип логічної зв'язки.

Поділ *правильний*.

2. Співзвуччя бувають гармонійними і дисгармонійними.

Це *дихотомічний* поділ.

«Співзвуччя» – ділене.

«Гармонійний», «дисгармонійний» – члени поділу.

Підстава поділу – наявність чи відсутність ознаки гармонії.

Поділ *правильний*.

3. Ліси бувають листяні й хвойні.

Це поділ за *видозміною ознаки*.

«Ліс» – ділене.

«Листяні», «хвойні» – члени поділу.

Підстава поділу – форма зеленого покриву дерев.

Поділ *неправильний*. Допущена помилка *невідповідності* поділу – сума обсягів членів поділу менше обсягу діленого (пропущено такий член поділу як «*змішаний ліс*»).

Варіанти:

1. Вироки бувають обвинувальні, виправдовувальні та необґрунтовані.
2. Розрізняють чотири сторони горизонту: південь, північ, схід і захід.
3. Управління буває ефективним і неефективним.
4. Угоди поділяються на усні, письмові й безоплатні.
5. Злочини поділяються на умисні, з необережності і господарські.
6. Видами мистецтва є художня література, музика, архітектура.
7. Транспорт поділяється на сухопутний і водний.
8. Громадяни України поділяються на робітників, селян, шахтарів, студентів та жінок.
9. За темпераментом люди поділяються на флегматиків, холериків і меланхоліків.

10. До цінних паперів належать акції та чеки.
11. Мови поділяються на природні, штучні і народні.
12. Політична діяльність може бути конструктивна або деструктивна.
13. Соціальні революції бувають мирні і немирні.
14. У законодавстві демократичних держав передбачені санкції за порушення соціально-економічних, політичних або особистих прав громадян.
15. За державним устроєм держави поділяються на унітарні і федеративні.
16. Для зручності застосування і підвищення лікувального ефекту використовуються лікарняні форми рідкі, тверді, м'які і газоподібні.

Вправа 17

Вкажіть, у яких випадках здійснено поділ понять і в яких – розділення цілого на частини.

Варіанти

1. Рабовласницька держава складається з рабів і рабовласників.
2. За темпераментом люди поділяються на сангвініків, холериків, флегматиків або меланхоліків.
3. Атоми поділяються на протони, електрони й нейтрони.
4. Форми навчання у вищому навчальному закладі поділяються на денну, вечірню і заочну.
5. Зображувальне мистецтво поділяється на живопис, графіку і скульптуру.
6. Угоди укладаються в усній або в письмовій формі.
7. Палеозойська ера історії Землі поділяється на кембрій, силур і девон.
8. За характером психічної активності пам'ять поділяють на рухову, емоційну, образну і словесно-логічну.
9. Право власності включає в себе володіння, користування і розпорядження річчю.

Вправа 18

Здійснити поділ наведених понять за обраною Вами підставою (підставу вказати), а потім – за іншою підставою.

Варіанти

1. музика;	7. закон;	13. праця;
2. школа;	8. місто;	14. вирок;
3. студент;	9. телевізор;	15. автомобіль;
4. клімат;	10. книга;	16. товар.
5. закон;	11. наука;	
6. кінофільм;	12. планета;	

Вправа 19

Визначити, яка операція здійснена з поняттям. Охарактеризувати дану операцію. Якщо вона здійснена неправильно, вкажіть, які правила порушено.

Зразки виконання вправи:

1. Куля – це тіло, утворене обертанням кола навколо одного зі своїх діаметрів.

Здійснена операція визначення понять. Це визначення через рід і видову відмінність. Визначення правильне.

2. Правопорушення – це суспільно небезпечне явище.

Неправильне визначення. Помилка надто широкого визначення.

Варіанти:

1. Юридична відповідальність може бути кримінальною, громадянською, адміністративною і дисциплінарною.

2. Орендатором називається людина, що отримала за певну плату землю в тимчасове користування.

3. Папуга – птиця тропічних країн з яскравим і строкатим пір'ям.

4. Рік складається із зими, весни, літа і осені.

5. Скарлатина – заразна хвороба, переважно у дітей, що супроводжується болем у горлі, сипом і наступним луцціням шкіри.

6. Злочини поділяються на навмисні, необережні і проти державної влади.

7. Атеїст – людина, що не вірить у бога.

8. Батальйон поділяється на роти, а роти – на взводи.

9. Свідком називають особу, що свідчить.

10. Головне управління внутрішніх справ м. Одеси поділяється на районні органи управління внутрішніх справ.

11. Видами мистецтва є художня література, музика, театр і дерев'яне зодчество.

12. Угоди бувають двосторонніми, багатосторонніми і заповітами.

13. Рецидивіст – людина, що неодноразово здійснила суспільно небезпечні діяння.

14. Акт експертизи складається з введення, дослідження і висновку.

15. Законотворчий громадянин – людина, не викрита у здійсненні протиправних дій.

16. Історія людства поділяється на давню, середньовічну, нову і новітню.

17. Визначення – це операція розкриття змісту поняття чи надання змісту деякому терміну.

18. Рабовласницьке суспільство було розділено на рабів і рабовласників.

19. Золото – дорогоцінний метал, що використовується як міра цінностей.
20. Виклад матеріалу в підручниках звичайно підрозділяється на введення, основні глави і висновок.
21. Періодичні видання підрозділяються на газети, журнали, бюлетені і періодичні збірники.
22. Атоми складаються з протонів, нейтронів та електронів.
23. Політичні партії можуть бути правлячими й опозиційними.
24. Свобода – відсутність стиснень і обмежень, що зв'язують суспільно-політичне життя і діяльність якого-небудь суспільного класу, чи групи окрему людину.
25. Палеозойська ера історії Землі поділяється на кембрій, силур і девон.
26. Поняття поділяються на загальні, одиничні, позитивні і негативні.
27. Каталог – складений у визначеному порядку перелік якихось предметів.
28. За стадією розгляду справ у судах розрізняють суди першої, касаційної і наглядової інстанції.
29. Право власності містить у собі володіння, користування і розпорядження річчю.
30. Цивільний позов може бути спрямований на повернення майна, відшкодування збитків, сплату неустойки, усунення перешкод до користування майном, сплату аліментів.
31. Каткування – заподіяння фізичних чи психічних страждань шляхом систематичного нанесення чи побоїв іншими насильницькими діями.
32. Граніт складається з польового шпату, кварцу і слюди.
33. Вартість – те, загальне, що мається в різних товарів, на виробництво яких витрачене однакова кількість суспільно необхідної праці.
34. За державним устроєм держави можуть бути унітарними і федеративними.
35. У законодавстві демократичних держав передбачені санкції за порушення соціально-економічних, політичних і особистих прав громадян.
36. Колегія – група посадових осіб, що утворюють адміністративний, доглядний чи розпорядницький орган.
37. Обід складався з трьох блюд.
38. Дезертирство – неявка на військову чи службу самовільне залишення місця служби з метою ухилитися від її.
39. Рослини складаються з кореня, стебла, листа, квітки і плоду з насінням.
40. Соціальні революції бувають мирні і немирні.

41. Покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк полягає в ізоляції засудженого від суспільства шляхом відправлення його в колонію-поселення чи у виправну колонію загального, строгого чи особливого режиму, або у в'язницю.
42. Умовивід складається з посилок, висновку і висновку.
43. Поділ як логічна операція складається з діленого поняття і членів розподілу.
44. Еліпс – замкнута крива, одержувана при перетині чи конуса циліндра площиною.
45. Політична діяльність може бути конструктивною чи деструктивною.
46. Прості категоричні судження складаються із суб'єкта, предиката, квантора і зв'язки.
47. Вино – алкогольний напій, одержуваний шляхом збродження фруктового соку.
48. Шантаж – погроза розголошення компрометуючих зведень з метою вимагання.
49. Для зручності застосування і підвищення лікувального ефекту використовуються лікарські форми рідкі, тверді, м'які і газоподібні.
50. Державні податки поділяються на прямі і непрямі.
51. У Сонячній системі входять дев'ять планет: Меркурій, Венера, Земля, Марс, Сатурн, Юпітер, Нептун, Плутон, Уран.
52. Оптимізм – бадьоре і життєрадісне світловідчуження, при якому людина в усьому бачить світлі сторони.
53. Будинок складається з фундаменту, стін і даху.
54. Кібернетика – не мистецтво.
55. Кокаїн – отруйна речовина, що добувається з тропічної рослини.
56. Жанрами літературної критики є рецензія, критична стаття про окремі твір, огляд, проблемна стаття, монографія про сучасний літературний процес.
57. Школа складається з адміністрації школи, педагогічного колективу школи й учнів.
58. Образотворче мистецтво поділяється на живопис, графіку і скульптуру.
59. Годинник складаються зі скла, циферблата, механізму, задньої кришки.
60. Барометр – це прилад, що виходить, якщо запаяну зверху скляну трубку опустити незапаяним кінцем у ртуть.
61. Угоди здійснюються усно чи в письмовій формі.
62. Лекція складалася з п'яти розділів.
63. Термометр – скляний фізичний прилад для виміру температури тіла.

64. За темпераментом люди поділяються на сангвіників, холериків, флегматиків чи меланхоліків.
65. Форми навчання у ВНЗ поділяються на денну, вечірню і заочну.
66. Студент – людина, що закінчила середню школу і вступила до ВНЗ.
67. Літак – це літальний апарат, важчий од повітря.
68. Безапеляційне рішення – рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.
69. За характером психічної активності пам'ять поділяють на рухову, емоційну, образну чи словесно-логічну.
70. Структура поняття включає зміст поняття і його обсяг.

Вправа 20

Побудуйте класифікацію, використовуючи такі поняття:

католицизм, махаяна, християнство, іслам, тхеравада, протестантизм, світова релігія, сунізм, православ'я, шиїзм, буддизм.

Вправа 21

Вказати тип, до якого належать наведені судження (атрибутивне, реляційне, судження існування).

Варіанти:

1. Мораль виникла раніше од релігії.
2. Петро вищий від Івана.
3. Громадяни України мають право на освіту.
4. Мислення без мови не існує.
5. Основою виробничих відносин феодалізму є велика феодальна власність на землю і особиста залежність селян від феодалів.
6. Київ північніше від Одеси.
7. Під продуктивністю праці розуміють кількість споживчих вартостей (штук товару), що виготовляються працівниками за одиницю часу.
8. Ніяких прямих доказів того, що Іванов скоїв злочин, немає.
9. Відношення додаткової вартості до всього авансованого капіталу, виражене у відсотках, називають нормою прибутку.
10. Централізація капіталу – це зосередження вже існуючих окремих капіталів у руках усе меншої кількості капіталістів.
11. На Землі вже немає багатьох видів тварин і рослин.

Вправа 22

Формалізувати висловлювання (привести до стандартної форми), визначивши суб'єкт, предикат, зв'язку і квантор. Графічно зобразити відношення між термінами. Установити розподіленість термінів цих суджень.

Варіанти:

1. Частина студентів нашої групи склали залік з логіки.
2. Давні греки зробили великий внесок у розвиток філософії.
3. Ніхто не може нести кримінальну відповідальність двічі за один і той же злочин.
4. Деякі гриби не є їстівними.
5. Деякі угоди не є вигідними для однієї зі сторін.
6. Ніяких прямих доказів, що підтверджують точку зору звинувачення, надано не було.
7. Президент України є главою держави.
8. Прискорення науково-технічного прогресу – головний фактор підвищення продуктивності праці.
9. Існують так звані статистичні закони.
10. Арістотель був вихователем О.Македонського.
11. Деякі вільнодумці ХХ століття не були революціонерами.
12. Деякі види кримінального покарання передбачають позбавлення волі.
13. Робітник, який не є винним у випуску бракованої продукції, не притягується до матеріальної відповідальності.
14. Деяка частина картин молодих художників були продані на аукціоні.
15. Кримінальне покарання назначається за вироком суду.
16. Не всі люди чесні.
17. Особа, що здійснила крадіжку, притягується до кримінальної відповідальності.
18. Людина – розумна істота.
19. Окремі студенти ще не склали цього іспиту.
20. Не всі спортсмени майстри спорту.
21. Частина чисел є дробовими.
22. Ніякі невідкладні заходи тут не допоможуть.
23. Будь-яке число є математичним знаком.
24. Багато хто з людей – професіонали.
25. Більшість студентів навчається добре.
26. Серед європейських держав є такі, котрі не є членами НАТО.
27. Не всі з тих, хто навчається, вивчають логіку.
28. Жодне зі студентських питань не залишилось без відповіді.
29. Багато властивостей мислення не піддається моделюванню засобами сучасної кібернетики.
30. Частина з парних чисел ділиться на 6.
31. Люди не повинні страждати за правду.
32. Книги не є періодичними виданнями.
33. Деякі льотчики не є космонавтами.
34. Ніхто у групі не був готовий до іспиту.

35. Деякі злочинці не є рецидивістами.
36. Той, хто живе у суспільстві, не може бути вільним від цього суспільства.
37. Деякі артисти не є жінками.
38. Він не був красивим чоловіком.
39. Деякі фарби є акварельними.
40. Жодний, хто не має атестату про середню освіту, не може бути прийнятим у вищий навчальний заклад.
41. Частина природних явищ ще не знайшли пояснення.
42. Ніяка держава не обходиться без армії.
43. Більшість ссавців не є морськими тваринами.
44. В деяких галузях промисловості є нерентабельні підприємства.
45. Деякі сучасники динозаврів не вимерли до цього часу.
46. Багатьом студентам не приходиться перекладати іспити.
47. Більшість днів цього тижня ішов дощ.
48. Значна частина моральних приписів не підкріплена законодавчими актами.
49. Деякі ссавці є гризуни.
50. Частина власності не належить державі.
51. Інколи люди запізнюються на роботу.
52. Сократ не писав трактатів з філософії.
53. Частина громадян не є законослухняними.
54. Більшість із людей не є героями.
55. Багато з людей, що мають красивий голос, не співають.
56. Судження – форма мислення.
57. На відміну від раба, кріпосний селянин мав власне господарство, засноване на особистій праці.
58. Золото, як і всі товари, має вартість.
59. Чащини злочинів носить економічний характер.
60. Деякі студенти – відмінники.
61. Кожний, хто здійснив злочин, повинен бути підданий справедливому покаранню.
62. Більшість студентів нашого курсу не мають академічної заборгованості.
63. Невинний не повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності.
64. Існують науки, що не є гуманітарними.
65. Жодна людина не повинна страждати за правду.
66. Зустрічаються вироки суду, які не є звинувачувальними.
67. Незаконна угода не є дійсною.
68. Зустрічаються люди-індивідуалісти.
69. Існують банки, що не є комерційними.

70. Усі студенти нашої групи склали іспит.
71. Жодний учений не мислить формулами (Альберт Ейнштейн).
72. Деякі планети сонячної системи не мають супутників.
73. Тільки люди мають другу сигнальну систему.
74. Існують країни з монархічною формою державного устрою.
75. Деякі письменники – поети
76. Усі рослини – живі організми.
77. Будь-який початок важкий.
78. Кожен сам собі надія.
79. Нікого не карають за думки.
80. Кожен пан у своїй господі.

Вправа 23

Формалізуйте висловлювання.

Варіанти:

1. Спекотно, і йде дощ.
2. Йде дощ, але не спекотно.
3. Дощ не йде, але не спекотно.
4. Або я тебе не розумію, або ти не розумієш мене.
5. Ця людина – юрист, якщо тільки він не лінгвіст.
6. «Хто вмер, але не забутий, той безсмертний» (Лао-цзи).
7. «Хто є мудрим, той є добрим» (Сократ).
8. «Якби у цьому світі не було зла, людина ніколи б не помишляла про божество» (П. А. Гольбах).
9. «Багатство і знатність не приносять ніякої гідності» (Сократ).
10. Не замісивши глини, не виліпиш глечик.
11. «Лише найрозумніші і найдурніші не можуть змінитися» (Конфуцій).
12. Люди – смертні, слава – невмируща.
13. Добра робота швидко не робиться.
14. Уміти втішатися прожитим життям – означає жити двічі.
15. Старість – не радість.
16. Ораторами стають, поетами народжуються.
17. «Лиш той життя і волі гідний, хто здатний битись день у день за них» (Й.-В. Гете).
18. Лихої жінки, вогню і води не побороти.
19. Я – тобі, ти – мені.
20. «Знання – сила» (Ф. Бекон).
21. Якщо він розумна людина, то він побачить свою помилку, якщо він щира людина, то він визнає її.
22. Не є злочином дія, вчинена в стані необхідної оборони.

23. Він здібний або старанний.
24. Він навчається на юридичному або філософському факультеті.
25. Або зі щитом, або на щиті.
26. Або пан, або пропав.
27. Новий рік він буде зустрічати або в Києві, або в Харкові.
28. Угоди можуть укладатися усно або в письмовій формі.

Вправа 24

Записати формулу складного судження. Побудувати таблицю істинності.

Варіанти:

1. Кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства і насолоджуватися мистецтвом.
2. Закон, що містить норми трудового права, не має зворотної дії і застосовується до відношень, що виникли після введення його в дію.
3. Пам'ятники культури, історії та природи є надбанням народу.
4. Образа може бути випадковою або ж навмисною.
5. Якщо громадянин внаслідок фізичної вади, хвороби чи неграмотності не може власноручно підписатися, то за його проханням угоду може підписати інший громадянин.
6. Вовків боятися – у ліс не ходити.
7. Якщо робітник не згодний на продовження роботи в нових умовах, то роботодавець зобов'язаний в письмовій формі запропонувати йому іншу роботу, яка наявна в організації, що відповідає його кваліфікації і стану здоров'я.
8. Покупець, котрому продана річ неналежної якості, і її недоліки не були оговорені продавцем, має право за своїм вибором вимагати або заміни речі, або відповідного зменшення покупної ціни, або безкоштовного усунення недоліків речі продавцем, або відшкодування витрат покупця на їх виправлення, або розриву угоди з відшкодуванням покупцю збитків.
9. Злочин – це суспільно небезпечне і протиправне діяння.
10. Санкції в міжнародному праві застосовуються до держави, якщо зафіксовані порушення нею міжнародних зобов'язань або норм міжнародного права.
11. У судовому засіданні прокурор повинен або підтримати звинувачення, або відмовитись від нього.
12. Обмін житловими приміщеннями може бути визнаний недійсним, якщо він здійснений із порушенням вимог, передбачених Житловим кодексом.

13. Кризи і конфлікти – сприятливий ґрунт для міжнародного тероризму.
14. Колективна угода укладається на термін не більше трьох років і вступає в дію зі дня підписання її сторонами або з дня, установленого колективним договором.
15. Вчинок може бути або продуманим, або імпульсивним, або здійсненим у стані афекту.
16. Якщо ти навчашся без відриву від виробництва, то для складання іспитів підприємство зобов'язане надати тобі відпустку.
17. При розриві трудової угоди у зв'язку з ліквідацією організації чи скороченням чисельності робітників організації, робітнику, котрого звільняють, виплачується допомога в розмірі середнього місячного заробітку, а також за ним зберігається середній місячний заробіток на період працевлаштування, але не більше двох місяців з дня звільнення.
18. Відповідальність за правопорушення може бути дисциплінарною, адміністративною або кримінальною.
19. Роботодавець має право укладати, змінювати і розривати трудові договори з робітниками на умовах, передбачених Трудовим Кодексом.
20. Прості моменти праці такі: цілеспрямована діяльність, продукт праці і засоби праці.
21. Якщо я затримаюсь у друзів на дачі, то я спізнюсь на останню електричку, і вона поїде без мене.
22. Угода купівлі-продажу може бути укладена в усній чи письмовій формі.
23. Якщо проїзд не оплачений, то пасажир не штрафується лише в тому випадку, якщо він має право на безкоштовний проїзд.
24. Обмін жилого приміщення не допускається, якщо він носить корисний або фіктивний характер.
25. У випадку, коли дитина не проживає разом з батьками і останні ухиляються від обов'язків по її вихованню, над дитиною встановлюється опікунство.
26. При наявності птиць над морем можна стверджувати, що земля поблизу.
27. Кожний має право на компенсацію шкоди, спричиненої незаконними діями або бездіяльністю органів державної влади або їх посадових осіб.
28. У трудову книжку заносяться свідчення про робітників, про роботу, яку вони виконують, про переведення на іншу постійну роботу і про звільнення робітника, а також про підстави припинення трудової угоди і відомості про нагороди за успіхи в роботі.
29. Шлюб розривається, якщо суд установить, що подальше спільне життя подружжя і збереження сім'ї стали неможливими.

30. Заробітна плата кожного робітника залежить від його кваліфікації, складності роботи, яку він виконує, кількості і якості затраченої праці і максимальним розміром не обмежується.
31. Власнику належать права володіння, користування і розпорядження своїм майном.
32. Робітник має право на захист своїх трудових прав, свобод і законних інтересів усіма заходами, що не заборонені.
33. Якщо місячний термін минув або робітник не згодний добровільно відшкодувати спричинений роботодавцю збиток, а сума спричиненого збитку, що має бути стягнений з робітника, перевищує його середньомісячний заробіток, то стягнення здійснюється у судовому порядку.
34. Якщо ця фігура квадрат, то діагоналі в ній рівні, взаємно перпендикулярні і в точці перетину діляться навпіл.
35. Людство може загинути або від виснаження земних ресурсів, або від екологічної катастрофи, або в результаті третьої світової війни.
36. Виникнення проблемних ситуацій у науці свідчить або про суперечність між старими теоріями і знову виявленими фактами, або про недостатню коректність і розробленість самої теорії, або про те і інше одночасно.
37. В Україні визнаються приватна, державна, муніципальна та інші форми власності.
38. Якщо здійснено злочин, то за ним слідує правова санкція.
39. Якщо в суспільстві панує приватна власність на засоби виробництва, то обмін діяльністю тут здійснюється у формі експлуатації людини людиною.
40. Якщо студент не працює протягом року, то він не здасть заліку.
41. Якщо і тільки якщо людина нагороджена орденами і медалями, вона має право носити відповідні орденські планки.

Вправа 25

Визначити вид безпосереднього умовиводу, скласти його схему і перевірити правильність.

Варіанти:

1. Якщо всі майбутні юристи вивчають логіку, то і всі люди, котрі вивчають логіку – юристи.
2. Якщо жодна з блідих поганок не є їстівним грибом, значить деякі неїстівні гриби – бліді поганки.
3. Якщо серед адвокатів немало жінок, то і серед жінок немало адвокатів.
4. Не всі книги цікаві, отже, неправильно, що жодна з книг не є цікавою.

5. Будь-яка столиця є адміністративним центром держави, тому неадміністративний центр держави не є столицею.
6. Жодний кит не дихає зябрами, значить, неправильно, що деякі кити дихають зябрами.
7. Більшість нерозумних людей не вважають себе такими. Значить, деякі люди, котрі вважають себе нерозумними, і насправді є такими.
8. Жодний із студентів нашої групи не палить, значить серед тих, хто не палить, є студенти нашої групи.
9. Будь-яка книга має свого автора, значить твір, котрий не має автора, не є книгою.
10. Деякі діти добре малюють. Значить, серед людей, котрі погано малюють, немає дітей.
11. Більша частина українців говорить російською, значить, деякі люди, що говорять російською – українці.
12. Деякі рослини погано переносять засуху. Значить, деякі організми, що погано переносять засуху, не є рослинами.
13. Усі рідини є пружними, значить, невірно, що деякі рідини не є пружними.
14. Усі мої друзі добре знають мій характер, значить, усі, хто добре знає мій характер, є моїми друзями.
15. Жодний матеріаліст не заперечує пізнаваність світу, значить, усі ті, хто не заперечує пізнаваність світу – матеріалісти.
16. Деякі юристи не є слідчими, значить, серед слідчих є юристи.
17. Будь-яка держава є політичною організацією, значить, будь-яка політична організація – держава.
18. Деякі льотчики – космонавти, значить, деякі льотчики не є не космонавтами.
19. Працелюбні люди беруться за найскладнішу роботу, значить, усі ті, хто виконує найскладнішу роботу, – працелюбні люди.
20. Деякі люди, що грають у шахи, не є математиками, значить серед математиків є люди, що грають у шахи.
21. Деякі гази інертні, значить, деякі гази не є інертними.
22. Деякі тварини – хижакі, значить, деякі не хижакі є тваринами.
23. Звинувачувані мають право на захист, значить, усі люди, що мають право на захист, – звинувачувані.
24. Повнолітні мають право голосу, значить, деякі з тих, хто не має право голосу, не є повнолітніми.
25. Жодна зірка не є планетою, отже, жодна планета не є зіркою.
26. Не всі овочі отруйні, значить, неправильно, що деякі овочі отруйні.
27. Усі школярі вивчають математику, значить, ті, хто вивчає математику, є школярами.

28. Кожна держава має свій гімн, отже, усі утворення, котрі не мають свого гімну, не є державами.
29. Усяке число є математичний знак, значить, усякий математичний знак є число.
30. Деякі спортсмени не є майстрами спорту, значить, усі, хто не є майстром спорту, не є спортсменами.
31. Деякі трави не є лікувальними, значить, серед не лікувальних препаратів є трави.
32. Фізика має велике практичне значення, значить, усе, що має велике практичне значення – це фізика.
33. Загарбницька війна не має законної підстави, значить, будь-яка загарбницька війна має незаконні підстави.
34. Рослини при диханні виділяють кисень, значить, усі організми, що виділяють при диханні кисень, є рослинами.

Вправа 26

Зробити висновки з наведених висловлювань шляхом перетворення.

Варіанти:

1. Ніщо велике не легке. Отже, ...
2. Усі люди грішні. Отже, ...
3. Більшість вулканів не згасли. Отже, ...
4. Жоден невинний не повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності. Отже, ...
5. Деякі твори сучасної літератури – романи. Отже, ...
6. Деякі метали тверді. Отже, ...
7. Жодна демократична країна не підтримує тероризм. Отже, ...
8. Деякі студенти вивчають логіку. Отже, ...

Вправа 27

Зробити висновки з наведених висловлювань шляхом обернення (якщо це можливо).

Варіанти:

1. Усі планети обертаються навколо своєї осі. Отже, ...
2. Кожна людина хоче щастя. Отже, ...
3. Усі злочини – суспільно небезпечні діяння. Отже, ...
4. Деякі люди не є талановитими. Отже, ...
5. Глобальні проблеми не вирішуються силами однієї держави. Отже,

Вправа 28

Зробити висновки з наведених висловлювань шляхом протиставлення предикату, якщо це можливо.

Варіанти:

1. Кожна людина бажає бути добропорядною. Отже, ...
2. Усі правдиві твердження заслуговують на увагу. Отже, ...
3. Деякі студенти є відмінниками. Отже, ...
4. Справжній вчений скромний. Отже, ...
5. Професори є викладачами. Отже, ...
6. Ніхто не любить бути переможеним. Отже, ...
7. Деякі птахи живуть на воді. Отже, ...

Вправа 29

Здійснити всі можливі висновки за логічним квадратом.

Варіанти:

1. Деякі льотчики – космонавти.
2. Окремі рослини погано переносять засуху.
3. Будь-яка держава є політичною організацією.
4. Жодна моральна людина не є злочинцем.
5. Деякі підозрювані не мають алібі.
6. Жодний кит не дихає зябрами.
7. Деякі тварини – хижаки.
8. Жодний матеріаліст не заперечує пізнаваності світу.
9. Повнолітні мають право голосу.
10. Жодна людина не має права порушувати закони.
11. Усі злочини засуджуються громадськістю.
12. Деякі метали тверді.
13. Кожна людина бажає бути добропорядною.
14. Деякі письменними – автори фантастичних романів.
15. Більшість вулканів не згасли.
16. Кожна держава має свій гімн.
17. Усі правдиві твердження заслуговують на увагу.
18. Жодна демократична країна не підтримує тероризм.
19. Жодна зірка не є планетою.
20. Деякі студенти є відмінниками.
21. Деякі гази інертні.
22. Усі люди грішні.
23. Окремі студенти не склали іспиту.
24. Деякі магазини є продовольчими.
25. Професори є викладачами.

26. Усі планети обертаються навколо своєї осі.
27. Деякі птахи живуть на воді.
28. Жодна людина не повинна страждати за правду.

Вправа 30

Визначити фігуру і модус простого категоричного силогізму, скласти формулу і перевірити, чи правильно він побудований. Дати графічну інтерпретацію умовиводу. Якщо умовивід побудований неправильно, вкажіть на допущену помилку.

Варіанти:

1. Усі злочини засуджуються громадськістю. Дане діяння – не злочин. Отже, воно не засуджується громадськістю.
2. Деякі угоди є договорами. Усі договори є громадянськими правовідносинами. Отже, деякі громадянські правовідносини є договорами.
3. Тільки посадова особа може бути суб'єктом халатності. Звинувачуваний Сидоренко не є посадовою особою. Отже, звинувачуваний Сидоренко не може бути суб'єктом халатності.
4. Частина художніх творів мають філософський зміст. Усе, що має філософський зміст, сприяє виробленню світогляду. Отже, деякі твори, що сприяють виробленню світогляду, є художніми творами.
5. Деякі українські письменники – депутати Верховної Ради. Усі українські письменники – діячі культури України. Отже, деякі діячі культури України – депутати Верховної Ради.
6. Деякі студенти успішно склали іспит. Деякі студенти – спортсмени. Отже, деякі з тих, хто успішно склав іспит – спортсмени.
7. Деякі соціологи – випускники КНУ. Деякі вчені і тільки вчені – соціологи. Отже, деякі вчені – випускники КНУ.
8. Частина письменників – жінки. Усі жінки люблять квіти. Отже, серед письменників є ті, хто любить квіти.
9. Кожна чесна людина виконує свої обіцянки. Ця людина не виконує своїх обіцянок. Отже, дана людина – нечесна.
10. Більшість сучасних телевізорів – кольорові. Частина сучасних телевізорів не є транзисторними. Отже, деякі кольорові телевізори не є транзисторними.
11. Жодна ідеологія не може встановлюватися в якості обов'язкової. Будь-яка релігія – ідеологія. Отже, ніяка релігія не може встановлюватися в якості обов'язкової.
12. Усяка потреба розуму є людська потреба. Усяка потреба морального удосконалення є потреба розуму. Отже, усяка потреба морального удосконалення є людська потреба.

13. Мистецтво – один із засобів єднання людей. Театр – вид мистецтва. Отже, театр – засіб єднання людей.
14. Деякі юристи і тільки юристи є слідчими. Усі присутні – слідчі. Отже, усі присутні – юристи.
15. Власні імена пишуться з великої літери. Усі назви планет – імена власні. Отже, усі назви планет пишуться з великої літери.
16. Жодний звинувачуваний не зобов'язаний доводити свою невинність. Петренко – звинувачуваний. Значить, він не зобов'язаний доводити свою невинність.
17. Важливим фактором розвитку підприємництва в Україні є залучення іноземного капіталу. Дане рішення Кабінету міністрів спрямоване на залученню в Україну іноземного капіталу. Отже, дане рішення Кабінету міністрів сприяє розвитку підприємництва в Україні.
18. Деякі форми соціальної регуляції не санкціонуються державою, оскільки моральні норми не санкціонуються державою, а вони є формою соціальної регуляції.
19. Більшість книг, що нині продаються, – детективи, тоді як більшість високохудожніх книг до цього жанру не відносяться. Отже, більшість книг, що нині продаються, не є високохудожніми.
20. У багатьох економічно розвинених країнах зростає злочинність. Японія – економічно розвинена країна. Отже, в Японії зростає злочинність.
21. Релігія – форма суспільної свідомості. Релігія несумісна з наукою. Отже, існують форми суспільної свідомості, несумісні з наукою.
22. Тільки марксисты визнають диктатуру пролетаріату. Н. є марксистом. Отже, Н. визнає диктатуру пролетаріату.
23. Жодна людина не може бути цілком безсторонньою. Юристи – люди. Отже, жодний юрист не може бути цілком безстороннім.
24. Деякі студенти проживають у гуртожитку. Петренко проживає в гуртожитку. Отже, Петренко є студентом.
25. Довіреність, у якій не вказана дата її здійснення, недійсна. Дана довіреність недейсна, оскільки в ній не вказана дата її здійснення.
26. Підприємництво – діяльність ризиківана. Н. займається ризикованою діяльністю. Отже, Н. займається підприємництвом.
27. Кожний приватний власник має право на продаж своєї житлової площі. Петров не є приватним власником, оскільки він не має права на продаж житлової площі, яку займає.
28. Жодна несправедлива війна не може бути виправдана. Частина несправедливих воєн були успішними. Отже, деякі успішні війни не можуть бути виправдані.
29. Ссавці не дихають зябрами. Акула дихає зябрами. Отже, акула не є ссавцем.

30. Жодний егоїст не подобається оточуючим. Усі люди з почуттям обов'язку подобаються людям. Отже, жодна людина з почуттям обов'язку не є егоїстом.
31. Деякі люди здатні до швидкого і точного рахунку. Деякі люди математики. Отже, математики здатні до швидкого і точного рахунку.
32. Серед політичних партій є й такі, що не мають певної економічної програми, а жодна партія, що не має такої програми, не може розраховувати на перемогу. Отже, деякі політичні партії не можуть розраховувати на перемогу.
33. Усі люди з підвищеною температурою – хворі. Ця людина не має підвищеної температури. Отже, вона не є хворою.
34. Хуліганство – карне діяння, оскільки всі злочини є карними діяннями, а хуліганство – злочин.
35. Особа, що вчинила злочин у стані сп'яніння, не звільняється від кримінальної відповідальності. Петренко не звільнений від карної відповідальності. Отже, Петренко вчинив злочин у стані сп'яніння.
36. Будь-яка брехня – це навмисне спотворення істини. Наклеп – теж навмисне спотворення істини. Отже, клеветня являє собою брехню.
37. Б. Рассел – відомий логік. Б. Рассел – відомий філософ. Отже, серед відомих філософів є відомі логіки.
38. Більшість ірландців говорить англійською. Ця людина – ірландець. Отже, вона говорить англійською.
39. Жодна людина, що не вивчала логіку, не знає її. Петренко вивчав логіку, отже, він її знає.
40. Деякі твори мистецтва штучно знецінені. Серед творів мистецтва є шедеври. Отже, серед знецінених речей є і шедеври мистецтва.
41. Усі студенти юридичних ВНЗ вивчають логіку. Сергієнко вивчає логіку. Отже, Сергієнко є студентом юридичного вузу.

Вправа 31

Зробити висновок із наведених засновків, якщо це неможливо, пояснити причину. Дати графічну інтерпретацію умовиводу.

Варіанти:

1. Перехід вулиці на красне світло світлофора – не злочин. Перехід вулиці на красне світло світлофора – правопорушення. Отже, ...
2. Жодний з ченців не прагне до багатства. Частина людей прагне до багатства. Отже, ...
3. Частина солей нерозчинні у воді. Мідний купорос – сіль. Отже, ...
4. Папороть ніколи не цвіте. Ця рослина – папороть. Отже, ...
5. Нейтрон не має електричного заряду. Нейтрон належить до елементарних часток. Отже, ...

6. Жодна лінива людина не є гідною слави. Деякі художники не є лінивими людьми. Отже, ...
7. Особи, що не досягли повноліття, не можуть бути представниками сторін у суді. Громадянин Н. досяг повноліття. Отже, ...
8. Закони не залежать від волі людей. Конституція України – закон. Отже, ...
9. Будь-яке благородство є безкорисливість. Будь-яка духовно сильна людина – благородна. Отже, ...
10. Історія має предмет та завдання дослідження. Логіка має предмет та завдання дослідження. Отже, ...
11. Серед плазунів трапляються отруйні. Вужі – плазуни. Отже, ...
12. Усе, що дає життєвий досвід, є корисним. Деякі помилки дають життєвий досвід. Отже, ...
13. Словник не є підручником. Ця книга не словник. Отже, ...
14. Деякі лікарі – кардіологи. Усі присутні на нараді – кардіологи. Отже, ...
15. Усі судді – юристи. Усі прокурори – юристи. Отже, ...
16. Жодне неорганічне тіло не росте. Кристали суть тіла неорганічні. Отже, ...
17. Частина дітей є розсудливими. Дана людина розсудлива. Отже, ...
18. Будь-яка ненависть руйнівна. Любов не є ненавистю. Отже, ...
19. Усі християни – гуманісти. Усі християни вірять у Христа. Отже, ...
20. Будь-який матеріальний об'єкт може існувати лише завдяки взаємодії його елементів. Атом – матеріальний об'єкт. Отже, ..
21. Існують гроші, що не є паперовими. Усі гроші є засобами платежу. Отже, ...
22. Студенти юридичних вузів обов'язково вивчають логіку. Сидоренко не є студентом юридичного ВНЗ. Отже, ...
23. Деякі студенти ОНЕУ – відмінники. Частина студентів ОНЕУ – спортсмени. Отже, ...

Вправа 32

Визначте вид умовиводу, його модус, складіть формулу і перевірте, чи правильно він побудований.

Варіанти:

1. Злочин може бути скоєний або шляхом дії, або шляхом бездіяльності. Даний злочин скоєно шляхом бездіяльності. Отже, він не скоєний шляхом дії.
2. Вирок є рішення, винесене судом у засіданні з питання щодо винності чи невинності підсудного і щодо застосування чи незастосування до нього покарання. Цей документ є рішенням, винесеним судом у засі-

данні з питання щодо винності чи невинності підсудного і щодо застосування чи незастосування до нього покарання. Отже, цей документ є вироком.

3. Якщо завтра зіпсується погода, екскурсія не відбудеться. Якщо екскурсія не відбудеться, ми підемо до театру. Отже, якщо завтра зіпсується погода, ми підемо до театру.

4. Автором цього малюнка може бути Леонардо або ж хтось із його учнів. Експертиза показала, що Леонардо да Вінчі не є автором малюнка. Значить, його автор, – хтось із його учнів.

5. Якщо планета має масу, меншу від маси Землі, то вона має менше водню, ніж Земля. Планета Меркурій має масу, меншу від маси Землі. Отже, вона містить менше водню ніж Земля.

6. Якщо Земля кулеподібна, то її тінь повинна мати форму кола. Затемнення показують, що тінь Землі має форму кола. Отже, Земля кулеподібна.

7. Якщо людина не знає законів, то вона не може вчинити правильно. П. вчинив правильно. Отже, він знає закони.

8. Якщо на хлібоприймальному пункті систематично створюється неврахований резерв зерна, то на ньому має місце крадіжка зерна. На хлібоприймальному пункті має місце крадіжка зерна. Отже, на хлібоприймальному пункті систематично створюється неврахований резерв зерна.

9. Підпис на документі могли зробити А., або Б., або С. Установлено, що ні А., ні С. не виконували підпису. Отже, підпис зроблено Б.

10. Якщо галактика належить до класу спіральних, то вона є сплюснутою. Наша галактика належить до класу спіральних. Отже, вона є сплюснутою.

11. Ліси бувають хвойні, листяні або ж змішані. Цей ліс хвойний. Отже, цей ліс не листяний і не змішаний.

12. Якщо Н. впертий у досягненні покладеної мети, то він здатний оволодіти логікою. Якщо в нього є схильність до строгого абстрактного мислення, то він також здатний оволодіти цією наукою. Відомо, що Н. впертий у досягненні покладеної мети і має схильність до строгого абстрактного мислення. Значить, він здатний оволодіти логікою.

13. Якщо поняті не запрошені, то процесуальний порядок слідчої дії не дотриманий. Поняті не запрошені. Отже, процесуальний порядок слідчої дії не дотриманий.

14. Якщо в трикутнику два кути рівні між собою, то він – рівнобедрений. Даний трикутник має два рівні кути, отже, він – рівнобедрений.

15. Якщо в магазині при ревізіях систематично виявляють одні й ті ж невраховані запчастини, то в даному магазині реалізуються крадені запчастини. У магазині при ревізіях не виявляються одні й ті ж невраховані запчастини. Отже, у даному магазині не реалізуються крадені запчастини.

16. Якщо проти якоїсь хвороби пропонується дуже багато засобів, то це значить, що вона невиліковна. Я знаю, що ця хвороба не є невиліковою. Отже, проти неї можуть запропонувати не дуже багато засобів.
17. Ця дитина хвора або ж перевтомлена. Якщо вона має підвишену температуру, то вона хвора. Але температура в неї не підвищена. Отже, дитина перевтомлена.
18. Якщо частини предмета є частинами одного й того ж предмета, то їх рельєф співпадає. Рельєф даних частин предмета співпадає. Отже, вони є частинами одного й того ж предмета.
19. Пожежа в магазині могла виникнути в результаті самозаймання, необережного поводження з вогнем або ж підпалу. Розслідування показало, що тут не було ні підпалу, ні самозаймання. Отже, пожежа виникла в результаті необережного поводження з вогнем.
20. Якщо ціни зростають, то політична ситуація загостриться, а якщо не зростають, – збільшиться дефіцит. Уряд не допустить загострення політичної ситуації. Отже, дефіцит зростає.
21. Якщо бухта замерзає, то кораблі не можуть заходити в неї. У цю бухту кораблі ще заходять. Отже, вона не замерзла.
22. Щоб скласти іспит з логіки, досить знати тему «Умовивід», а знати цю тему можна лише в тому випадку, якщо знаєш попередні теми. Б. не знає попередніх тем. Отже, він не складе іспит з логіки.
23. Якщо я піду по льоду, то, оскільки лід ще не досить міцний, я можу провалитися; а якщо йти по мосту, то я, скоріше за все не встигну вчасно. Але виходу немає: треба або йти по льоду або ж далеко в обхід мосту. Отже, я або провалюсь, або запізнюсь.
24. Якщо тіло є кристалічним, то воно має певну температуру плавлення. Дане тіло не є кристалічним, оскільки воно не має певної температури плавлення.
25. Коли в мене болить зуб, я приймаю анальгін. І коли в мене болить голова, то я приймаю анальгін. Сьогодні в мене не болять ні зуб, ні голова, отже, анальгін я не приймаю.
26. Навчальний заклад може бути початковим, середнім або вищим. ОНЕУ – вищий навчальний заклад. Значить ОНЕУ – це не початковий і не середній навчальний заклад.
27. При зміні економічних відносин міняється і правосвідомість. Економічні відносини змінилися. Отже, зміниться і правосвідомість.
28. Якщо я скористуюсь на іспиті шпаргалкою, то екзаменатор може помітити і провал забезпечений. А якщо я буду сподіватися лише на свою пам'ять, то щось я все ж таки відповім, тобто не провалюсь. Я завжди маю вибір: скористуватися шпаргалкою або ж сподіватися лише на свою пам'ять. Значить, я можу або провалитися, або не провалитися.

29. Якщо звинувачений займається шахрайством, він повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності. Н. займався шахрайством. Отже, він повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності.
30. Якщо наука повідомляє корисні факти, то вона заслуговує на увагу. Якщо наука сприяє розвитку розумових здібностей, то вона заслуговує на увагу. Але кожна наука повідомляє корисні факти, або ж сприяє розвитку розумових здібностей. Отже, вона заслуговує на увагу.
31. Якщо людина не є винною, то її виправдають. Дану людину не виправдали. Отже, вона винна.
32. Якщо крадіжка здійснена «за наводкою», то у злочинця був спільник, а якщо був спільник, то в наявності злочинна група. Якщо ж злочин скоєно групою, то цей злочин є обтяжуючою обставиною. Отже, якщо крадіжка здійснена «за наводкою», то вона – з обтяжуючими обставинами.
33. Будете говорити правду, вас проклянуть люди, а будете брехати – вас проклянуть боги. Але ви можете лише говорити правду, або брехати. Значить, вас проклянуть люди або боги.
34. Якби я був багатий, то я б купив автомобіль. Якби я був безчесним, то я б украв автомобіль. Але я його не купив і не вкрав. Отже, я не багатий і не безчесний.
35. Мінеральні добрива бувають або калійними, або фосфорними, або азотними. Це мінеральне добриво не є ні азотним, ні фосфорним. Отже, це мінеральне добриво є калійним.
36. Якщо Д. – великий драматург, то його твори ставляться в театрах. Ми знаємо, що твори Д. ставляться в театрах. Отже, Д. – великий драматург.

Вправа 33

Побудувати стверджувальний та заперечувальний модули умовно-категоричного силогізму.

Варіанти:

1. Якщо предмет є цікавим, тоді він не є корисним.
2. Якщо всі засновки істинні і міркування правильне, тоді висновок є істинним.
3. Якщо злочинець проник у приміщення через двері, тоді повинен бути зламаний замок.
4. Якщо капіталовкладення залишаться постійними, тоді зростуть урядові витрати.
5. Якщо студент сумлінно навчається, він добре складає іспити.
6. Якщо на вулиці холодно і вогко, ми не підемо до лісу.

7. Якщо воду нагрівати, вона закипає.
8. Якщо на вулиці холодно, ми підемо до театру.
9. Якщо ми зустрінемося завтра, то підемо до театру.
10. Якщо злочинця досі не упіймано, то він перебуває за межами країни.
11. Якщо злочинця упіймано, то його покарано відповідно до рішення суду.

Вправа 34

Використовуючи наведені нижче умовні засновки, побудувати стверджувальний і заперечний модули умовно-категоричного умовиводу.

Варіанти:

1. Не маючи мети, люди часто стають залежними від випадковостей або примх інших людей.
2. Якщо вирок не обґрунтований, то він буде відмінений.
3. Кримінальна справа не може бути порушена, якщо відсутній склад злочину.
4. Обмін жилого приміщення не допускається, якщо він носить корисливий характер.

Вправа 35

Визначте, які з наведених міркувань є індуктивними, а які дедуктивними.

Варіанти:

1. Гострі кути мають верхівку. Прямі кути мають верхівку. Тупі кути мають верхівку. Отже, усі кути мають верхівку.
2. У нашому лісі ростуть ялини, сосни, дуби, берези. Отже, наш ліс – змішаний.
3. Сонце, Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон мають кулеподібну форму. Отже, усі тіла Сонячної системи мають кулеподібну форму.
4. Дніпро – велика річка. Дніпро впадає в Чорне море. Отже, деякі великі річки впадають у Чорне море.

Вправа 36

Проаналізуйте наведені індуктивні міркування. З'ясуйте їх вид, структуру і ступінь правдоподібності.

Варіанти:

1. Земля рухається навколо Сонця. Марс рухається навколо Сонця. Сатурн рухається навколо Сонця. Отже, всі планети Сонячної системи рухаються навколо Сонця.

2. Відомо, що у Баха в п'яти поколіннях його предків було 18 музикальних обдаровань. Багато талановитих людей було також у роду Ч. Дарвіна. Отже, здібності людей визначаються тим, наскільки талановитими були їхні предки.
3. Залізо, мідь, цинк, золото – метали.
Залізо, мідь, цинк, золото проводять електричний струм.
Отже, всі метали проводять електричний струм.
4. Усі чоловіки люблять детективи. Це випливає з того, що я знаю, що Андрій прочитав їх уже дуже багато, Ігор також із захопленням читає їх, мій батько і брат часто купують їх у книгарнях. Ось і чоловік, що сидить навпроти мене, також тримає в руках детектив.
5. На місці злочину були знайдені сліди взуття і відбитки пальців, що належать Крестовському та Осипенку, які зізналися у скоєному і стверджували, що вчинили злочин удвох. Але слідчий зробив висновок про те, що у злочині міг брати участь також третій, бо на місці злочину були сліди взуття, які не могли залишити ні Крестовський, ні Осипенко. У подальшому це припущення підтвердилося.

Вправа 37

Визначте, які методи наукової індукції застосовуються в наведених нижче міркуваннях.

Варіанти:

1. К. А. Тімірязєв стверджував, що для утворення хлорофілу необхідні світло і кисень. «Щоб довести це, – писав він, – проростимо в темряві якесь насіння. Відомо, що паростки виходять не зелені, а жовті. Розділимо отримані таким чином паростки на дві купки: одні залишимо у звичайному повітрі, а інші помістимо у ящик з повітрям, позбавленим кисню, і винесемо усе на світло. Перші через якусь чверть години позеленіють і скоро набудуть зеленого забарвлення, другі, скільки б ми їх не тримали на світлі, залишаться жовтими. Але допустимо до них кисень, і вони одразу ж позеленіють».
2. При встановленні причин дорожньо-транспортних пригод було зроблено висновок про те, що незважаючи на всі відмінності цих подій (марка автомобіля, вік водія тощо) більшість із них відбувається в результаті перевищення швидкості або алкогольного сп'яніння водія.
3. Візьмемо дослід з монетою і пір'їною. Явище, що підлягає дослідженню – уповільнення падіння пташиної пір'їни. Коли обидва предмети кидати одночасно під ковпаком, звідки не викачане повітря, то перо падає пізніше монети. Потім повітря з-під ковпака викачують насосом. Тоді обидва предмети, якщо їх кидати в один і той же момент, падають одночасно. Отже, причиною уповільнення падіння пір'їни є супротив повітря.

Вправа 38

Визначте помилки, якщо вони є, у таких індуктивних міркуваннях.

Варіанти:

1. Викладач, незадоволений відповіддю на іспиті перших трьох студентів групи висловив судження: «Ваша група неглибоко вивчила предмет».
2. «Одного разу з'явилася на Сонці пляма, і в той же день мене побили в трактирі «В Банзетів». З того часу, перед тим як куди-небудь піти, я дивлюся в газету: чи не з'явилася знову якась пляма. Тільки пляма з'являється ... я нікуди не йду і вичікую» (Ярослав Гашек. «Пригоди бравого вояка Швейка»).
3. Кожного разу на початку весни шаман племені в зеленому одязі здійснює ритуальний танець навколо свого села. Приблизно через тиждень поля і ліси починають зеленіти. Звідси робиться висновок, що поява зелені викликана ритуальним танцем шамана.

Вправа 39

Пояснити, які логічні помилки лежать в основі наведених нижче міркувань.

Варіанти:

1. Злодій не бажає придбати нічого поганого; придбання хорошого є справа хороша; отже, злодій бажає добра.
2. Ліки, які приймає хворий, є добро; чим більше робити добра, тим краще; отже, ліки треба приймати у великій кількості.
3. Те, що не втрачав, те ти маєш; мільйон ти не втрачав, отже, у тебе є мільйон.
4. В одному з діалогів Платон описує, як два софісти заплутують простодушну людину на ім'я Ктесіпп.
  - Скажи-но, чи є в тебе собака?
  - І дуже зла, – відповів Ктесіпп.
  - А чи є в неї цуценята?
  - Так, і також злі.
  - А їх батько, звичайно ж, пес?
  - Так, звичайно.
  - І цей батько також твій?
  - Звичайно.
  - Отже, ти стверджуєш, що твій батько – пес і ти брат цуценят.
5. «Пальто» – слово, і оскільки пальто гріє, то можна сказати, що деякі слова гріють.

6. Рух вічний. Ходіння до інституту – рух. Отже, ходіння до інституту – вічне.
7. – Скільки років твоєму батькові, хлопчику?
  - Стільки ж, скільки і мені.
  - Як так?
  - Все просто: він став моїм батьком, коли я народився.

Вправа 40

Чи можна вважати тотожними судження при заміні виділеного поняття поняттями в дужках?

Варіанти:

1. Сільськогосподарські підприємства області зі збиткових перетворилися на *прибуткові* (рентабельні, доходні).
2. Після 200-річного панування англійських колонізаторів Індія стала *незалежною* державою (самостійною, суверенною).
3. Провина Петренка встановлена *доказами*, що містяться у справі (підставами, аргументами).
4. Слід бути непримиренним до будь-якого роду *брехні* (неправди, обману).
5. *Майно*, що належало подружжю до вступу в шлюб, залишається їх роздільним майном (власністю, надбанням, добром).

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Симоненко Сергій Петрович
Сулим Олексій Володимирович
Шмиголь Михайло Федорович
Щубелка Наталя Володимирівна
Юшкевич Юлія Сергіївна

ПРАКТИКУМ З ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ І КУРСУ
ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ ВСІХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Відповідальний за випуск М. Ф. Шмиголь

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 15.11.2016. Формат 60x84¹/16.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 10,35. Тираж 300 прим.

Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
e-mail: office@uabook.com
сайт: www.cul.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4162 від 21.09.2011 р.